

2004ko otsailaren 15a
LXVII. urtea
1.931 zenbakia
3,20 euro

Manu Azkarate, mendeku politikak harrapatuta

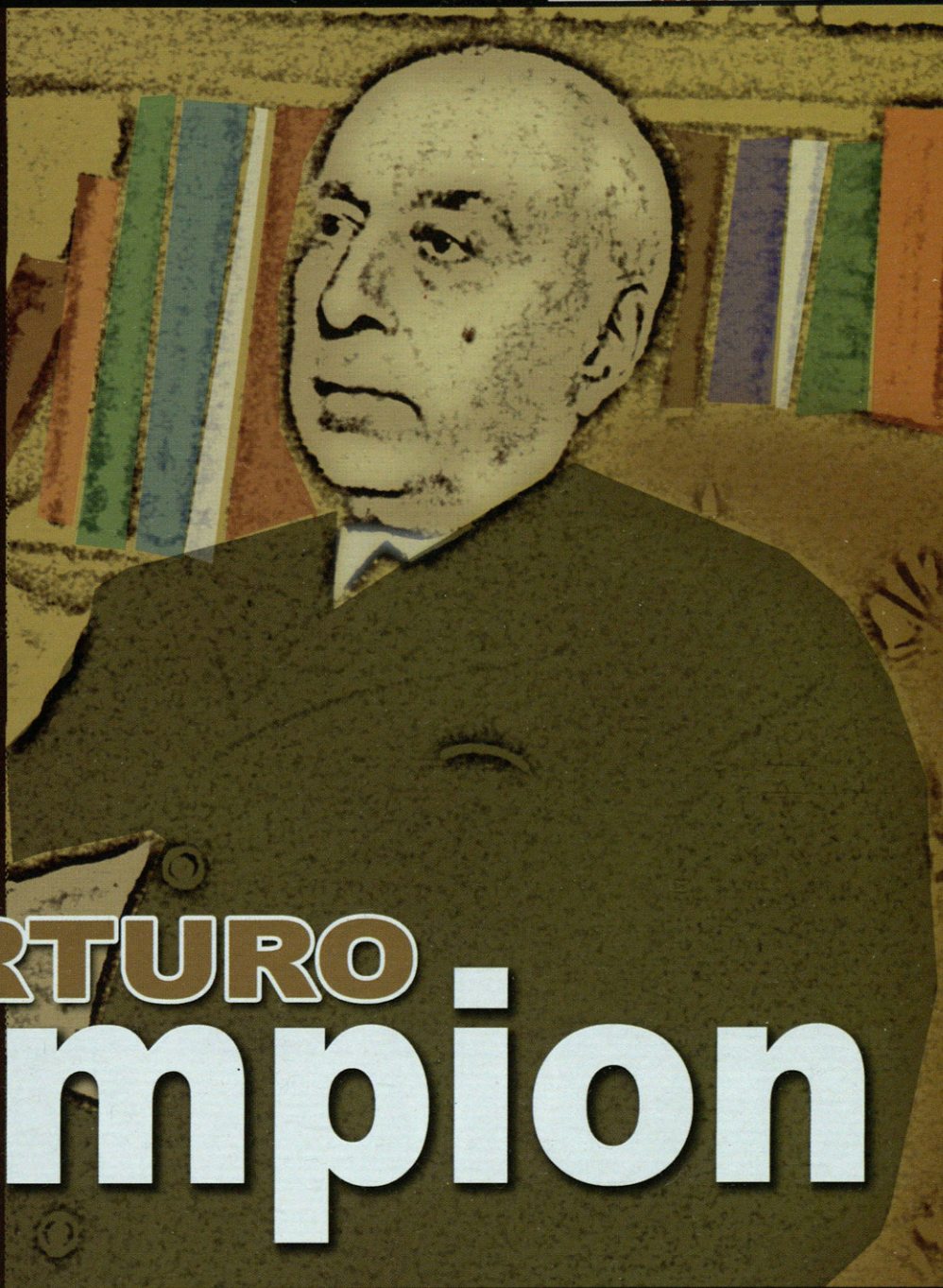

ARGIA

**BERE JAIOTZAREN
150. URTEURRENA**

Pertsonaia
handi bat
aitorpenaren
zain

ARTURO Campion

HASIER ETXEBERRIA
&
DAVID DE JORGE

UKALDEAN

mila eta bat errezeta
etxean egiteko

Mila eta bat errezeta
David de Jorge eta
Hasier Etxeberriaren
eskutik

Otsailaren 22tik aurrera
astero ARGIAN

**IBON
SARASOLA**

«Ezin da imaginatu
zein surrealistikak diren
Euskaltzaindiaren bilerak»

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

Gaztaina / Larrua

Mizpira / Alpaka

Mizpira / Larrua

Mizpira / Zilarra

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak

ARGIA

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

Industrialdea 15 • 142 P

LASARTE-ORIA 201

Telefona 943 37 15

posta-e: denda@argia.c

<http://www.argia.com/makilak.htm>

asteko gaia

- **Arturo Campion: Nafarroako lehenbiziko euskal idazlea.** JOXEMIEL BIDADOR 4

pertsonaia

- **Ibon Sarasola: "Euskara komunikatiboan asmatzea da gaurko arazoa".**
ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE 12

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 18
 • **Nafarroaren berezitasunak.** TXEMA MAULEON 19
 • **Udaberria geldiarazi.** GORKA URBIZU 20
 • **Luparekin: Nafarroa ez.** PAULA KASARES 22
 • **Txandan: Pornografia.**
JOXERRA GARZIA 23
 • **Hiruko txikian: La Voz de España-n.**
JOXE MARI OSTOLAZA 23
 • **Oihartzunak** 24

erdiko kaiera

- **Ikus: Anplifikadorerik gabeko musika.**
JON GURRUTXAGA 25
 • **Zelestina mingain zorrotz.**
AINARA GURRUTXAGA 28
 • **Ezpalak:** IZASKUN JAUREGI 30
 • **Argitalpenak:** PILAR IPARRAGIRRE 32
 • **Denbora-pasak** 34
 • **Ihesi: Mondarrain herensugearen beldur**
ANDONI OTAMENDI / MIKEL ZARAUTZ 36
 • **Makina bat kontu.** 40
 • **Ikuskizunen agenda.** ALOÑA IPINTZA 42

gaiak

- **Asteon: Paperezko pantaila txikia.** O. IRURETA 43
 • **Mila eta bat errezeta etxeko sukaldean egiteko.**
ONINTZA IRURETA 44

termometroa

- **Gaitza, kartzela eta mendekuan harrapatua.**
ALOÑA IPINTZA 46
 • **Txentxo Jimenez: "Nafarroa Bai koalizioak 60.000-70.000 boto lortuko du".**
XABIER LETONA 48
 • **Milaka pertsona aurre erretiratu dituzte Babcock-ek eta La Navalek.** DANIEL UDALAITZ 50
 • **Kontsumitzaileen hizkuntz eskubideak arautze bidean.** XABIER TELLETXEA 52
 • **Bero-beroan** 54
 • **Net hurbil: "Publish what you pay": Garapenak argia behar du.** PELLO ZUBIRIA 56

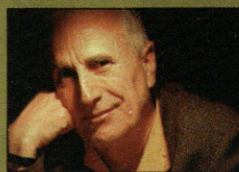
Aurten 150 urte beteko dira Arturo Campion Iruñean jaio zela. Errepertaje zabalean nafarraren alderdi ezezagunenetako baten inguruan jardun dugu: Campion euskarazko idazle gisa. Beti ere, historialari, politikari eta, oro har, kulturegile gisa egindako ekarpenak ahaztu gabe. 4

Arturo Campion

Ibon Sarasola

«Euskara komunikatiboan asmatzea da gaurko arazoa»

Euskaltzain donostiarak euskara on, egoki eta zuzenaren arteko aldeaz, Euskaltzaindiaz, Koldo Mitxelena eta bere hiri kuttun Bartze-lonataz hitz egin digu, besteak beste. 12

Luparekin

Paula Kasares

22

MANU AZKARATE

Baldintzapeko askatasunik gabe

12 urtez baldintzapeko askatasunean egon ondoren, urtarilaren 14an Manu Azkarate tolosarra atxilotu zuten Martutenen gizarte laguntzailearekin zegoenean. Orain Donostiako Ospitalean dago, gose, egarri eta botika greba egin ondoren, osasun egoera larrian baitzegoen. 46

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asumendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena eta harpidetzak: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Aloña Soraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antiza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Arretzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza.

Iruñean 1854ko maiatzaren 7an jaioa, aurten 150 urte betetzen dira Arturo Campion Jaimebon kultur gizon ezaguna Nafarroako hiriburuan sortu zela. Asko izan dira poligrafoaz esan eta idatzi direnak, nahiz 1937an Donostian hil zenetik arraz gutxi izan diren instituzionalki egin zaizkion omenaldiak zein aitortu zaion garrantzia. Bestaldetik, eta gauza nabarmena izan arren, Nafarroako euskal literaturarako suposatu zuena da gutxien baloratu eta ikertu den Campionen ekarpena, neurri batean eta maila historiko-sinbolikoan bada ere, egun dugun harrobi aberats eta interesgarriaren aurrekari zuzena izanda.

JOXEMIEL BIDADOR

Arturo Campion

CAMPIONEN EKARPENA Nafarroako euskal letretan itzela izan zen, eta neurri batean XVII. mendean Axularrek Lapurdin, XVIII.ean Larramendik Gipuzkoan, edota XIX.ean Mogel-Astarloatarrek Bizkaian bezala, XIX. eta XX. mendeen arteko tarte hartan Campionek Nafarroan burutu lana garai berri baten hasiera izan zen, hala nola, komunzki deitzen den berpizkundea, herri literatura guztietan noiz edo noiz gertatzen den hura. Campionen kasuan, eta garai bertsuan Nafarroan ere ibili zen Bonaparte printzearekin gertatu ez zen bezala, poligrafoa Iruñeko gizartean gorki erroturiko pertsona genuen, hainbat dendaren jabea, bertako prentsan maiz kolaboratzen zuen idazlea, eguneroko politikan eskua sartzen zuenetakoa, eta finean, Nafarroako giro kulturaletan mardoki sarturik, bere aitagoitasuna ezin ukatuzkoa genuen.

Nafarroan egin zen euskal literaturaz denez bezanbatean, berau izan zen aro berri baten hasmenta, orakulo eta maisua. Gazterik ikasi zuen euskara, geroagoko euskaldun berrien eredu bilakatu zela. Hizkuntzaren ikerkuntzan nabarmendu zen arnas handiko lanak idatzi zituela, euskara bera defendatu eta bultzatu zuten zenbait elkarteren sorreran egon zen, euskararen inguruko hainbat eztabaidetan parte hartu zuen, baita eredu literarioaren zein batasunaren hikamika garrantzitsuetan ere, eta gutxi bazen ere, asmo literarioko zenbait lan utzi zizkigun.

Euskarazko lehen lan literarioa

Campionen lehen lan literarioa euskaraz 1877ko abenduan tajaturiko *Orreaga* balada epikoa izan zen, Garay Monglavek mende erdi bat lehenago egin zuen *Altabizkarko kantua*-ren

Nafarroako lehenbiziko euskal idazlea

"NAVARRA, 100 AÑOS DE NACIONALISMO VASCO"

Campioneak, bizirik zela, jasotako omenaldia. Gero, gerra urteetan, bere heriotza oharkabeen pasa zen.

AUSA/AMENDI

aldaera pertsonaltzat har litekeena. Institut Historique erakunde frantziarraren idazkaria zen Eugène Garay de Monglave kazetari baionarrak artikulua luze bat eman zuen argitara 1834an non Orreagako gatazkaren garaitik beretik, ahoz aho belaunaldiz belaunaldi gorde zen euskal eresi zaharraren berri ematen zuen. Hala-ber, kanta hura jasotzen zuen papera Garat kontearen etxean ikusi zuela zioen: "J'ai vu autrefois une copie du chant d'Altabiscar chez M. Garat, ancien ministre, ancien sénateur et membre de l'Institut. Il la tenait du fameux La Tour d'Auvergne, le premier grenadier de France, lequel, pendant les guerres de la République, se délassait de ses fatigues en travaillant à un glossaire en quarante-cinq langues". Errealitatea, ordea, bestelakoa izan zen. Monglavek euskaldunen bilkura batean parte hartzen zuen Parisen, eta bertan kantatzeko Orreagarena sortu zuen erdaraz. Ezpeletako Luis Duhalde tertuliakidea izan zen jatorrizko frantsesa euskaratu zuena. Iruzurra agerian utzi zuen lehenbizikoa Saran zegoen Wentworth Webster artzain protestantea izan zen, Madrilgo *Boletín de la Real Academia de la Historia* aldizkarian 1883an publikatu zuen artikulua batean hain zuzen. Ez da Monglaverena euskal letretan dugun faltsifikazio kasu bakarra. Hortxe ditugu, esate baterako, Xahoren *Anibalen kantua*, Arakistainen *Alosko kantua*, Hiribarrenen *Heren-suge* eta *Beltzuntzeren kantua*, Michelen *Abarkaren kantua*, edota Otaegiren *Beotibarko kantua*, guztiak Macpherson eskoziarraren eraginpean, berak sorturiko Ossian bardoaren *Fingal* lanaren bidetik.

Bada, Websterrek *Altabizkarko kantua*-ren marroa salatu aitzin agertu zen Campionen *Orreaga*, geroantzean askotan berrargitaratu den testua, duen balio linguistikoarengatik zein ideologikoarengatik. 1955ean Iruñean burutu *Coloquios de Roncesvalles* izeneko mintzaldietan, Menéndez Pidal eta Ramón Abadal espainiar

historialariek Moreten tesi klasikoa zapuztu zutenean, "Diario de Navarra"-k Campionen testua berreskuratu eta karrikaratu zuen erantzun gisa. Zenbat aldatu diren bakoitzaren asmoak ordudunik! Diogun honen adibide ezin argiago Orreagako gatazkaren 1200 urteurrenaren inguruko ospakizun ezberdinak dira. Ospakizun ofizialak oturuntza pribatu zein elizkizun handi-mandietara mugatu ziren bitartean, Ibañeta Batzordeak Arbasoen Eguna antolatu zuen, Germanen hilketaren itzalpean. Honekin batera, hainbat liburu agertu ziren, besteak beste, Pierre Narbaitzen *Orria ou la bataille de Roncevaux* edo Bernardo Estornesen *El Cantar de Roncesvalles*. Eta Monglaverena profitatuz, Benito Lertxundik atera zuen bere diskografiaren ezagunenetariko bat.

Orreagaren 22 bertsioak

Campionen testua, gaztelarrera eginiko itzulpenarekin batera, "Euskara" aldizkariaren lehenbiziko zenbakian agertu zen 1878an. Ondoren, Mariano Mendigatza Bidankozeko nekazariak erronkarierara aldatu zuen. Eta aldizkari berean agertu zen, hutsune zenbaitekin baina, ondorengo zenbakietan Bonaparte printzeak zehaztasunez zuzendu zuena. Honek guztiak animatu zuen Campion bere *Orreagaren* testua ikerketa dialektologiko zabalago baten abiapuntu hartzeko. Horrela, eta jatorriz gipuzkeraz tajutu zuen testuarekin batera, gainontzeko euskalki literarioen aldaerak bilatu zituen. Hau da, Duvoisinek egin lapurterarena, Intxauspek zubererarena, eta Iza Agirrek bizkaierarena. Jarraian Nafarroa Garaiko hemezortzi hizkeretara eginiko aldaerak erdietsi zituen: Olazti, Dorrau, Arbizu, Betelu, Osinaga, Auza, Saldias, Eratsun, Legasa, Bera, Urdazubi, Arizkun, Luzaide, Biskarreta-Gerendiain, Orotz-Betelu, Aria, Otsagi eta Bidankoze. Hiru arrazoi eman zituen Campioneak honako lana egiteko: alde batetik, berau ere nafarra zelako; bestalde, Nafarroa Garaiko dialektoak ez zuelako berezko literaturarik, eta hortaz, beste euskalkiak baino ezezagunagoa zen; eta azkenik, penintsulako Nafarroan egiten zen euskararen lekuko zehatza jaso nahi zuen, izan ere, noizbait hango euskararen ikerketa historikoa egin nahi bazen, xumea izanik ere, ikerlariak dokumentu bat gutxienez eduki zezaten. Campioneak jakin bazekien zeinen ezberdinak ziren Nafarroako hizkerak, orobat Nafarroa Garaian ez zela euskalki bakarra egiten. Azkenik, *Orreagaren* 22 euskal aldaera eta erdarara eginiko itzulpena, ohar gramatikalki eta lexikoak zituen sarrerarekin Iruñean karrikaratu zuen 1880an liburu formatoan, Joatxin Lordak moldizkaratua, eta Duvoisin lankideari eskainia.

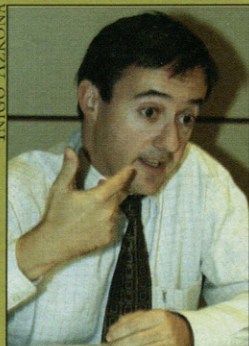
Ez zizkigun Campioneak kolaboratzaile guztien izenak eman, eta eman zizkigunez ezer gutxi

Nafarroako Euskarazko Elkargoaren zigilua (Asociación Euskara de Navarra). Arturo Campion elkartearen sortzaileetakoa izan zen.

Campionen konpromiso politikoa

INIGO AZKONA

Zaila da XXI. mendean Arturo Campion politikari gisa definitzea, bereziki bere idearioa ez zelako garai-le irten eta euskal nazionalismotik azkenean gailendu zen hartara egokitu behar izan zuelako.

Euskadi anitzaren

txikitasunak eskubide nazionalen errebindikazioa soilik proiektu jakin batetik bideragarria izatea ekarri zuen, eta nagusitu zena Bizkaitik defendatutako proiektua, Sabino Arana buru zuena, izan zen, aurretik Nafarroan edo Iparraldean sortutako beste interpretazio euskaltzaleak bazter batera utziaz.

Arturo Campionek, Iruñean 1854an jaioa, foruen indargabetzea nozitu zuen, Aranak ez bezala, Nafarroatik eta foruzaletasun liberaletik. 1878an Nafarroako Euskarazko Elkargoaren (Asociación Euskara de Navarra) sortzaileetako bat izan zen, elkarte foruzale, katoliko, nafarzale eta euskaltzalea, zazpi lurralde anaiez osatutako Euskal Herria defendatzen zuena —"Zazpiak Bat"—. Baina elkarte hau azkenean esparru kulturean gehiago nabarmendu zen politikoa baino, Campion bera bezala agian, Bilbon sortutako Eusko Alderdi Jeltzalea ez bezala.

Politikoki Campion independentea izan zen beti, bere irizpide propioa izan zuen, eta horrek bere jarduna baldintzatu zuen alderdi antolatuetan. Hasieran Ramon Nocedalen "Partido Integrista"n kolaboratu bazuen ere, Gamazadaren ondoren honekiko harremana hautsi zuen. XIX. mende amaieran bere euskal kontzientzia nazionala indartu egin zen, Euskal Herriaren bizirau-penarekiko kezkarerekin batera. Horregatik, eta Sabino Aranarekiko desadostasunak izan arren, azkenean EAJn sartu zen.

Bere jardura politikoa, testuinguru honetan, bigarren mailan geratu zen, historiagile eta idazle bezala egindako lan oparoago eta azpimarragarriagoa gailenduz. 1937an bere bizitza amaitu zenean, ez zuen bere Herria desagertzen ikusi, Erraondoko azken danbolinjoleak bezala, baina Euskal Herria beste modu batera ulertzeko erreferente garrantzitsua galdu zen.

Luis de Guezo

Sabino Arana Fundazioko historialaria

AUNAMENDI

XX. mende hasierako irudi honetan Iruñeko udal ordezkariak ageri dira San Fermin egunean. Campion pertsonaia garrantzitsua izan zen garai hartako Nafarroako hiriburuko giro kultural eta politikoa.

Lehenbiziko orrialdeetan bi eskaintza agertzen dira, bata Bonaparte printzeari eta bestea "Euskal-Erriko seme on prestuai": "Zuen lege zar beneragarriak saldu ziñituzten atzo. Zorigaitz aundi bat da galtze au. Ez itzatzu, arren, saldu orain zuen izkuntz paregabea, lotzez beteko zaituzte galtze orrek Jaungoikoaren eta kondairaren aurrean". Campionek bi sarrera idatzi zituen bere libururako. Lehenbizikoan ikerketa linguistikoen garrantziaz zein euskararen balioaz ikerketa historikorako jardukitzen zuen, eta halaber, bertako egile eta kanpoko euskalarien berri zabala eman zuen. Bigarren sarreran hizkuntzen sailkapena ekartzen zuen, euskararen lurraldetasuna eta euskalkien berri maratz, eta amaitzen zuen geure hizkuntzaren apologia eginez. Liburuaren gaian sarturik, lehenbiziko atalean sufizazioaz aritu zen hamar kapitulotan: fonetika, fonologia, artikulua, izena, izenordea, deklinabidea, aditzondoa, konjuntzioa eta interjekzioa. Bigarren atalean lau euskalki literarioen aditza aztertzen zuen hamazazpi kapitulotan. Amaieran, hiru gehigarritan, Lardizabal, Axular, Intxauspe eta Mogelen testuez osaturiko krestomatia, eta aditzen taulak jasotzen zituen bibliografiarekin batera.

Beste lan askorekin gertatzen den bezala, Campionen gramatika da ia ezagutu gabe askotan aipatzen den liburu horietakoa. Euskal idazle eta literaturarekin horren zekena den Jon Juaristik, bere *El linaje de Aitor* klasikoan, "obra cimera de la vascológica decimonónica" deitzen zuen Campionen liburua. Urte batzuk lehenago, 1984ko irailaren 25etik 29ra bitartean, Euskaltzaindiak *Gramática de los cuatro dialectos literarios de la lengua euskara* honen mendeurrena ospatu nahi izan zuen Iruñean, berariazko jardunaldiak antolatuz. Orduan Nafarroako lehendakaria zen Urralburu jaunaren hasierako mintzaldiaren ostean, komunikazio interesgarriagoak egin ziren, besteak beste, Granja Pascualen "La Gramática de Campión y Luis Luciano Bonaparte" edo Mitxelenaren "Campionen Gramática eta beste". Guztiarekin, Campionen liburuak edizio

bi baizik ez ditu izan, 1884ko lehenengoa eta 1977an La Gran Enciclopedia Vasca-koek egin zuten faksimila, eta hortaz, liburua nahikoa kontsultagaitza daukagu egun.

Aipaturiko lan filologiko hauez landara, *Orreaga* testuaren lehenbiziko asmo literarioei jarraitzen zioten beste lan batzuk ere idatzi zituen Campionek. Elizondon 1879an ospatu ziren Lore Jokoetan *Agintza* izenburuko lana aurkeztu zuen Iputza ezizenaren azpian, eta L.L.I. hasmenta hizkiez sinatu zuen beste egile nafar ezezagun batekin ohorezko aipamena jaso zuen. Elizondoko hauek, bestalde, Hegoaldean eginiko lehenbiziko Lore Jokoak izan ziren, eta sariketa literarioan gailendu zen poeta Arrese Beitia bizkaitarra izan zen. Ezin oharkabean utzi *Orreaga*-rekin dituen antzekotasunak. Hura bezala, *Agintza* testu laburra da, bata zortzi puntutan banatuta eta bestea bederatzitan. *Orreaga*-ren hasiera honakoa da: "Gaberdia da. Karlomano Errege Auritz-berrin dago bere ekerzito guziarekin..."; *Agintza*-rena ordea, "Gaba da. Aitor ingurutua dago bere illobatxo maitetaz...". Bestalde, Aitor pertsonaiak garrantzi berezia du *Agintza*-n; Xahoren sorkuntza Navarro Villosladaren bitartez iritsi zen Campionenganaino. Kantabriako dukea zen Pelayo, arabiarren aurka Guadaleten galtzetik ihesean Euskal Herrira iritsi zenean abegi onez hartu zuen Aitorrek bere etxean; eskerdun, berera joan aitzin Pelayok hitza ematen zuen bere menekoek beti errespetatu eta maitatuko zituztela euskaldunak. Kanpotarrak alde egin ondoren, Aitorrek erne jaritzen zituen bilobak honakoa esanez: "Erdaldunaren agintzak gezurrak dire".

Sariak Lore Jokoetan

Denbora antxiñakoen ondo-esanak 1881ean Donostian egin ziren Lore Jokoetako lehiaketa literarioa igorri zuen Campionek, Aldundiak eskaintzen zuen idazmahaiarekin saritu ziotela. Oso originala ez zen beste "Gaba zan" batez hasten bada ere, luzeagoa den testu hau interesgarriago dateke ikuspuntu literario

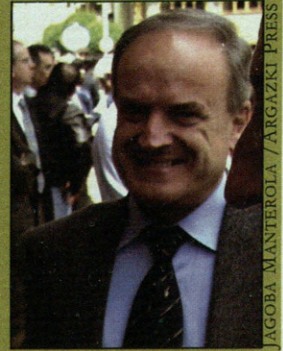
Herriak euskararik gabe ez zuela izaterik zioen

Arturo Campion bere garaian kokatu behar da, bere garaian hizkuntzarekiko izan zituen arduraren eta interesa. XIX. mendean hizkuntzak beherakada nabarmena izan zuen Nafarroan. Berak hizkuntza bizia nahi zuen eta horregatik euskara ikasten saiatu zen.

Kezka hori kitatu zuen nolabait eta ahalegindu zen herrikideei begira. Horren lekuko da bere gramatika. Hutsune bat bete nahi izan zuen horrela. Gaztelaniz idatzita dago, jendea euskararen ingurura hurbiltzeko xedez, euskararekin interesatuek euskara ezagutu zezaten. Gramatikaren bitartez euskara ikasi egiten dela frogatu zuen. Zentzu honetan aitzindaria izan zen, herriarekiko bere sentimenduak erakutsi zituen, herriak euskararik gabe ez zuela izaterik zioen; hizkuntza galtzen denean herriaren arimaren puska bat galtzen dela zioen. Kontzientzia hori oso sartua zeukan eta hizkuntzaren balio historikoak eta bere esanahiak lotu zituen.

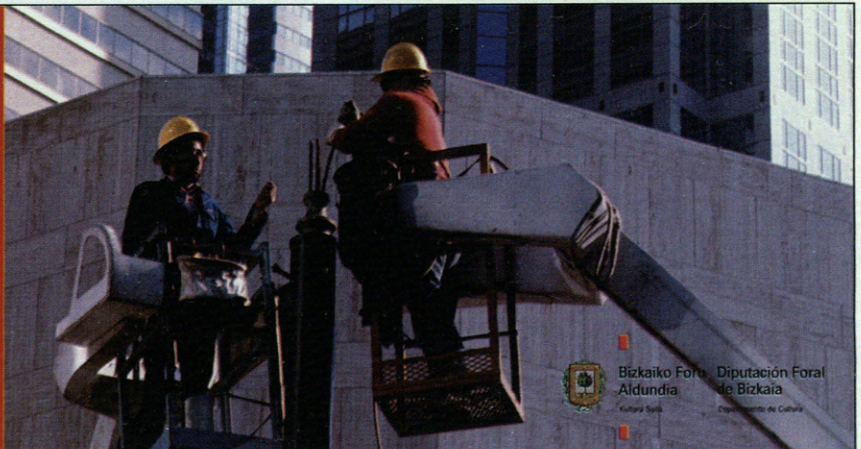
Arturo Campion Nafarroako lehendabiziko euskaltzaina izan zen. Kezkati agertu zen euskara batzearen auziarekin. Harreman franko izan zituen Bonaparte printzearekin eta Pierre Broussinekin. Bigarren honek, kostata zenbaitetan, Campionen teoria onartu zuen eta bien artean euskararen batze beharra defendatu zuen txosten bat prestatu zuten. Euskaltzaindia sortu eta bi urtera, 1920an, Campionek berak biltzar batean defendatu zuena. Horregatik, lehendabiziko euskaltzaina izateaz gain, euskara batuaren aldeko jarrera argi eta garbi azaldu zuen.

Andres Iñigo.
Euskaltzaina

JAGOBIA MANTEROLA / ARGAZKI PRESS

gure!
arteana
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia

Diputación Foral
de Bizkaia

Hitzarmen forala, konfederakuntza eta ondoren, agian, independentzia

MIKEL SAIZ

Arturo Campionen ideologia jauzkorra izan zen: liberala lehenik, Nafarroako Euskarazko Elkargoan aritu zen gero, Alderdi Integristarekin joan zen ondoren, eta azkenik, Sabino Arana-rekin elkartu zen;

ika-mika asko tarteko, hala ere. Campionek euskal kultura sustatu nahi izan zuen oroz gain. Politika etorkizuneko jardueratzat jotzen zuen, berarentzat Euskal Herria izakari kulturala zen, eta kulturen arlo linguistikoa hobetsi zuen. Gure arbasoen izakari kulturala biziki aberatsa zela zioen. Euskal nortasunaz kezkatia izaki, bultzatu zuen euskara. Independentzia eta subiranotasuna ontzat jotzen zituen, baina independentzia lortzeagatik ez zuen kultura salbu ikusten. Independentzia lortze bidean ere nortasuna gal zitekeela zioen; Irlandaren kasua aipatu ohi zuen. Euskal Herria federala hobetsi zuen hartara. Euskal Herria ez zen bakarra berarentzat, hainbat euskal herri ikusten zituen. Euskadi asmakizun bat zen berarentzat, hortik Sabino Aranarekin izandako ika-mikak. Euskal Herria izena eta izana naturaltzat jotzen zituen eta arbasoekiko leial izaki, euskaldun guztion arteko oniritzia lehenesten zuen.

Harreman estuak izan zituen Zuberoa, Nafarroa Beherea eta Lapurdirekin, Antoine Abadiaren eta Intxausperekin bitartez. Baita Kataluniarekin ere. Kultur elkarte katalanekin ere harremanak izan zituen. Juan Iturralde y Suite-rekin eta Kataluniako Jusep Torras y Bages artzapezpikuarekin *La tradició catalana* idatzi zuen, *Biblia* moduko bat izan zena haietzat. Finean, independentzia politikoa kulturen aurreratu ahala egin beharreko aldarrikapen bezala ikusten zuen. Euskal Herria Suitza txiki bat irudikatu zuen eta ez Polonia moduko bat, zatituta alegia.

Historia, katolizismoa eta hizkuntza izan ziren bere zutabeak: hitzarmen forala, konfederakuntza eta ondoren, agian, independentzia.

Jose Javier Lopez Anton.
Arturo Campioni leuzuko testiarekin egilea

batetik. Lehenbiziko pertsona idatzia, narra-tzailearen negar kontsolaezinak eraginda, antzinako denboretako aingeruak aurrekoen bizitza ikustera eramaten du egilea, eta Oktabiano enperadorearen mezulariek kantabriarrei Erromako indarraren aurrean makurtzeko gomendatzen zieten ematen dio akabera bidaiari. Kantabriarren herriak, hau da, euskaldunen aitzindariak, ez dute amore ematen, banaturik daude baina, eta Utxin-Tamaiok negar egiten du horregatik. Gerrak, ordea, Lekobide eta Zararen arteko bakea ahalbidetzen du azkenean, eta euskaldunek baturik, erromatarrei aurre egiten diete borroka irabazi arte. Campionen testua Aitorren alabaren kantarekin bukatzen da.

Okendoren eriotza Donostiako Lore Jokoetan ere aurkeztu zuen Campionek, 1883an hain zuzen, eta zilarrezko koroa batekin sariztatu zioten. Aurreko biak bezala, honakoa ere lehenbiziko *Euskariana*-n argitaratu zuen 1896an. Hiru zatitan banatua, holandarren aurka borrokatu ostean Antonio Okendoren La Capitana ontzia Donostiara arribatu zenekoa jasotzen da. Hurrengo egunean, eta larriki zauriturik egon arren, Okendo A Coruñaara abiatzen da erregearen agindua beteaz, bere heriotza ziurra dena. Galiziako hirian sartutakoan Okendo hiltzen da besta-berri egunean Gabriel Henao historialari jesuita ondoan duela.

“Euskara” aldizkariaren azken alekian, 1883an beraz, *Sartu aurrean* poesia agertu zen, Ivan Tourgueneff idazle errusiarraren lan baten itzulpena dena. Campionek berak itzulpen honen zergatia azaldu zuen: “Hay tanta analogía entre la situación expresada y la que sufren los íntegros y bien intencionados patriotas que aquí pretenden despertar al pueblo vasco-navarro del vergonzoso letargo en que yace sumido, que me he visto impulsado a trasladar a nuestra primitiva lengua ese grito del corazón atribulado del insigne escritor ruso. La composición adquiere carta de natu-

Oraindik 40 urte ez zituela, Campion diputatuak gogotsu egin zion aurre Madrillgo Kongresuan Gamazo ministroari. Argazkian, Gamazadako irudibat.

AUNAMENDI

"Euzko Gogoa"k Campion gogoan

Aurten 150 urte beteko dira Arturo Campion jaio zela. Baina bere jaiotzaren mendeurrenean, 1954an, nafarraren garrantzia gogoratu zenik ere izan zen. Gerra osteko urteetan hainbatetan bezala, omenalditxoak ozeanoaz bestaldetik etorri zen: ondorengo testua Jokin Zaitetik zuzentzen zuen "Euzko-Gogoa" aldizkariaren sarrera gisa argitaratu zen Guatemalan, *Aspaldiko* izenburupean:

"Aurten gertatzen da euskaltzale aundi onen jaiotzaren eungarren urteurrena. Urtemuga hau ez dugu pasatzen utzi bear aren oroitzapen agurgarria munduko euskaldun guzien artean aizatu ta goratu gabe.

Oraingo Euskalerrri menderatuan isilune estuan bizi gera euskaltzaleak. Gu erbestetik, Amerika zabal ontatik urratu bear dugu eriotz-isiltasun ikaragarri ori, eta gure oiur zorrozt, gure deadar ozen eta irrintzi maite-mindua Arturo Campion zanaren omenez bialdu nai dugu mundu guzira.

Ez jaioterri zun Iruñe'k, ez Naparroa'k, ez Euskalerrriak ez dio merezi dun aintza ta gorasareea eskeñi. Guk, ordañez, sorterritik urrun biziagatik Campion'en ikasle ta jarraitzaletzat gure burua dugunok esker-onez zor ori ordaindu nai dugu.

Bestek esan eta esango dutenaz gañera, nik nere aldetik Campion euskaltzale bezela ederretsi nai dut.

Berak egiña digu euskeraz ikasteko dan liburu ederrenetako bat: "Gramática de los cuatro dialectos literarios". Asieratik

agertzen du bere biotzaren ai erri-maitasuna. "Orreaga" kantu famatua euskera mota guzietara itzuli zun. Eta naiz Campion'en liburu geienak erderaz izan, bere idaz-lan eta itzaldi guzietan sakon eta kementsu beti euskeraren alde jokatu zun.

Orregatik, ez da arritzekoa Euskaltzaindi edo Akademia euskalduna irasi zanean Campion Jauna lenengotako euskaltzain izendatua izatea.

Jakituri edatuko gizona: lege-gizon, historigille, musikazale, abar eta abar zentzu aundiko idazle ta kristau zuzena euskaldungoa ohoratu zun bizi guzian.

Guk beraz, omendu zugun Campion eredutzat arturik. Biderik onena aren liburuak irakurri ta irakurraztea da. Nun-nai gaudela Euskal-Erria ezagutzen eta maitatzen ikasiko dugu segurki.

Campion'en gatzaroan gerta zan otsaundiko "Gamazada" auzia. Gero etorri ziran 1936-1939'ko gudate negargarritzko urte beltzak... aztutzekoak obeak? Orain beste burruka bat sartu da Naparroa'ko Diputazio ta Madrid'eko Gobernuaren artean. Betiko leloa! Gu zapaldu naia.

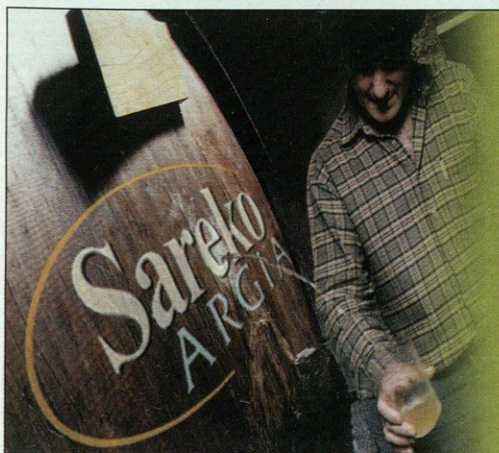
Aldizkari ontan ez genuke politika kontuan sartu nai baiñan ezin ukatu dugu ordea gure odola ta nai ta ez ateratzen al gera gure erriaren bizia ta eskubidearen alde.

Campion'ek erakutsi zigun nola jardun. Jarrai zugun arek erakutsitako bidetik".

raleza euskara nada más que con tachar algunas cuantas palabras y cambiar otras que en la traducción castellana tendré cuidado de subrayar"; jatorrizkoaren eite polittik barka bekigu itzuli ez izana. Campionen azken euskal lana ere itzulpena genuen, Tolstoiaren *Malaxka ta Akuliña* hain zuzen, eta Euskal Esnalearen 1910eko egutegian agertu zen.

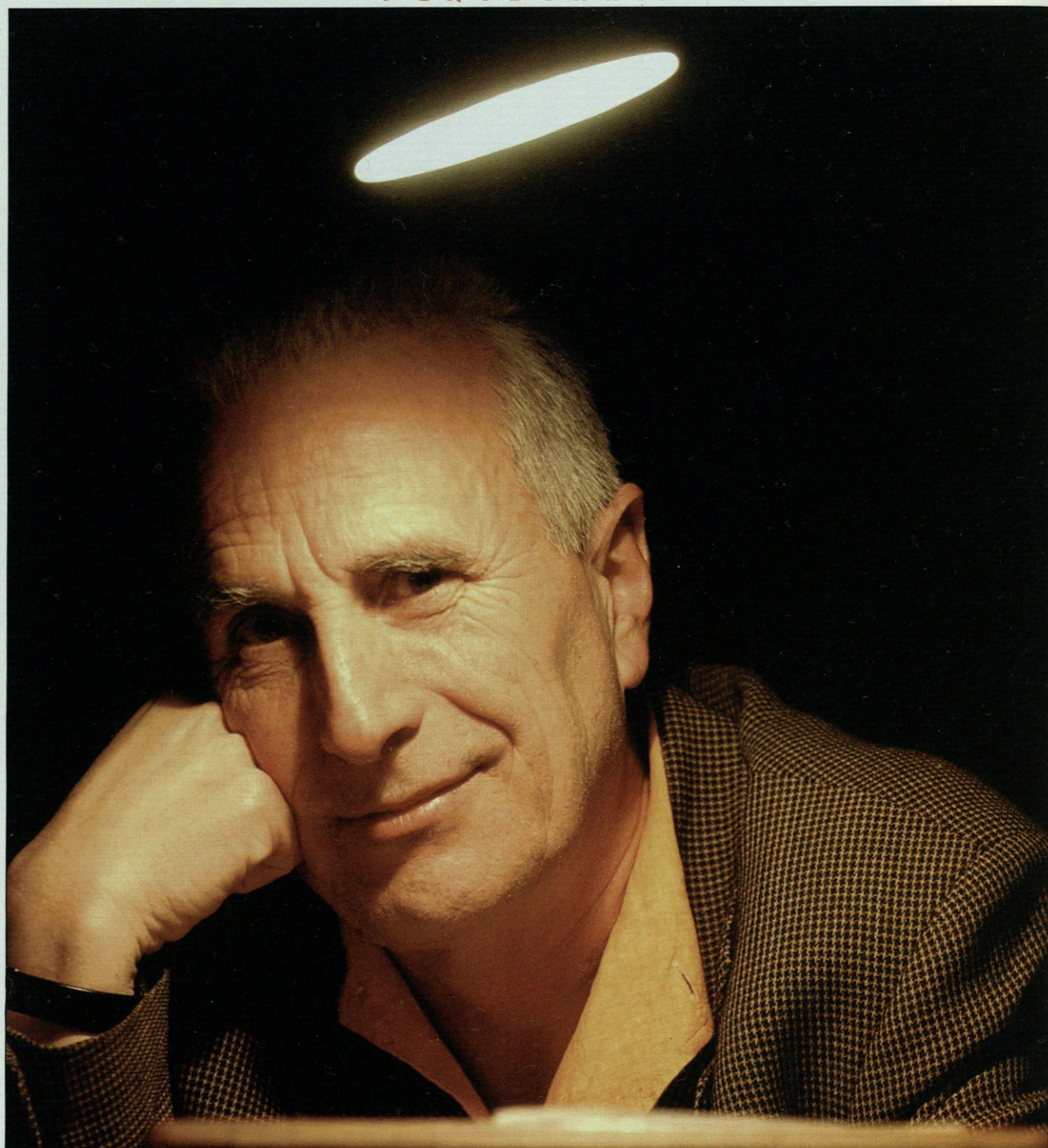
Agintza, *Denbora antxiñakoen ondo-esanak* eta *Okendoren eriotza* erdal aldaerekin argitaratu ziren lehenbiziko "Euskariana"n. *Denbora antxiñakoen ondo-esanak* frantsesez ere bada irakurgai, Fuché-Delbascek egiña eta bere *Contes espagnoles* antologian sartua. Bestalde, Campionen hainbat erdarazko idazki euskaratuta daude. Lehenbizikoa

Larraldeko lorea izan zen, Txomin Agirrek egiña. Justo Mokoroa gazte batek *Erraondoko azken danbolintero*a itzuli zuen gerra aurretik Iruñean zegoela. Jose Zinkunegik *Erraondo*, *Yan-Pier*, *Santxo Garzes* eta *Pedro Mari* prestatu zituen. Yon Etxaidek, berriz, *Itzaltzuko bardoa*, *Villalba koronela*, *Gamio anaiak*, *Yan-Pier* eta *Erraondo* itzuli zituen gerra baino lehen, alabaina lan hauek ez ziren argitaratu Ereinek 1993an atera arte. Azkenik, Asisko Urmenetak eta Marko Armspachek 1995ean eginiko komikiak aipatu behar dira, lehenbizikoa *Erraondo* eta bigarrena *Pedro Mari*. ■

- Sagardogileen gida
- Sagardoa Euskal Herrian eta munduan
- Tresnak
- Prozesua
- Gaitzak eta arazoak
- Sagarra
- Loturak

www.argia.com/sagardoa

Bi hiritan jaio den gizaki bakarra izango da, seguru asko, Ibon Sarasola. Diktadurapeko Donostia grisean eman zuen lehen pausoa, Ramon Saizarbitoriaren eskutik helduta, euskal kulturgintzarantz. Lehen hitzak ZERUKO ARGIA eta LUR argitaletxean esan zituen. Kamioiak eta eraikuntzak ziren bere jostailuak Ingeniaritza karreraren.

Zeru urdineko Bartzelonan jaio zen gero, Filosofia eta Letren sehaskan. Bartzelonan izan da Euskal Filologia irakasle 12 urtez. Bartzelonan izan da aita, eta semeek euskara mantentzen dezaten itzuli da.

«Euskara komunikatiboan asmatzea da gaurko arazoa»

Ibon Sarasola

Donostian Ingeniaritza ikasi eta Bartzelonan egin zenuen Filosofia eta Letrak karrera. Zergatik Bartzelonan?

Ingeniaritzako ikasketa bidaian Bartzelonara joan ginen, 1964an. Pentsa zer garai ziren: Phillips enpresan koloretako lehen telebistaren prototipoa ikusi genuen! Autobusean Diagonaletik sartu ginen. Ilunabarra zen. Lehen kolpeko maitasuna izan zen: "Hau da nire hiria!"

Karrera bukatuta oso argi nuen Bartzelonara joango nintzela. Ordurako literatura asko interesatzen zitzaidan (Ramon Saizarbitoriak jada sartua ninduen mundu horretan), eta, izaeraz, zerbaitetan hasten banaiz, ezin izaten dut zaletasun bezala soilik hartu; karrera egin behar izaten dut goitik behera. Beraz, Filosofia eta Letrak ikastera joan nintzen Bartzelonara. Haiek izan ziren nire bizitzako 5 urterik onenak. Orduan jaio nintzen.

Harreman pertsonalen koloreak harritu ninduen. Ikasleekiko harremanean, adibidez. Hemen matematika klaseak ematen nizkien COU errepikatzen zutenei. Bartzelonara joan eta eskola laiko katalanista batean aritu nintzen. Ez zuen zerikusirik. Hemen irakaslea tarima baten gainean egoten zen, diziplina zen dena... eta han irakaslea ikasleen mailan zegoen, mahaitxo ere ikasleen berdina nuen. Kolegioa nahiko berezia zen, Goitisolotarren, Carlos Barralen seme-alabak joaten ziren.

Inoiz baino nabarmenago konturatu nintzen hizkuntzak duen garrantziaz. Irakasle gazteena nintzenez, harreman handia nuen ikasleekin. Konturatu nintzen euren artean gauza pertsonalez hitz egiteko katalanera pasatzen zirela, gauza asko ezin zituzten gaztekeraz kontatu. Katalana ikasi beste erremediorik ez nuen jendearengana benetan ailegatzeko.

Gerora Bartzelonako Unibertsitatean Euskal Filologia irakatsi duzu 12 urtez. Zer jende klase arrimaten da euskara ikastera?

Nik ez dut metro koadroko independentista dentsitate handiagorik inon ikusi! Baina hango independentistak askoz ere bareagoak, lasaigoak dira. "Ezberdin pentsatuagatik, azkenean ez da ezer gertatzen", jarrera hori, ikasleen artean ikusi nuen. Eta urtero banituen ehun eta piko ikasle berri, beraz ez naiz lau katuren jarrez ari. Denetik zegoen. Batek, esaterako, konfiantza osoz kontatu zidan euskara ikastera etorri zela, Joxe Mari Bakero euskalduna zelako!

Gerora ere, ikusi bakoitza non dabilen eta oso jende interesgarria da. Ikasle batek, Daniel Lujánek, Axularren *Gero* itzuli zuen katalanera.

Bizitzan markatu zaituen pertsonatako bat Koldo Mitxelena izan zen. Nola ezagutu zenuen?

Ez naiz akordatzeko oso ondo. Nik uste bere hiztegia zela eta hasi genuela harremana. Mitxelena-ren hiztegia momentu hartan (1969a izango zen), kaos bat zen: zapata kaxa piloa zituen fitxaz beteta, eta hori ez zekien nola demontre jarri liburutan. Nik argitaratu berria nuen *Euskal Literaturaren Historia*, eta hor ikusi omen zuen organizazio gaitasun bat banuela. Hortik sortu zen harremana, eta bizitza guztia hartzen dizun harreman bat bihurtu zen.

Bere Salamancako etxean urtebete pasa nuen tesia egiten ari nintzela, eta elkarbizitzak asko lotzen ditu harremanak. Bere bizitzako hainbat esperientziak orduan jabetu nintzen, ez kontatu zizkidalako, baizik ikusten nituelako bere eguneroko tik batzuetan, gauza batzuk egiteko moduetan. Gerrak, eta batez ere gerra ondoan kartzelak zer eragin izan zuen beregan ikusi, eta ikaragarria da. Halako egoera batean noraino

Sormena

"Akordatzon naiz 15 urte bete nituen egunean bertan, goiz guztia pasa nuela pianoan zerbait konposatu nahian; behar nuen sortu, benetako beharra zen. Pianorako *Suite Minima* idatzi nuen, 1965a zen. Musika sari bat jaso zuen pieza hark. Hura izan zen bizitzan irabazi dudana lehen saria. Orduan sentitu nintzen lehen aldiz, fisikoki, pozez gainezka.

Aitarengana joan nintzen zuzenean. Aita pianista eta organista amateurra zen. Santa Mariako basilikan igandero jotzen zuen organoa, meza nagusian. Aitona, berriz, Errezilgo organista profesionala izan zen.

sufritu daitekeen berak erakusten dizu, ezer esan gabe.

Mitxelena-rengan zer miresten zenuen?

Zer azkarra, zer argia zen. Ikuskizun hutsa zen gizona. Informazioa diskriminatzeko zuen gaitasuna, zer zen ona, zer zen txarra bereizteko usaimena, ez sinestekoa zen. Espainia guztian bera konturatu zen lehendabizi Chomskyren balioaz. Eta hori Salamancako jendeak esaten du, ez da nik esana. Jakina, "honek linguistikaren mundua aldatuko du" esateko, batetik gainerako beste guztia irakurria izan behar duzu, eta bestetik azkarra izan behar duzu, antzemateko ez dela teoria hutsal bat.

Pertsona bezala, arazoak asko bizi zituen eta asko sufritu zuen; euskara batuaren prozesu guztian zehar ere asko sufritu zuen. Oso lotsatia zen, eta horrek ere puntu berezi bat ematen zion. Erakargarria, alde guztietatik.

Euskaltzaina, estereotipo gisa, hitz bakoitza porotaraino sentitzen duen jendetzat dugu. Kanpotik beti imajinatzen dugu, zer izango ote den Euskaltzaindiako bilera bat...

Joango bazina Euskaltzaindiako bilera batera, modu bakarra dago esateko zer pasako litzazukeen: "Flipatuko zenuke". Euskaltzain berri bat sartzen denean bere lehen bilerara, entzun dituenak entzun, eta hala ere "flipatu" besterik ez du egiten. Ezin da imajinatu zer den, zer surrealista diren bilerak. Bost pertsona baino gehiagoko bilerak, dira deabruaren asmakuntzak: denbora galtze, baina erabatekoak! Bada egoera horretan koka zaitez. Eta gainera ikusi zer jendilaje juntatu garen, eta atera kontuak! Ez naiz hasiko Euskaltzaindiaren kontra hizketan, baina haluzinatzeak dira, hori bai.

Orotariko Hiztegiaren zuzendaria zara Mitxelena hilez geroztik. 20 urte daramatzazue lanean. Zer hiztegi mota da Orotariko?

Hitzen historia esplikatzon duen hiztegia da, baina nahiko maila zehatzean: adieren mailan. Gure tradizioko literatura osoa bildu genuen, eta edozein hitzetan badakigu adiera bakoitzean zein idazlek erabili duten, nola erabili duten, zer euskalkitatik datorren eta noren eraginez pasa zen beste euskalkietara. Esapideekin berdina.

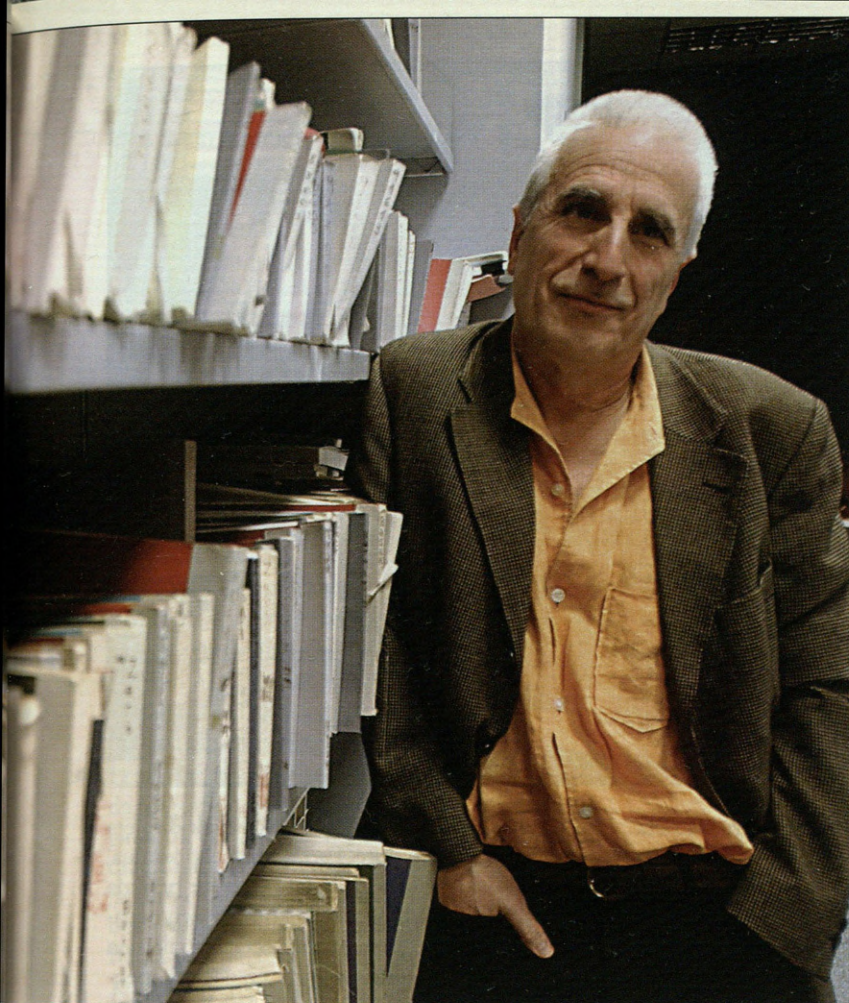
Euskarazko testuetan agertzen diren hitz guztiekin egin dugu hori, nahiz eta erdarakadarik nabariena izan. Hartara jakin genezake zein hitz ez den sekula erabili euskarazko testuetan. Agertzen ez dena ere informazioa da. Astakeria bat adibidez jarritz: "mesa" hitza hiztegian ez bada agertzen, esan nahi du inork inoiz ez duela erabili euskarazko testu batean.

Hurrengo urteetarako lana da, lehen tomoak goitik behera errebisatzea. 20 urteotan hartu dugun eskarmentua izugarria da. Orain kontua da urteotan hartu dugun maila eta jokatzeko modua lehen tomoetan ere txertatzea.

Ereduzko Prosa Gaur aplikazio informatikoa atera zenuen iaz. Zer da "ereduzko prosa"?

Orotarikoaren segida bat bezala ikusten nuen. Orotarikoan gure tradizioko autoreek nola idazten zuten nahiko ondo jasota dago. Hurrengo

zioa, tradizio horrek balio digun neurrian (hainbat gauzak gure mundua esplikatzen ez baitute balio). Nahitaez asmatu behar izan diren formulatan, batzuetan nahiko ondo asmatu da eta besteetan ez hain ondo, baina ez hain gaizki ere. Ni optimista xamarra naiz, batez ere ondoen idazten dutenen zirkulu horren barruan. Itzulpen literarioan badira asmatu edo egokitu diren formula oso onak, gero erabat baliagarriak izan direnak literatura idazleentzat.

Arazoa da gero dibortzioa gerta daitekeela, gutxiengo horren eta euskaraz kalean egunero hitz egiten duen jendearen artean. Baina hor ere neurri batean optimista naiz. Okerrenak, beti bezala, ikasi nahi ez dutenak dira. Baina badago hizkuntzarekiko kezka duen gutxiengo bat, eta azkenean axolagabeek ere irakurtzen dute gutxiengo horren lana, eta zehar bidez eragina jasotzen dute.

Bereiz ezazu zer den euskara ona, zer euskara zuzena eta zer euskara egokia.

Bereizketa hori azkenean gauza baterako da: jendeari erakusteko hizkuntzan gauza bat baino gehiago dela kontuan hartu beharrekoa.

Euskara ona da betiko euskara. Adibidez: "Gizonak egin dute", oso euskara ona da, Gipuzkoan eta Bizkaian mendeetan eta mendeetan hala erabili baitute. Hori euskara txarra bada, akabo!

pausoa zen: eta gaur ondo idazten dutenek, nola idazten dute? Baina xehetasunetan sartuta: zer esapide erabiltzen dituzte, aditz jakin bakoitza nola josten dute... Horrek bide ematen du tradizioarekin konparatzeko, ikusteko idazleek tradizioetik zer irauarazi eta zer aldatu duten.

Ondo idazten duen jendea hartu nahi nuen, ez edonor (denetik baitago gurean ere, hizkuntza guztietan bezala). Ereduzkoak zein diren? Niretzat, zentzurik zabalenean, zerbait ekartzen dutenak, benetan hizkuntzaren kezka dutenak. Batek ez du oso joskeraz txukuna izango, baina hitz edo esapide berriak sortzeko badu halako, gutxienez, interes bat. Barrura orduan. Besteak ibilbide errekonozitu bat du euskal literaturan; barrura hori ere. Beste batek literatura oso ona egiten du; hori zerbaitegatik izango da, beraz barrura. Oraingoz 87 liburu sartu ditugu osorik, eta beste 60 sartzeko asmoa dugu azken nobela, saiakera eta itzulpenak irakurrita.

Zer ondorio atera dituzu, tradizioa eta gaurko idazleak ezagututa?

Hizkuntza guztiak aldatzen doaz, eta gaur egun euskarak, bizi duen munduagatik, baditu espresio behar batzuek, tradizioan nekez aurkituko dituenak, edo inondik ere aurkituko ez dituenak. Beraz, gaurko idazleek soluzio berriak aurkitu behar dituzte.

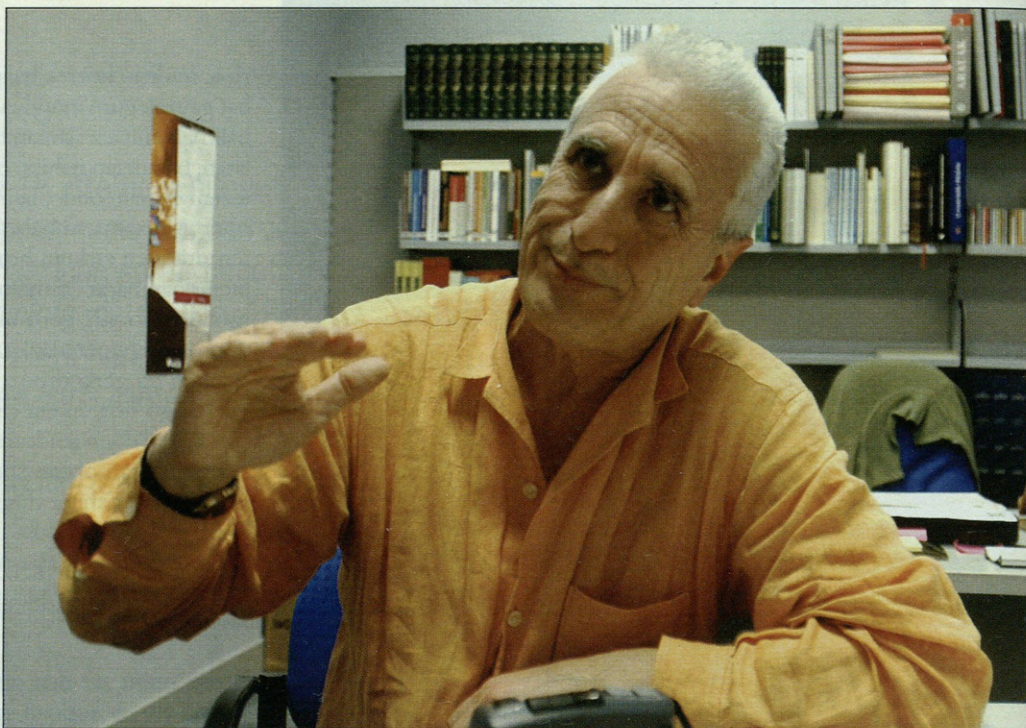
Oro har nik uste dezente ondo jaso dela tradi-

Curriculuma

- **JAIO:** Donostia, 1946an.
- **HIZKUNTZALARIA ETA EUSKALTZAINA.**
- **IKASKETAK:** Ingeniaritza egin zuen Donostian, eta Filosofia eta Letrak Bartzelonan.
- Bartzelonako Unibertsitatean Euskal Filologia irakaslea izan da 1987tik 1999ra.
- Euskal Filologian Katedraduna da 1998az geroztik.
- Euskaltzain oso izendatu zuten 1988an. Euskaltzaindiako Hiztegigintza batzordeko burua eta Euskara Batuko batzordeko kidea da.
- EHUko Euskara Institutuan egiten du lan.
- **ARGITARATUTAKO LANAK:**
 - Literatura, poesia eta literaturari buruzko saiakerak egin izan ditu. Horien artean daude: *Poemagintza* (1969), *Euskal Literaturaren Historia* (1971), *Joan eta Ane zigarro bat erretzen* (1977), *Sobre la bipartición inicial en el análisis de constituyentes* (1977), *Contribución al estudio de textos antiguos vascos* (1990) eta *Euskara batua ajeak* (1997).
 - Itzulpenak ere egin ditu: Voltaireren *Kandido* eta Gideren *Teseu*, besteak beste.
 - Bereizki hizkuntzalaritza eta, hain zuzen, hiztegigintza alorra landu du; Erdara-euskara Oinarriko Hiztegia (Vox), eta Hiztegi Handia (Vox) gero. *Orotariko Euskal Hiztegiaren* zuzendaria da.
 - *Ereduzko Prosa Gaur* aplikazio informatikoa atera zuen 2003an.

Bartzelonan bizi izanak asko aldatu du sarasola.

"Gauzak lasaiago hartzen ikasi dut, eta benetan zerk duen axola eta zerk ez hainbeste ikusten. Alde pertsonala gehiago baloratzen dut orain. Harreman pertsonalen kolorea interesatzen zait. Hemen jendeak 'kaixo' esateko bizkarrekoa ematen dizu; han goxoagoak dira. Edo janzteko moduak, hainbat gauza, bareagoak, lasaiagoak dira. 'Azkenean ez da ezer gertatzen, lasai', jarrera hori gustatzen zait eurengandik. Alegia, gauza batzuk beste batzuk baino garrantzitsuagoak dira. Arrazoi ideologikoak oso garrantzitsuak dira, baina arrazoi pertsonalak garrantzitsuagoak dira; konpondu gaitzeko nahiz eta zuk horrela pentsatu eta nik hala (hemen askotan gertatzen ez dena)".

Euskara zuzena da Euskaltzaindiaren arau eta gomendioak betetzen dituen. Beharrezkoa da denek bateratsu idazteko. Baina kontuz: jendeak pentsatzen du Euskaltzaindiaren gomendioak beteta jada euskara ona egiten duela, eta ez da hala. Gainera hori zuzentzaileek bultzatzen dute, Euskaltzaindiaren gomendioak zuzentzea askoz errazagoa baita, euskara ona zuzentzea baino, oso sen ona behar duzulako. Euskara txarra eta zuzena ere gerta daiteke, esaterako, aditzean "keteketekete" denak esanagatik, gero gauza negargarri bat eranstean badiozu, sena duen euskaldunari belarrian min egiten diona. Euskara egokia, berriz, nik horrela esplikatzen dut: esaldi bat ulertzeko bi aldiz irakurri behar baduzu, kontu txarra. Hori ezin da euskara egokia izan, komunikazio aldetik ez duelako funtzionatzen. Kike Amonarrizek bere artikulu batean egokitasuna beste modu batean definitzen du: irakurlea eroso sentiarazten duen euskara da euskara komunikatiboa, irakurlea harapatzen duena. Gero eta argiago dut: mailarik inportanteena hori da. Jendea ez baitago prest esaldi bera bi aldiz irakurtzeko. Gaur euskararen arazoa ez da Euskaltzaindiako arauak betetzen diren ala ez; hori hirugarren arazoa izango da. Gaur euskararen arazoa da, euskara komunikatiboa egiten asmatzea.

Unibertsitateko Euskara Zerbitzuan ere egiten duzu lan. Unibertsitateko irakasleek ez al dute hizkuntza jasoa hizkuntza konplexuarekin nahasteko joera?

Kezkatzekoa bada unibertsitate mailako zenbaiten testu jariora, batez ere euren artean ulertzera iritsi direlako, testuan zernahi jartzen duela ere. Erdaraz oso gaizki idazten dute eta euskaraz ere bai noski, baina euren artean konpontzen dira

eta hor konpon. Askotan gaiak zailak dira eta ahal dutena egiten dute. Ez da salatze kontua, baina gauzak hala daude. Eta hor ere betikoa gertatzen da: arazoak dituela konturatzen denarekin, primeran egiten duzu lan eta asko ikasten du. Bere testua baino hoberik ez dagoela pentsatzen duenarekin, jai duzu. Eta halako askotxo ez ote dagoen tamalez, hori dut errezeloa.

Ereduzko Prosa Gaur aplikazio informatikoan, "zeniezazkigukete" aditza behin soilik agertzen da 87 liburutatik...

Eskerrak!

Ahoan kabitzen ez diren aditz horien paradigmatik, ikastolatan ikasgarri egiten dituzte. Zer iritzi duzu?

Nik bai ikastoletan, bai euskaltegietan eta orokorrean, Euskal Filologiatik kanpoko leku denean, debekatuko nituzke zorrotz, potentzial eta aditz paradigma horiek guztiak. Euskarak aspaldi asmatu ditu horiek modu errazean esateko moduak, eta jendeak jada erabiltzen ditu.

Nire semeekin ikusi dut garbi. Bartzelonatik hona ailegatu, ikastolatik pasa eta eguerdian bertan aldatu zuten hizkera. Harrezkero ez diet "dezaket" eta halakorik entzun. "Egin ahal duzu?", "Eman ahal didazu?" eta halako formak erabiltzen dituzte. Atxagak azken nobelan sistema hori erabiltzen du. Seguru propio egin duela, eta nik uste hori dela bidea. Sistema horrek badu beste sistema bat jasoagoa-edo, Iparraldean eta Nafarroan 1666tik gutxienez erabiltzen dena, eta oraindik bizi-bizirik dagoena: "Ematen ahal dizut", "ematen ahalko dizut" eta horiek denak. Are gehiago, nire semeek "harek ekar dezala" beharrean, "harek ekartzia" esaten dute. Eta nahikoa da, ondo ulertzen da.

Berritasun horien aurrean ezin duzu esan, "oso gaizki dago" eta debekatu. Frogak egin ditzagun, ea bide horrek zer ematen duen. Euskaraz hala-moduan hitz egiteko "diezazkigukete" denak ikasi behar baditugu, gureak egin du. Batez ere horiek denak erabiltzen dituenak aldame-neko lerroan egundoko aldrebeskeriak jartzen baditu. Indarrak ahulak eta urriak ditugu, beraz gasta ditzagun merezi duten gauzatan. Forma horiek euskararen kontrarako besterik ez dira momentu honetan.

Andu Lertxundi duzu eredu zko prosa-ko idazleen artean. Anduk askotan aipatzen du *Berriako* artikuluetan, hitz bat jarri eta "hau Xuxenek onartzen ez badit ere...". Zer jarrera izan behar dugu Xuxenen aurrean?

Lehendabizi zure hizkuntzaren sena dago. Sena dago gomendioen gainetik, Hiztegi Batuaren gainetik eta Xuxenen gainetik. Gauza bat da diziplina, eta beste bat da itsu-itsuan esanak jarraitzea. Xuxenen funtzioa zein den jakin behar da: zuzentasuna zaintzeko tresna da. Beraz normala da, esaterako, argoteko hitzak Xuxenek "ez onartzea". Xuxen ez baita horretarako. Hizkuntza komunikatiborako ez du balio, alor horretan jai dugu. Lertxundik oso ondo egiten du hori kritikatzeko, baina Xuxenek ere oso ondo egiten du bere funtzioa.

Herri hedabideetan, zer toki behar du euskalkiak, egokitasunari begira?

Nik euskalkia erabiliko nuke, baina hor arkeologian erortzeko arriskua ikusten dut. Niretzat euskalkiaren parte dira herrian gaur bizirik dauden espresioak, eta ez "nire amonak behin esan zuen..." edo txokokeriak, eta ezta euskalki filologiko edo arkeologikoa ere. Horri gerra egin behar zaio.

Txokokeriak dira euskara batuaren etsaierik handiena. Eta euskara batuaren bigarren etsaia da, Zornotzako herri-hedabidean Zube-roako moldeak erabiltzea. Eta hori ere salatu behar da erabat. Zornotza batean, jende guztiak "ahaztuko" esaten badu, zer du hobia "ahantzuren" batek? Zure herritarrentzat ari bazara, herritarren formulak erabili behar dituzu, benetan funtzionatzen duten esapideak behar dituzu euskara komunikatiboa egiteko.

Bertsoa

DOINUA:
XAGUTXO BATZUEKIN

Arau eta aholku,
hau eta bestea,
zenbaiten zeregina
da erakustea.
Baina batzutan hobe
garbi ikustea
helburua ez dela
mailari eustea,
baizik ulertu eta
ulertaraztea.

Aitor Mendiluze

Ezer asmatu beharrik ez dago, Iparraldeko herri hedabideetan aspal-ditik asmatua dago hori. Eta ez gainera araudi baten bidez, senak esanda baizik, nola zuzendu behar duten euren herritarrengana.

Idazten hastean sen hori askotan uzten dugu bazterrean, eta modan jarri diren hitz eta esapideetara jotzen dugu...

Nik ezagutzen dut jendea, "azken batean" esaten duena berez, eta idatziz "azken finean" egiten duena. Euskara batua dela-eta, formula arrotzagoetara jotzen dutela alegia. Bereiz, "azken finean" hori Axularrek erabili zuen. Bere sorreran "finean" horrek erdararen musika

zuen, eta momentu batean erdararen musika zuten esapide guztiak "hain ziren goxoak", hortik sortu zela. Zure inguruan "azken batean" esaten bada, har ezazu etxean duzuna, hori baita egokiena, erreala dagoela zure inguruan!

Egia da gaur inorentzat ez dela arrotza "azken finean" hori, baina halako mila adibide daude. Jende pilo dago hizketan, edo e-postak bidaltzean askoz hobeto moldatzen dena, luma hartuta "inspirazioz" idazten hasten denean baino. Eta hor zerbait gaizki dago. ■

Bilbo

18	URBELTZEN DANTZA GANBARA	20:00
19	MITCH RYDER & DETROIT WHEELS -MERMAID	22:00
20	IHAUTE JAIA -ALGARA KONPARTSA-
Mozorroak, sketxak, dantzak, kantak, jokoak...
Erromeria LISKER taldearekin - 21:00	21:00
22	OLGETAN HAUR JAIA
Kuko, Truko eta Bolenwaider Pailazoak	17:30
25	EN CONTRE Periferiak Topaketak
Bakarrizketa musikatu:
Lydie Salvayre, Serge Teyssot-Gay eta Marc Sens
Errezitaldia:
Jose Luis Padron + Makala, Meritxell Cucurella, Harkaitz Cano, Miren Agur Meabe, Kirmen Uribe, Samurai	22:00
26	RUPER ORDORIKA Periferiak Topaketak	22:00
27	Kontzertu akustikoa. Sarrera mugatua	
28	SAHARAU HERRIAREKIKO
ELKARTASUN GAUA
-MARIEM HASSAN ETA MUJERES SAHARAUIS
-Gonbidatu bereziak, bertsolariak...
Laguntzailea: Zenbat Gara elkarte	22:00
29	OLGETAN HAUR JAIA Periferiak Topaketak
Irudipuinak: Isabel Agirresarobe & Mattin	17:30
29	FTI + EL TORO Periferiak Topaketak
Poesia eta musika.	20:00

Ondarroa

27	ONDARROAKO VI. ITSAS AZOKA	21:00
28	KRESALA ETA BETI JAI ALAI
DANTZA TALDEAK	20:00

Kafe
AN
IZO
KIA

Otsaila 15>29

zenbat
gara
elkartea

tel:94 423 75 91
bulegoa@zenbatgara.org
www.zenbatgara.org

www.kafeantzokia.com

ONGI EGIN DUGU Pamielaren
ERAKUSKETA ZENTSURATZEAN...

... SARRONAINDIA IHESLARI ...

... Amentuze,
ETXEPARE eta LEIZARRAGA PRESO!

... AXULAR PROZESATURIK ...

... eta
IPARRAGIRRE
TA
ETXEHUN
DESERRIRATUAK!!!

LITERATURA...?
ERAKUSKETA
POLITIKOA
INONDIK ere!!!

///
CK

Nafarroaren berezitasunak

Berriz ere bere berezitasunak erakutsi dizkigu Nafarroak. Oraingo honetan, beste herrialdeetan ez bezala, lau alderdi abertzale eta euskaltzale elkartu eta koalizioa osatu dute datozen hauteskunde orokorretarako: Nafarroa Bai. Historikotzat jo dezakegun berrikuntza hori ez da halabeharrez sortu, koalizioa ahalbidetu duten testuinguru eta arrazoiak tarteko izan baitira.

Miguel Sanzen UPNk, duela zenbait urte Nafarroako Gobernua eskuratu zuenetik —PSN-CDN-EA hirukoaren esperientzia ezegonkorren ondoren—, eta PPK Madril-en lortutako gehiengo osoaren babesean, eskuineko autoritarismo latza eta euskaltasunaren aurkako errebantxa ezaugarritzat izan dituen ibilbidea egin du Gobernuan.

Autoritarismoari dagokionez, entzungor egin die oposizioaren hainbat eta hainbat proposamen, nahiz eta zenbaitetan parlamentu gehiengoa izan; uko egin dio gizarteko talde edo plataforma ugariekin hainbat motatako arazoei buruz hitz egiteari; Ongizatearen Estatuaren moldeko politika zeketak aurrera eraman ditu, eta abar eta abar. Euskaltasunaren aurkako jarrenen inguruan, berriz, zer esango dugu bada: euskara lurralde osoko hizkuntza ofizialkidea ez izateak eragindako hizkuntzazko aurrerapen eskasak oraindik gehiagoko eskasten dituen administrazioan euskara erabiltzearen aurkako dekretuak egin ditu; euskararen inguruko egitarau kopuru handi baten aurrekontuak murriztu eta blokeatu ditu; eta, azken finean, euskal munduari eta euskara maite dutenei makina bat probokazio egin dizkie. Horrek guztiak bi ondorio nabarmen ekarri ditu: alde batetik, Nafarroako Euskararen Kontseilu osoaren dimisioa eta, bestetik, joan den urtarrilaren 20an plazaratutako albistea: Hizkuntza Gutxituen Europako Bulegoaren arabera, Foru Komunitatea da EBko leku bakarra Gobernuak hizkuntza gutxitu batek atzera egin dezan ahaleginak egiten dituen.

MIKEL SAIZ

Horrek guztiak, ezinbestean gogaitu egin ditu Nafarroako hainbat gizarte sektore garrantzitsu, eta sektore abertzaleen, euskaltzaleen, ezkertiar eta aurrerakoien batasunik ezaz nazkatuta, indarrak batu dituzte azkenean.

Batzarreraren ikuspegitik, sortu berria den koalizioak gabeziak dauzka, edo gabeziak baino gehiago etorkizunean gaintitu beharreko erronkak. Alde batetik, PSNtik at dauden ezkertiarren zati bat koaliziotik kanpo gelditu da. Bata, IU, hala nahi izan duelako, eta bestea, Batasuna, ETAz egiten duen balorazio politiko eta etikoarengatik. Horrek koalizioa mugatzen du eta gure ustez oso garrantzitsua den elementu baten faltan uzten du; alegia, indar ezkertiar eta aurrerakoien arteko zehar-

kako adostasunik gabe, bi identitate nazionalak sektore irekiak bilduko dituen adostasunik gabe.

Adostasun horren bidez lortuko litzateke, gure aburuz, Nafarroako ezkerren eta progresismoaren erakuntzan gizartearentzat onuragarria izango litzatekeen ezkerreko proiektua. Proiektu horretan eroso egongo lirateke bai Nafarroako abertzale edo euskaltzale ezkertiarrek eta bai nafartzale ezkertiarrek, batak besteari egindako kontzesioetan oinarrituta egongo bailitzateke. Bizikidetzako proiektu berritzailea izango litzateke, euskaltzaleen legezko eskubide eta nahiak —euskal izaera onartua izatea, euskarari irmotasunez laguntzea eta euskara ofizialkide egitea, EAE-rekin eta Iparraldearekin lankidetzan aritzea...— hobeto islatuko lituzkeelako eta, era berean, beste alderdiari bere izaera nafar-espainiarra edo nafartzalea aitortuko liokeelako.

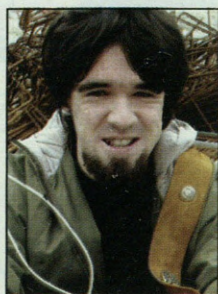
Horretaz guztiaz gain ezkerrek bere diskurtsoa berriro eta eguneratzen badu, hau da, Ongizatearen Estatua sendotzearen aldeko apustua egiten badu eta gizarteko hainbat korrontek —ekologismoak, antimilitarismoak edo feminismoak, inmigrazio berriak eta nazioarteko elkartasunak— jarritako beste erronkei aurre egiten badie, Batzarrek une politiko honetan egiten dituen apustuen multzoa lortuko dugu. Nafarroa Bai bide horren abiapuntu bikaina da. ■

« Batzarren ikuspegitik,
sortu berria den koalizioak
gabeziak dauzka, edo gabeziak baino
gehiago etorkizunean gaintitu
beharreko erronkak.
Alde batetik,
PSNtik at dauden ezkertiarren zati
bat koaliziotik kanpo gelditu da.
Bata, IU, hala nahi izan duelako,
eta bestea, Batasuna,
ETAz egiten duen balorazio
politiko eta etikoarengatik

Udaberria geldiarazi

Injustiziara obitzea baino gaitz kutsakorragorik ez dago, genioen gure kanta batean. Abestiaren gaia oso bestelakoa izanik ere, leloa ederki asko ekar dezakegu azkenaldian ikaratu, atsekabetu eta amorrarazi gaituen jazarpenaren harira. Eskuragai daukagun jazarpen katalogoa zabal dela diost batek, eta hala da, barkatu; musikarion aurkakoaz ari natzaizue oraingoan, hain nabil aztoratuta garai batetik hona. Ez gara honetan bakarrik, ez eta lehenak ere. Eraso bat besteari jarraitu zaio artazi mediatiakoak boladan jarri arte, eta martxa honetan soinu-jolearen semea bera isilaraziko dute. Horrexegatik ez dugu protagonista bihurtu nahi, musikari izate horrexegatik izan nahi dugulako protagonista; edo bestela esanda: protagonismoa geure musikak har dezan nahiko genukeelako, beste edozeren gainetik. Ez dugu afera honengatik publizitaterik nahi; musikan sinesten dugu eta bere arimak gauzak aldatzeko izan lezakeen indarrean. Zerrendan beste izen bat izatearen arriskua haxe da ordea: zentsurarik makurrenera ohi-tzea, kokiltze sistematikoa alegia. Errefuxapen komunikatuen esparrua da antza, defendatzeko uzten zaigun bakarra, eragin-kortasunaren eremutik urrutitxo badago ere. Buruari eragiten jarraitzen dugu baina, irudimenak argibidea erakutsiko digulakoan, beste batzuetan bezalaxe. Egoera anormala da eta debekuak bultzatu dituztenek ekarri dute deserosotasun hau, baina normaltasunerako bidea zein den asmatzeko lehendabiziko urratsa ez isiltzea da. Kantari jarraitzeko gogo biderkatu egin zaigu.

Atxekimendu mezuak beti dira ongi-etorriak eta jite ezberdinetakoak jaso ditugu: jarraitzaile zein musikariena, hainbat komunikabideena —musikalena zein besteena—, zenbait talde politikoena, eta arazoaren haziera potentzialak hartaratuta, azken uneko bi: Eusko Jaurilaritza batetik, zeinak euskal industriaren aurkako boikotaz hitz egin duen arazoa orokortasun ikuspegi batetik tratatuz (behin orokortzen hasita, bazegoen zakura sartzeko beste mila adibide, baina tira); eta SGAE bestetik, (azkenean!) adierazpen askatasunaren aldeko aldarri epela eginez. Azken bi elkartasun dei hauek noiz eta nola etorri diren eztabaidatzen hasi gabe, ongi-etorriak

J. C. ELORZA / ARGAZKI PRESS

direla berretsi nahi nuke, horrekin nahikoa ez den arren. Itsasontzi handiek maniobra zailagoak egin behar dituzte egoera berrietara egokitzeko, gauza jakina da hori, baina agian horrexegatik eskatu beharko genieke erreflexuekin azti ibiltzeko. Asko dira mugitu direnak eta beste asko egoera latz honen aurrean oraindik hitz erdirik ebaki ez dutenak. Azken hauen taldean musikarekin zerikusi zuzena dutenak dextente dira eta agian hauen isiltasunak mintzen du gehien. Batzuen mututasunak eta noski, diktaketa hitzez-hitz jarraitzen duten komunikabideen irainek. *Titular guztiak*

Protagonismoa geure musikak har dezan nahiko genuke, beste edozeren gainetik. Ez dugu afera honengatik publizitaterik nahi; musikan sinesten dugu eta bere arimak gauzak aldatzeko izan lezakeen indarrean

guri buruz dira, baina ez digu inork ezer ere galdetu, genioen beste kantu batean.

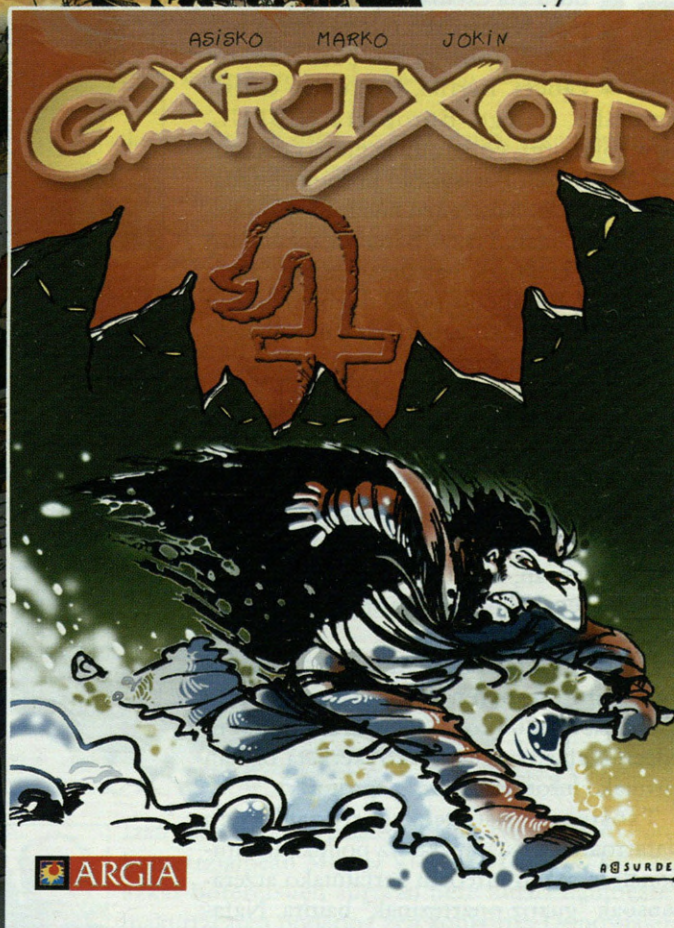
Bestalde, inork gutxik komentatu du pentsamolde askatasunaren aurkako ehiza honen beste alderdietako bat. Argi dago emanaldiak bertan behera geratzean artista dela lehendabiziko kaltetua, baina kontuz, ez bakarra. Alderdi ekonomikoaz gain —honek diskoen salmentan nola eragingo duen ez da erreza aurrikusten—, publikoa bera da gustuko duen taldea ikusi ezinik geratzen dena. Madrilgo kasuan, adibidez, non hainbatetan aritu izan garen inolako arazorik gabe. Horrexegatik momentuotan zaletuekin gogoratu nahiko nuke, euren berriz ere orain arte bezala kondizio normaletan jo ahal izanzen dugunaz ziur (zerbait oso gaizki dabil ustezko demokrazia baten sistematikoki musikariak isilarazi nahi direnean). Izan bedi berandu baino lehen, martxoaren hamabosta arte bederen izango ez dela dirudien arren.

Honako hau ez genioen gure inongo kantutan, baina mailegutuan hartuko dut hurrengorarte: *Loreak motz ditzakezue, baina sekula ez duzue udaberria geldiaraziko.* ■

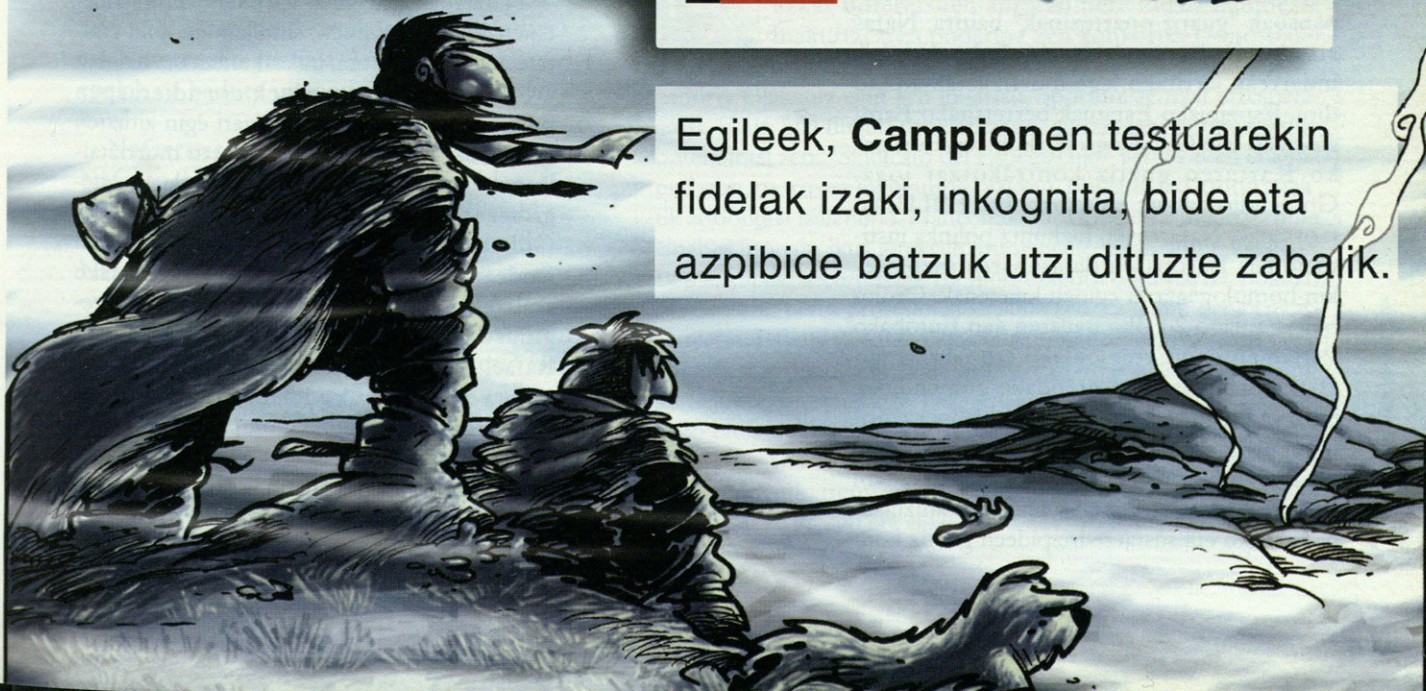
GARTXOT

Asisko Urmenetak, Marko Armspachek eta Jokin Larreak
komikira eraman dute askatasunaren eta euskararen apologia hau.

15€

Egileek, **Campionen** testuarekin fidelak izaki, inkognita, bide eta azpibide batzuk utzi dituzte zabalik.

Paula Kasares

NAFARROA BAI KOALIZIOAREN HAUTAGAIA

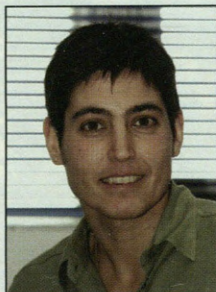
Nafarroa Ez

Berriz izan dira egunkarietako lerroburu eta eztabaida publikoaren hizpide Nafarroako Gobernuaren hizkuntz politika eta euskaldunon egoera. Berriki, Hizkuntza Gutxi-tuetarako Bulego Europarra (EBLUL, www.eblul.org), gobernuz kanpoko erakundea, Europaren Batasunean hizkuntz aniztasunaren aldeko lana egiten duena eta Europaren Kontseiluan, Nazio Batuen Erakundean eta bertze erakunde batzuetan estatus aholkuemaila eta operazionala duena, Iruñean izan da Nafarroako egoeraren gainean egindako txostena aurkezten.

Ez da lehendabiziko aldia EBLULEk Nafarroako hizkuntz politika instituzionala gaitzesten duena publikoki eta dokumentu batean. Hala egin zuen 2001ean, Nafarroako Gobernuak administrazio publikoetan euskararen erabilera murriztu zuen Foru Dekretua onartu zuenean, eta 2003an, Iruñeko Udalak Euskararen Udal Ordenantzaren zenbait murrizketa egin zuenean.

Baina honetakoan, gaitzespen ebazpen soila baino, txosten oso bat prestatu du EBLULEk 2003ko martxoaren bukaera aldean Nafarroara egindako ikerketa bisitan hartutako informazioetan oinarriturik.

Txostenak "oso kezagarritzat" jo du Nafarroaren kasua, hizkuntz politika instituzionalean azken urteotan gertatutako atzerapausoak "gutziz onartezinak" baitira. Nafarroako Gobernuak eta Iruñeko Udalak indarrean jarritako lege murrizketak aipatu ditu, Espainiako Estatuak berretsitako Erregioetako edo Gutxiengo Hizkuntzen Europako Kartaren guztiz kontrakotzat joaz. Gomendio batzuk ere eman ditu EBLULEn txostenak, Nafarroako hizkuntz politika instituzionala Europaren Batasunaren irizpideekin homologagarria egingen luketenak. Oroitu beharra dago 2003ko irailaren 4an Europako Parlamentuak Erregioetako eta Gutxiengo Hizkuntzen Batzordearendako gomendioak biltzen dituen txosten bat, Michl Ebner eurodiputatuak prestatua, onartu zuela, eta Nafarroako Gobernuak euskaldunekiko daraman politika Europako bertako hizkuntz aniztasuna babestu eta sustatze irizpideen guztiz kon-

MIKEL SAIZ

tra egiten duela. Izan ere, Nafarroan tokiko hizkuntza gutxituaren aldeko neurri positiborik ez dira onartzen, hizkuntza nagusien hiztunendako diskriminatzaileak direlakoan.

EBLULEn oraingo txosten horrek berriro utzi du agerian Nafarroako Gobernuaren jarrera, euskaldunok bigarren mailako nafarrak izan gaitezen duen obsesio neurrigabea. Eta gustuko ez duen txosten horren egilea deslegitimatu eta txostenean azaldutako errealtatea ukatu du: "Hori ez da Nafarroaren errealtatea" zioen Catalán UPNren gobernuaren eledunak txostenaren aurkezpenaren biharamunean. Eta nor harrituko da Nafarroako Gobernuari zer pentsaturik ttipiena ere ematen ez badio halako txostenak, ez eta jakiteak ere honez gero txosten hori Europako Kontseiluan izanen dela? Nor harritu daiteke UPN eta CDNren Nafarroako Gobernu honek, oraingoan ere, euskaldun jendeari ematen dion trataera hobetzeko gomendio egiten dion txosten bati entzungor egiten badio, halako hamaika dei eta eskakizuni behin eta berriz muzin egin izan badie?

Nafarroako Gobernuak 2000. urtean euskaldunon kontra bere *Gurutzada* hasi zuenetik kontagaitzak izan dira hizkuntz politika murriztaile horrek jaso dituen gaitzespen eta salaketak, Nafarroatik nola kanpotik.

Nafarroan urteetako karrikaratzetik jendetsuenak ikusi genituen; sindikatuak, toki entitateak bai eta kultura, irakaskuntza eta hainbat arlotako gizarte eragileak ere adierazpen publikoak eta mobilizazio ugari egin zituzten indarrean jarritako Foru Dekretu murriztailaren kontra eta inoiz ezagutu ez den auzitegiratzerik zabalena hasi zen Nafarroako Gobernuak eta Iruñeko Udalak euskaldun jendearen eskubideak murrizteko hartutako erabakien aurka. Nafarroako Justizia Auzitegiburua eta Nafarroako epaileen buru zen Rafael Ruiz de la Cuestak ere Gobernuaren erdara hutsezkorako itsukeria neurrigabea gaitzetsi zuen publikoki.

2001ean Euskaltzaindiak murrizketen gaitzespen ofiziala egin zuen eta EBLULEk bere lehen gaitzespen ebazpena Nafarroako hizkuntz politikaren kontra, "the first substantial

regression of policies for regional minority languages in EU Member State" Bojan Brezigar haren presidentearen hitzez definiturik.

2002an, euskaldunon eskubideon murrizketazekarten legeen kontra hainbat gizarte eragilek tarteratutako helegiteek aldeko epaia izan

Nafarroaren errealtatearen ukapena
da Nafarroako Gobernuaren jardun-
bidea. Ez dute Nafarroa den bezala-
koa izatea nahi ez delako haien gogo-
koa eta hala jokatzeko dute,
Nafarroaren izate eta errealtate anitza
aintzat ez hartuz, isilaraziz eta
baztertuz

zuten eta Nafarroako Justizia Auzitegi Nagusiak foru dekretu murriztailea eta haren ondortik onartutako ekintza planak guztiz baliogabetu zituen. Baina Nafarroako Gobernuak bere asmoari jarraitu zion, baliogabetutako dekretuaren eduki bera duen bertzeko dekretu bat onartu zuen eta xede murriztaile bera duen hizkuntza politika egiteari segitu zion, tartean Nafarroako Arartekoaren gomendioei jaramonik egin gabe.

Zer dela eta harrituko gara orain, berriz ere, ukapena bada Nafarroako Gobernuaren erantzuna, orain bitartean, Nafarroako herritarren eskakizunek, gizarte erakundeek ezadostasun eta mobilizazioek, Euskaltzaindiaren gaitzespenek, Nafarroako Arartekoaren gomendioek eta Nafarroako Justizia Auzitegi Nagusiaren epaiek ez badute ukapena bertzeko erantzunik izan?

Nafarroaren errealtatearen ukapena da Nafarroako Gobernuaren jardunbidea. Ez dute Nafarroa den bezalakoa izatea nahi ez delako haien gogokoa eta hala jokatzeko dute, Nafarroaren izate eta errealtate anitza aintzat ez hartuz, isilaraziz eta baztertuz.

Zer gertatu beharko da Nafarroa euskaldun eta euskaltzale horren errealtatea ukaezin izan dakion? Zenbat gaitzespen? Zenbat karrikartzeko? Zenbat epai? Zenbat gomendio behar dira? Zer gertatu beharko da euskaldun jendearendako bereizkeria baizik egiten ez duen Gobernu horri bere ukazio sistematikoa eraman ezina bihurtzeko? ■

TXANDAN
Joxerra Garzia

Pornografia

Munduan audientziarik gehien duen telebista programan gertatu zen, Ameriketako Estatu Batuetako Super Bowl txapelketaren finaleko emankizunean. Sekulakoa antolatu dute, han gertatua amerikarren moralaren, etikaren eta estetikaren aurkako atentatutzat harturik. Haurrak ere tarteko baitziren, ikusle gisan, asko eta asko.

Janet Jackson kantariak sortu du eskandalua, eskuin bularra bistan-edo zuela (titi-muturra izar moduko batez estalita) agertu baitzen, segundo batez, emanaldian.

Errazkeria barka ezina litzateke, noski, pitokeria edo "titi-keria" hori dela eta eskandalua armatu dutenen zurikeria, moral bikoitza eta gainerakoak salatzen hastea. Nabilen baino agortuago ibili behar nuke etorri hain kontu begibistakoa gaitzat hartzeko.

Erakusten den gorputz atalean barik, begiratzen duen begian zegoelakoan nengoen pornografia. Orain, ordea, ikusiak ikusi eta entzunak entzun, garbi dago gaitza ez dela begiarena soilik. Garuna ere halakoxea behar du, hainbeste gauza zinez pornografiko inguruan izan, eta pornografia muturrik gabeko titi batean ikusteko. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

La voz de España-n

Izan zuen arrakasta palanka, Elcho, Begui Belarri izen komertzialpean Miguel Vidaurre fiskalak. Bizkar azkar boteretsuen aurrean bere burua hainbeste makurtzearen poderioz zen konkortu. Donostiako koskeroa. Futbola, espektakulua eta zernahi kronika zaborra bilakatzeko egin zen indartsu, oportunistentzat errespetagarri. Egun bizi dugun ospelartizaren aintzindari, botere faktiko izatera iritsi zen. "Sindicato del Espectáculo" hartan zuen eragina ondasun, morroiez inguratutako bizi zen, plagiaturako kronikengatik zoriondua izateraino. Francoren "Movimiento Nacional" hura lanabes, nonahi ikus zitekeen antolatzaile, epai, aditu, kazetari. Beti eskupekoaren errege. Ez nion ezagutu esku-hartze politiko ofizialdurik, berea profesional jarduna zen, ez kargu dena enkar-gu alegia. Eskola ez dakit, baina gure artean akademia sortu duen "demócrata de toda la vida" honek *El Diario Vasco* izan du erakusleho bere azkena arte. Dagoeneko badu ordezkariarik, Donostiako erdigunetan luntxetik luntxera, Anoetatik Ilunbera, Gaztelubidetik Anastasiora hainbeste estimatzen dugun arroxara egingo duenik, irentsi ondoren formalki errespetuz larrutuko duguna. Izan ere, gu ere aldatu gara. ■

berria

Ireki begiak

Itziar Iriondo

“Espainiako Apezpiku-Batzarra komunikabideetan agertu da familiari buruzko direktorio batekin (...).

Sexu indarkeriaren errua 60ko hamarkadako iraultza sexualari egozten eta homosexualen *lobby*-ari abantailak eskatzea leporatzen dion agiriak bizitzaren ikuspegi osasungarria dutenen artean haserrea sortu du.

Hala ere, ofizialtasun katolikoak munduko gaiei buruz hitz egiten duen bakoitzean, doktrina horrek duen garrantzia kentzen saiatzen den iritzi korrante bat sortzen da gizartean, ia eraginik ez duela argudiatuz. (...) Ez genituzke begiak itxi behar Elizak dituen lurreko botereen aurrean. Horien artean ez da txikiena Euskal Herriko ikasleen erdiak gutxi gorabehera irizpide horiek dituzten ikastetxe erlijiosotan ikastea (...). Ezin da ahaztu botere guneetan, Espainiako Gobernuan, besteak beste, Opus Dei (...) edo Kristoren legionarioetako (...) kideak egotea.

Jainkoak asko du Cesarretik oraindik”.

gara.net

Nafar zera

Iñanjo Olasagarre

“Nafarrok, nafar zera-ren menpe bizi naizen neurrian, gauzei zeharka begiratu eta irribarrea ezpaineratzeko erraztasuna trebatzea gustatuko litzaidake. Munstroasunaren antzerki lan baten moduan dibertigarria ere izanen litzateke nafar zerak sortutako malaparteko alproja galantak ikustea, egunero izorratuko ez bagintuzte, jakina. Izan ere, nafar zera horrek bete du Itoiz klase guztietako epaitegiek esandakoaren gainera (...). Izan ere, nafar zera puta horrek bere burua ikaragarri kosmopolitatzat du, New York bera ere aldeano gelditzen zaiolarik (...). Nafar zerak laster asko marraztu ditu nafar on eta txarren arteko mugak (...); Nafarroa aniztuna eta kolore askotakoa dela bezalako Fernandoren egia Migueli-coren egia bihurtu du Nafar zerak (...).

Maite zaitut, Ibarretxe”.

◆ Riber Hansson, Suediako Svenska da Gbladet egunkarian.

◆ Arcadio Esquivel, Costa Ricako La Nación eta Panamako La Prensa egunkarietan.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

Antzerkia

Agerre Teatroak
Zelestina-ren moldaketa
dramatikoa egin du

☐ *Ezpalak*
☐ *Argitalpenak*
☐ *Ikuskizun-en agenda*
☐ *Denbora-pasak*
☐ *Ihesi*
☐ *Makina bat kontu*
☐ *Ondare unibertsala*

Pazko Uharteko
monolitoak
gaixo daude

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Ikus talde baxenabartarrak udazkenean argitaratu zuen estreinako lana Oihukaren eskutik. *Nere buruan* hamabi kantaz eta bideoklip batez osatua da eta bertan metal berria da nagusi. René Guéraçague ekoizle ezaguna izan da grabaketaz, programazioez eta produkzioaz arduratu dena. Diskoa Luzaiden grabatu dute Guéraçagueren estudio mugikorrean. Grabaketa estudio gisa egokiturik dagoen kamioi batean aritu dira lana prestatzen urtebetez. Abestiak grabatzen baino,

soinuak bilatzen eta ekoizten igaro dute denbora gehiago taldekideek. Ikus-en soinua bortitzegia ez izaten saiatsu dira, adibidez, irratietan erraztasun gehiagorekin hedatua izan dadin. Musika estilo aldetik ezer berririk eskaintzen ez dutela dioten arren, soinu aldetik zerbait ezberdina sortzen saiatsu dira. "Hainbat taldek jorratu du estilo hau, ez agian Iparraldean. Horregatik, hemen ere horrelako gauzak egiten badakigula erakusten saiatsu gara", azaldu du Periko Pareauk.

Anplifikadorerik gabeko musika

DUELA HIRU URTE Donibane Garazin sortu zen Ikus. Bost partaidek osatzen dute taldea: Peio Cachenout (ahots nagusia), Paxkal Etchepare (gitarra eta ahotsak), Periko Pareau (baxua), Xabi Caset (gitarra) eta John Garicoitz (bateria). Lehen urratsetan teklatura jotzen zuen Filip Tikoipe, berriz, programazioez arduratzen da gaur egun. Guztiak dira baxenabartarrak Peio kantaria ezik, xiberutarra izaki. Gazteak badira ere (nagusienak hogeita bost urte ditu), Ikus ez da beraien lehen proiektua, aurretik beste banda batzuetan izan nak baitira. Periko eta Peio Hezur Meta heavy taldeko partaide izan ziren eta John eta Paxkal, berriz, rocka trikitixarekin uztartzen zuen Ikuskariak taldeko kide. Ikus-en lehen grabaketa Bordelen burutu zen, hiru kantez osatutako single-a. Nafarroa Beherean bostehun bat ale saldu eta gero, Frantzia oso ezaguna den René Guéraçague ekoizlearekin egin zuten topo. Donibane Garaziko ekoizlea kanpoan debora dezente ibili ostean (Alemania, Ibiza, Georgia...) Periko baxujoleak lan egiten duen musika dendan sartu zen eta singlea entzutera gonbidatu zuten. Hura izan zen *Nere buruan* diskoa grabatzea ahalbidetu zuen lehen urratsa.

Zuzenean ordenagailura

Aurretik euskal talde batek edo bestek teknika hau erabili badu ere, oraindik ez da ohikoa instrumentuen seinale guztiak zuzenean ordenagailura sartzeko sistemaz baliatzea disko bat grabatzeko. Ikus taldekoek ez dute anplifikadorerik erabili, ordenagailuan txertaturik dauden simulatzaileak baino. "Seinalea ordenagailura sartu eta plug-in izenekoen bidez nahi duzun soinua aukeratu duzu. Gustuko duzun anplifikadorearen soinua hautatzen duzu, Marshall, Mesa Boogie...", diote Paxkal eta Perikok. Bateriak, berriz, Donibane Garaziko gaztetxean grabatu dituzte. Gero bertan hartutako seinalea estudioko ordenagailuan sartu eta gogoko soinua aukeratu dute. Soziedad Alkoholika taldeak, adibidez, antze-

JON GURRUTXAGA

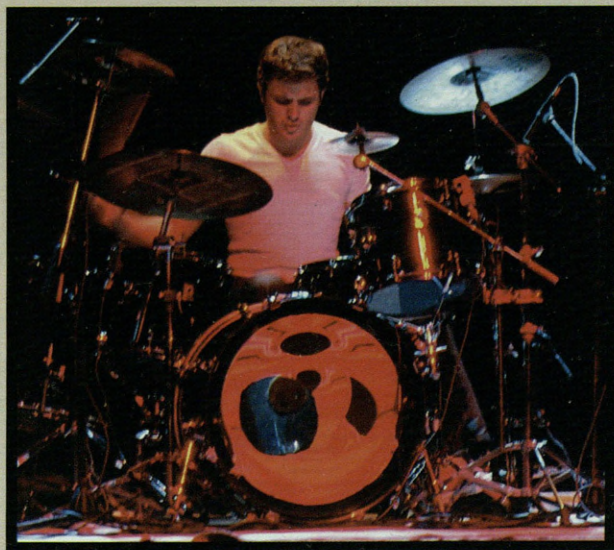
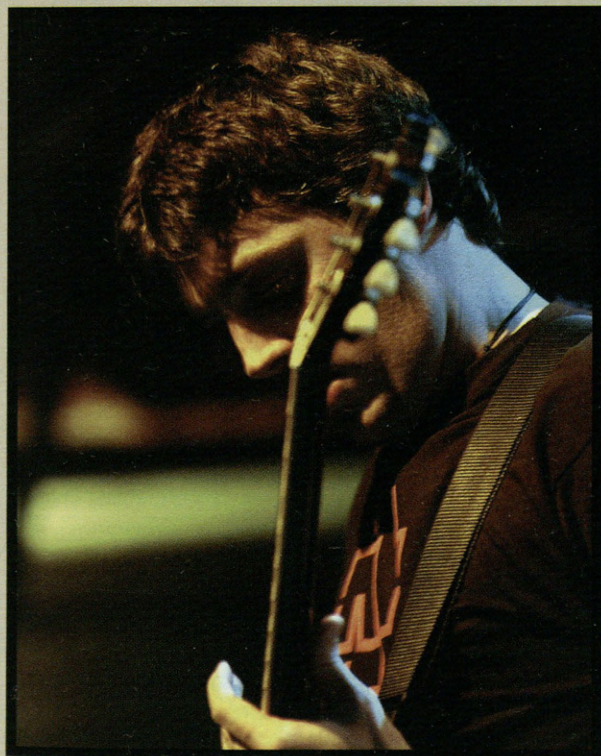
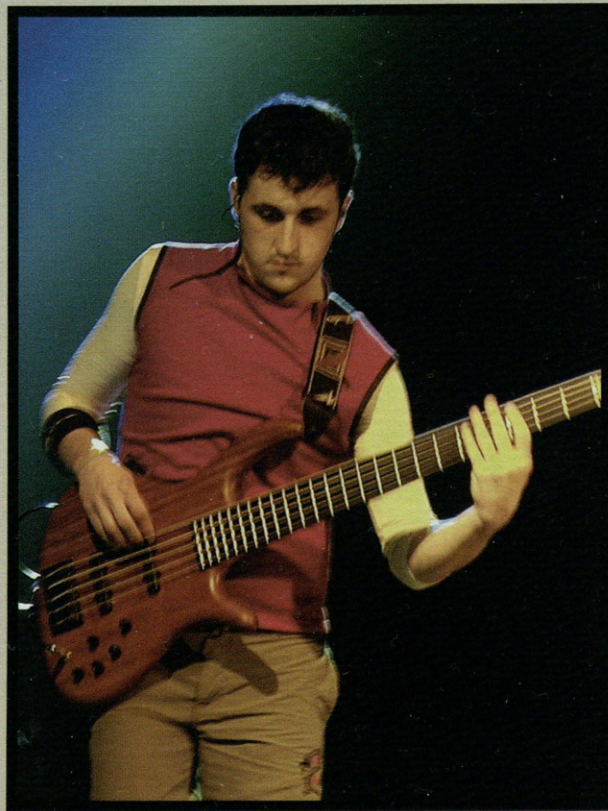
Argazkiak: IMEOPRESS/
Michel Eche

rako teknika darabil zuzenekoetan bateria sonorizatzeko. Bateriaren pieza bakoitzak sentsore moduko bat du eta hark seinalea hartzean bonboa, kaxa edo dena delakoa jada aurretik aukeratutako soinu batekin entzunarazten da. "Grabaketa era honetara egin genuen ez baitaukagu hilabete oso bat estudio batean jarduteko paradarik. Guztiok lanean gaude eta horixe zen guretzat grabatzeko erarik erosoena. Egun batean bi orduz lan egiten genuen, beste bi orduz bestean...", diosku Periko Pareau baxu joleak.

Zuzeneko berritzailea

Zuzenean ere grabaketan erabili duten sistema berarekin arituko dira. Hau da, kablerik gabe, inalanbrikoekin, seinalea ordenagailura bidaliko dute eta beraiek hautatutako soinu-galbahea igaro ostean, jotakoa kanpora aterako da publikoak entzuteko. Bateriak ere arestian aipaturiko teknologiarekin jokatu du zuzenean. Eta bi mikro besterik ez ditu izango. Eszenatokian izanen diren beste bi mikroak aho-tsentsat erabiliko dituzte. Horrez gain, taula gaineko gibelean irudi fraktalez (logaritmo aritmetikoekin lortutako irudiak) eginitako film bat proiektatuko dute. Azken hilabete hauetan hainbat kontzertu eskaini dituzte eta oraingoz publikoaren harrera ona izan da.

Gaur egungo musikari gehienekin gertatu ohi den bezala, Ikus taldeko partaideek ez dute eragin zuzenik. Izan ere, egun aurki ditzakegun talde eta musika estilo anitzek denetarik entzuteko eta iturri ezberdinetatik edateko aukera ematen baitute. Baxenabartarrek folk estiloa nahiz black metala, rocka nahiz house-a entzuten dute. "Batzuek musika gogorra bakarrik entzuten dugu, beste batzuek lasaiagoa... Incubus eta Paradise Lost, adibidez, asko maite ditugu; baita lasaiagoak diren taldeak ere, euskal musikan Benito Lertxundi, kasurako", dio Paxkalek. Hitzei dagokienez, hain-

Euskal Herrian kaleratu duten disko bera Frantziako ezagutarazteko aukera izango dute baxenabartarrek, Frantziako zigilu batekin ere sinatu baitute.

bat gai jorratzen ditu bandak: intimismoa, euskal preso politikoen egoera, telebistaren indar mediatikoa, sexua... Kanta guztietan euskaraz mintzatzen dira, Iparraldeko beste hainbat banda bezalaxe. Bestalde, Ikus-ekoek onartzen dute diskoetxe batekin kontratu bat sinatzea ez dela erraza. "Iparral-

dean ere lan onak egin daitezkeela erakusten saiatu gara. Horrela gure taldea ezagutzera eman eta besteak gauza bera egitera animatuz", diosku Perikok.

Nere buruan Oihukak argitaratu badu ere, Ikus-ek Frantziako zigilu batekin ere sinatu du. Hortaz, Euskal Herrian kaleratu duten disko berdina Frantziako ezagutarazteko aukera izango dute baxenabartarrek. ■

Zeslestina minga

¡Put a vieja alcahueta Celestina! bakarritzeta taularatu berri du Agerre Teatrok. Fernando de Rojasen klasikoaren moldaketa pertsonal honetan Maite Agirrek XV. mendeko pentsamoldera gerturatzen gaitu. Euskaraz eskainiko dute aurki antzezlan.

"KONTATU NAHI NIZUEKE, maitemindu zoroen abisurako, maitemina plazera izan daitekeela, baina baita zorarena ere. Eta ez dago pertsona zentzudunik maiteminak menderatuko ez duenik". Zelestina artekariak bere taberna zirrargarrira gonbidatu gaitu, ardoa edan bidenabar, bere bizi luzeko pasadizoak kontatzeko. Kuriositateak jota eseri gara, batzuk eszenatoki gaineko tabernan eta beste batzuk butaketan. Gorriak ikusitakoa da Zelestina zaharra eta, hortaz, zakur zahar baten antzera, bide okerretik joan ez gaitezen aholkuak eskaini dizkigu. Kalisto eta Melibea nola eta zein trikimailuri

AINARA
GURRUTXAGA
Argazkiak: Iñigo Azkona

esker elkartu zituen azaldu digu, eta haren zorigaitzoaz errurik izan ez duela berretsiko. Izan ere, pertsonaia zitalaren fama eduki du beti Zelestinak. Pertsonaia ezkutakor honek, baina, badiu hala jokatzeko arrazoiak, "Hainbeste gauza esan dira nire inguruan...", dio antzezlan hastearekin batera. Eta halaxe da, gauza asko esan dira haren inguruan, baina ez guztiak. Orain pertsonaia mitiko honen gaineko moldaketa berri bat prestatu du Maite Agirrek, argi-ilunez betetako tartekariak, gaur egun, gauza asko dauzka-eta esateko.

Ikusle eta protagonistaren arteko ia horma guztiak apurtuta —taula gainean eraikitako ostatu zaharraren mahai artetik baitabil protagonista— oso gertuko tonuan mintzo zaigu, misterioitsu oso. Poliki-poliki, hizketarako duen gaitasunaz, bere pentsamenduetan barrena kuxkuxean aritzeko aukera eskainiko digu. Ardoaren ahalmen miragarriak dantzan jarri du Zelestinaren mingain zorrotza.

Mundu ikuskera berezia

Agerre konpainiaren buru Maite Agirre berak egin du Fernando de Rojasen nobela dramatikoaren moldaketa, Zelestina pertsonaiari buruz argitaratu diren beste hainbat testu ere kontuan hartuta, horien artean Feliciano de Silva eta Juan Ruiz artzapezarenak. "Dena den, obra bera baino pertsonaia da niri interesatzen zitzaidana. Munduarekiko duen ikuskerarezei horretan murgildu nahi nuen, txunditu egiten bainau. Zoragarria da nola jolasten duen hitzekin, erabiltzen dituen espresioak eta esaera zaharrak. Oso aberatsa da", dio antzerkigile zarauztarrak. Horregatik, jatorrizko testuarekin oso fidel jokatu du, haren muina hobe mantentze aldera. Zelestina beraren garaiak ere, XV-XVI. mendeak, asko erakartzen du Agirre, haren usterako orain baino askatasun handiagoa baitzuten arlo askotan: "Trentoko kontzilioa baino lehenagoko gizartean beste freskotasun bat zegoen, halako irekitasun bat. Gerora, ordea, gauzak asko aldatu ziren. Gizartea asko itxi zen". Badu, beraz, konpainiaren gainontzeko antzezlanak bezalaxe, zirikatze xederik: "Orduko pentsakera hori gaur egun azaltzea eta horrela botatzea kristoren probokazioa izango zela pentsatu nuen".

Hogeita hamar urteko konpromisoa

Agerre Teatroak, 1986an sortu zenetik, konpromiso handiko lanak taularatu ditu proposamen eszeniko berriak ikertuz batera. *Emakumeak gori-gori* eta *Los niños no pueden hacer nada por los muertos* dira egun biran dauden azken bi lanak. Lehenagokoak dira *Zerrikeriak*, *Zergatik Panpox?* edo *Molly Bloom* lanak. Euskal kulturako sortzaile garrantzitsuekin lan egin izan du taldeak Jorge Oteiza edo Vicente Amestoyrekin kasu. Maite Agirrek 1973an hasi zuen antzerki ibilbidea, Kataluniako Dagoll Dagom konpainian, eta Donostian Agerre sortu aurretik, Italian aritu zen Domus de Janas taldean. Zenbait antzezlari idatzi ditu: Artezblaik argitaratutako *Y Maria, tres veces amapola, Maria...* eta Hiruk argitaratutako *La baladilla de San Sebastian*, besteen artean. "Euskal teatroaren frankotiratzailerik lez definitu izan dute zenbait medioetan.

euskaraz: "Batzutan iruditzen zait haren hitz egiteko modua euskararengandik oso gertu dagoela. Esaterako, Zelestinaren bertsio zahar batean euskaraz idatzitako paragrafo bat topatu nuen. Nik uste garai haietan gaztelarak eta euskarak harreman handia zutela".

Zelestinak azken ardo basoa eskaini digu. Funtzioa amaitzera doa. Barrenak hustuta badoa etorri den lekutik, ilunpetan. Pentsakor utzi gaitu, haren hitz jarioarekin zorabiatuta... ala ardoaren eragina ote? ■

zorrotz

Denbora luzez mamitutako pertsonaia erakutsi digu Maite Agirrek lan honetan, hamaika aurpegitako atsoa. Matiz handiko interpretazioa behar zuen eta, beraz, gorpuzkera eta ahotsa tentu handiz landu ditu. Ikus-kizunean zehar, Zelestinaren rola jokatzeari aparte beste hainbat pertsonaiaren azalean ere sartzen da gainera: "Eta horixe izan da lanik zailena, pertsonaia horiek guztiak topatzea", aitortzen du. Zelestina gertuko sentitzen ote duen galdetuta, ezezko borobila: "Ni nahiko urrun sentitzen naiz beti pertsonaiengandik. Juxtu horregatik, oso ezberdina direlako, sortzen didate jakin-mina. Txikitzen bezala da, ez zaren hori izatera jolasten duzunean bezalaxe".

Ekaina aldera entzun ahal izango dugu Zelestina euskaraz mintzatzen "Putz zahar alkaute Zelestina" izenburupean. Itzulpena Jesus Mari Olaizola "Txiliku" eta Beatriz Zabalondok egin dute. Kontrakoa irudituen arren, espainiar literaturako pertsonaia ezaugarri oso modu naturalean egingo omen du

Maite Agirrek berak egin du Fernando de Rojasen nobela dramatikoaren moldaketa, Zelestinari buruz argitaratu diren beste hainbat testu ere kontuan hartuz.

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Castillo Suarez ek poesia liburua plazaratuko du maiatzean Elkar argitaletxearen eskutik. *Spam poemak* izango du izenburutzat.

Asier Zabaleta koreografo gipuzkoarrak aurkeztu berri du Bilboko La Fundicion aretoan *Ego-tik* bere azken koreografia. Lan horre-

tan dantzaren eta arte eszenikoen munduko begirada kritikoa agertzen du Zabaletak. Dantziariak Suitzako Alias konpainian egiten du lan.

Iruri eta Zalgize herriak arduratuko dira aurten Zuberoako maskarada taularatzeaz. Otsailaren 15ean egingo da lehen emanaldia Zalgizen eta ekainaren 6an azkena Mendikotan.

Bernardo Atxagak, Fernando Aramburuk, Belén Gopeguik, Javier Mariasek... idatzi dute, gaztelaniaz lehen aldiz argitaratu den *Granta* aldizkari literarioan. Ingelesezt idatzitako aldizkari literarioik garrantzitsuenetakoa da *Granta*. Gaztelaniaz Emecé argitaletxeak kalera-tzen du. Bertan, ingelesezko testuen itzulpenez gain (Arthur Miller eta Susan Sontagenak, esaterako), gaztelaniaz idatzitako kronikak, ipuinak eta testuak daude. Lehenengo alean, egileek isiltasunari buruz idatzi dute.

Fjord taldeak otsailean grabatuko du estrai-neko diskoa. Gaztelupeko Hotsak-ek eskainitako informazioaren arabera, Sutagar, Ekon eta Etsaiak bezalako talde beterranoetan aritutako musikariek hartuko dute parte bertan eta rock gaurkotua jorratuko du talde berriak.

Bitoriano Gandiaga hil zela hiru urte beteko dira aurten. Hori dela eta otsailaren 21ean Sondikan ekitaldi berezia egingo dute. Besteak beste, Gontzal Mendibilek musikatu-ko ditu Gandiagaren zen-bait poema, eta Pello Zabala arituko da narra-tzaile lanetan.

Ikertzaileen altxorrak

KALKULATU EZIN DEN balorea du Gasteizko Sancho El Sabio Fundazioak biltzen duen funtsak. 40 urte darama dokumentazio lan horretan eta hain zuzen, egindako lana eta bildutako materialaren erakusgarri Vital Kutxa Fundazioak erakusketa zabaldu du martxoaren 7a arte. Mundu guztiko ikerlariek baliatu izan dituzte Fundazioaren doku-mentu historikoak. Erakusketan, besteak beste, fanzineak, pegatinak, kartelak, argitalpen erlijiosoak, aldizkariak... ikus daitezke. Lazkaoko Beneditarren liburutegiak ere badu ikerlariantzat makina bat altxor. Izan ere, iaz 30 urte bete zituen liburutegiak legezt kanpo jardun ziren taldeen aldizkari, egunkari, panfleto eta esku-paper ugari biltzen ditu.

4.000.000 argazki baino gehiago ditu Sancho el Sabio Fundazioak. Lazkaoko Beneditarren liburutegiak berri, 40.000 ale baino gehiago daude, eta euskal erakunde politikoan argitalpen ugari jasotzen ditu.

Natura eta abentura filmatzen

EZINEZKOA FILMATZEN. *Natura eta abenturari buruzko dokumentalak* da martxoaren 3tik 6ra Nafarroako Unibertsitate Publikoan Javier Ortegak eskainiko duen Zinema dokumentalaren II. Mintegiaren izenburua. Ortegak *Al filo de lo imposible* telesailan egin du lan gidoilari gisa. Dokumentalaren historia, telebistan egun duen lekua, eta hauen sortze prozesua eta errentagarritasuna jorratuko ditu hitzaldien bidez.

Txikien zirkuitua

TALDE AMATEUR ETA SEMIPROFESIONALEK eginiko antzezlanak ikusi ahal izango dira Bilbon maiatza bitartean. Izan ere,

Tonino Carotone musikariaren hitzak dira hauek "Aizul"n jasotak: «Punk garaia ez da batera mitifikatu. Alderantziz, gerora esan dena baino garai hobea izan zen, askatasun handikoa».

Jon Aranok honela zioen "Berria"n: «Nobel saria Atxagari emango baliote/baligute, berriz, paper ona beteko lukete bai Bernardok bai eta euskal literaturak ere. Eta gure hizkuntza/kultura, daukagun gauza preziatue-na, salbatuko ez balitz ere, ezagu-tzera emango litzateke».

Ander Lipusek "El Pais"en: «Jan

milantea beharrezkoa da gaur egun antzerkian».

Urtzi Urrutikoetxeak hauxe idatzi zuen "Bertsozalea" aldizkarian: «Euskal kulturaren nor izateko ez dago zertan bertsolari izan, baina bertsolaritza modernoan gailu-rran dabilenak zeozertxo jakin behar du gure hizkuntzaz eta kul-turaz».

Ismael Manterolak "Gara"n: «Dena hankaz gora jar daiteke 'guztion onerako' bada eta azken hau erabakitze eskubiko politi-koak ditugu erakunde gehienetan. Zer da 'interes orokorra'?».

Argazia kartelera

Hamar urte darama Arabako Lurralde Historikoaren Agiritegiak argazkigintzaren aldeko apustua egiten. Urte horietan guztietan makina bat erakusketa eta argitalpen plazaratu ditu. Autore klasikoak –Man Ray, Cartier Bresson, Sigfrido Coch edota Alberto Schommer–, Euskal Herriko kanpoko egileak –Patricia Allende eta Antonio Bueno, besteak beste– eta batez ere, gure argazkilariek –Gorka Salmeron, Aitor Ortiz, Javier Berasaluze, Pilar Albajar edota Josean Olazagoitia bezalakoek– izan dute bertan lekua. Orain artean eginiko lanarekin jarraitu nahi du Agiritegiak, eta horretarako hemendik aurrera Ignacio Aldekoa Kultur Etxean izango du erakusketa aretoa. Areto berria estre

hirugarrenegoz egingo da aurten *Zirkuitoa* ekimena. Talde horiei antzoki ibilbide batean parte hartzeko aukera eskaintzea da xedea. Baita antzerki fresko eta modernoa bilbotarren auzoetara gerturatzea ere. Zirkuitoa Udaleko Kultura Sailak antolatzen du eta honen arrakasta handitzen doa urtez urte. Aurten egitaraua bi zatitan banatu dute: lehenengoan Otxarkoagan, Errekalden, San Frantziskoen eta Begoña-Santutxun eskainiko dituzte lanak 9 taldek. Apirilean hasiko den bigarrenean Basurto-Zorrotza, Deustua, Uribarri eta Barainkuara zabalduko da. Parte hartuko duten taldeek, hala ere, erakundeei laguntza handiagoa eskatu diete.

Azkenean elkartuta

UDABERIRAKO martxan izango ei da Euskal Herriko diskoetxeen elkarte berria. Diskoetxe handiek eta zenbait txikiek dituzten arazoak direla-eta elkartzeko erabaki dute. Angel Valdes Elkar-eko arduradunak dioenez, sektorearen %90 batua egongo da horrela. Elkartearen helburu nagusiak diskoen gaineko BEZa jaistea, hainbat proiektuarentzat laguntzak eskuratzeko eta egileekiko errespetua sustatzea izango dira.

Arco-rako bidea

ARTISTA EZAGUNAK eta ez hain ezagunak izango dira Madrilgo otsailaren 12tik 16ra burutuko den Arco azokan. Eduardo Txillida, Dora Salazar edota Andres Nagelekin batera Raul Urrutikoetxea eta Andoni Euba ere izango dira, besteak beste. Aurten 9 galeria joango dira Euskal Herriko. Gainera, lehenengoz, arte publikoari eskainitako *Madrid Abierto* ekimena egingo da. Azken honetan ere euskal ordezkariak egongo da.

Badago arrazoirik. Hori diote behintzat hainbat zinegile eza-gunek. Hain zuzen ere, izen hori jarriko diote –*Badago arrazoirik*– egingo duten film dokumentalari. Film horretan egungo Espainiako gobernuari eta etorriko denari zer “ez zaien gustatzen” erakutsi nahi diote. Gehienez 90 minutu iraungo ditu eta telebista guztiei eskainiko diote doan, martxoko hauteskundeak baino lehen eman dezaten. Proiektu honetan daude, besteak beste, Vicente Aranda, Imanol Uribe, Montxo Armendariz, David Trueba, Julio Medem, Gracia Querejeta, Isabel Coixet, Manuel Gutiérrez Aragón eta Iciar Bollain.

AP / J. RUIZ

MATEOS / DENDET

Gogoeta lanak. Hiru liburu plazaratu ditu *Jakinek Jakin irakurgaiak* sailean. Hausnarketarako lanak dira hirurak, formatu txiki eta irakurgarriak. Platonen *Sinposioa* Jesus Mari Arrojeriak itzuli du. Jean Domaten *Legeen tratatua* euskaratu du Andres Urrutiak. Eta Xabier Eizagirrek eta Juan Bautista Bengoetxeak itzuli dituzte Paul Feyerabendek, Karl Popperren eta Thomas S. Kuhnen testuak *Dogmak zientzian?* liburu osatzeko.

Berriz erromerian. Dantza eta trikitixa doinuak ikuskizun huts bilakatzen ari direla-eta Zeraingo herriak eta Euskal Herriko Trikitixa Elkartek erromeriak sustatzeko ekimena jarri dutea-bian. Aurten bederatzi erromeria egingo dituzte. Ospakizunetan dantzak izan duen garrantzia berreskuratu nahi dute honela.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Hi bai matxista zikina!

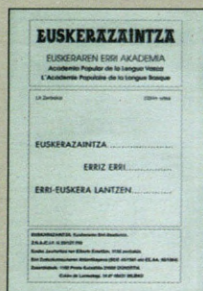
Antton Dueso

DESCLÉE DE BROUWER
75 orrialde
6 euro

Etxeko lanik ez egiteko metodoa

Familietaiko ohiko eztabaida dakar kontura Antton Duesoren liburua. Horretan ari ziren Bixintxorenean ere. Etxeko lanak zirela-eta, ama haserre zegoen aitarekin, oso gutxi laguntzen zuelako; arreba ere aitaren aurka altxa zen, errieta bukatzeko asmoz. Baina hara nondik gaizki atera zitzaion kontua, orduantxe gogoratu zutelako bestek han inoiz kolpe zorri-rik jotzen ez zuena Bixintxo bera zela. "Hi bai matxista zikina!" esan zioten, eta mutikoa sutan jarri zen, oso moderno eta liberal-tzat zeukalako bere burua. Beraz, handik aurrera etxeko lanak bere gain hartuko zituela esan zien bes-teci. Baita berehala damutu ere! Eskerrak lan zikin horiek sekula berriro egin behar ez izateko metodoa bururatu zitzaion!

Baita berehala damutu ere! Eskerrak lan zikin horiek sekula berriro egin behar ez izateko metodoa bururatu zitzaion!

Euskerazaintza

Batzuen artean

EUSKERAREN ERRI AKADEMIA
104 orrialde
Borondatzeko harpidetza

Euskaldunok burujabetza galtzen hasi ginenekoa

Euskeraren Erri Akademiak plazaratzen duen *Euskerazaintza* aldizkariaren azkenengo zenbakian Paul Atutxak Bilboko Euskerazaleak Alkartean lehengo urteko azaroran eskaini zituen hitzaldiak eskaintzen zaie tarte zabala. Aipatu hitzaldietan azaltzen du noiztik hasi ginen euskaldunok geure burujabetza galtzen eta nora heldu ginen, eta nolako egoeran jabetu zen Sabino Arana burujabetzaren arazoaz, zein bide hartu zuen eta nora jo dugun euskaldunok geroztik Ibarretxeren Planera iritsi arte. Bestelakoan, aldizkarian agertzen diren gaien artean *Baskoiak eta frankoak*, *Arturo Kanpion eta P. Broussain 'en txostena* eta *Aragoi'ko izen euskaldunak erdi-arroan aipa genitzake.*

Escuderoren bizitza eta lanak

Francisco Escudero euskal konpositorearen bizitza eta lanaren nondik norakoak dira Jon Zelaia musikariak Gero argitaletxean plazaratu duen lan honen ardatza. 1912an jaio zen *Illeta* oratorioa, *Zigor* zein *Gernika* operak eta beste musika konposizio askoren egilea; eta 2002ko ekainaren 7an hil zitzaigun Donostian Escudero maisua, zazpi hamarkada musika egiteari eskaini ondoren, euskal musika garaikideko zutabe garrantzitsu eta ezinbesteko bihurtu eta gero. Eta hain zuzen ere Francisco Escuderoren musika ezagutzea eta maitatzea nahi luke Jon Zelaia Mendizabalek, bere iritzian ia ezezaguna, gutxi zabaldua izan den sortzailea delako musikari zarauztarra. Maisua elkarrizketatuz agertzen ditu Jon Zelaiak haren bizitzako pasarterik gogoangarrienak.

Escudero maisuarekin solasean

Jon Zelaia Mendizabal

GERO
158 orrialde
11 euro

Euskal kultura 2003. urtean

Urteroko ohiturari jarraituz, 2003ko azken zenbakian iazko urtean zehar kulturaren alorrean gertatutakoaren balantze modukoa eskaintzen du *Jakinek* oraingoan, guztira hamabi idazleren lanen bitartez. Hauetatik askok *Euskaldunon Egunkaria* desagerrazteraz eraman zuten gertaera latz haiek hartu dituzte 2003ko euskal kulturaren esparrua astindu zuen gertakizun garrantzitsutzat, baina nolanahi ere, horrez gain, literatura, Nafarroako Gobernuaren kultur politika, Jorge Oteiza museoaren inguruko gorabeherak, Elizak homosexualitatearen aurrean duen jarrera, Ipar Euskal Herriko hainbat kultur ekin-tza, Eusko Jaurlaritzaren kultur politika, Behatokiaren urteko txostenak edota Zuberoako euskalgintza eta kulturgintza ere badituzte aztergai.

Jakin

Batzuen artean

JAKIN
110 orrialde
9,60 euro

Aho bizarrik
gabe

Imanol Lazkanok

BERTSOLARI LIBURUAK
510 orrialde
20 euro

Imanol Lazkanok egin duen bidez

Suerte izugarria izan omen du bizitzan Imanol Lazkanok bertsolariak. Horrela aitortzen du –betiere umore puntu nabariarekin– *Aho bizarrik gabe* liburuan, non berak bizitako hainbat eta hainbat gertakizun kontatzen dizkigun. Suerte izugarrikoa izan dela dio, baina ez bere bizitza lore arteko paseo bat izan delako, arantzatsua eta gogorra ere izan baita. Baina nekea ez omen da hainbeste neke, eta arantza ez hain arantza, inguru oso batek babesten zaitue-nean, eta babes horixe izan du beti azpeitiarrak, bere idazlan honetan azaltzen duenez. Liburuan, gainera, bat-bateko bertsoez eta

bertso jarriez osatutako atalak eta Andoni Egañak eta Joxerra Garziak eginiko hitzatzea daude jasorik. |

Maite ditugunen heriotzak utzitako zauria nola osatu

Gai benetan ausartari heldu diote Pello Añorgak eta Jokin Mitxelena irakurle gazteenei begira bien artean sortu duten *Adio, adio!*-n: maite ditugunen heriotzak utzitako zauria nola senda daitekeen, edo bederen haren mina nola leundu agertzen baitute bertan. Emaztea eta semea istripu batean galdutuen aita bat da narratzaile. Emaztea berehala hil zen. Semeak hil ala bizi eman zituen hilabe-teak ordea, azke-nean amaren ondora joateko. Eta txantxango-rrien laguntza baino ez zitzaion geratu aita horri. |

Adio, adio!

Pello Añorga, Jokin
Mitxelena

ELKAR

36 orrialde/ 5,70 euro

JOAN MARI IRIGOIEN

“Nobela politiko bat da, funtsean, ez nobela psikologiko bat”

Zure lehen nobela berrargitaratzearren arrazoia?

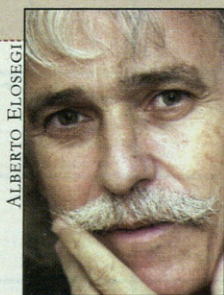
Azken bolada honetan banituen jarraitzaile batzuk horren eske zirika ari zitzaizkidanak, aspaldi agortu baitzen hondar edizioa. Eta hala, amore ematea erabaki nuen. Dena den, liburu hau ez da orain hogeita hamar urte argitaratu nuen hura bera, eleberria ezin nuelako, zinez, bere horretan argitaratu. Aspertuko bainuke gaurko irakurlea! Ez zuen zentzurik. Zentzurik ez zuen bezala gauza guztiz berri bat egiteak ere. Baldintza horietan, erdibide bat bilatzen saiatu naiz. Nobelaren izpiritua eta nobelaren giroa mantendu behar nituen, baita narrazioaren injenuitate puntua ere, epilogoarena tartean, baina aldi berean testua soildu behar nuen, eta zaborrontzira bota soberan ikusten nuen guztia.

Zein da *Oilarren promesaren* mamia?

Guk gaztaroan ezagutu genuen munduaren fabulazioa. Francoren diktaduraren azken urteetan geunden, Pinochetek jo berria zuen estatu-kolpea Txilen, eta hori nabari egiten da nobelaren orrietan barna. Nobela politiko bat baita, funtsean, ez nobela psikologiko bat.

Zer irudikatzen du Azpilen zampaketak?

Altzan –nire herrian– izandako hondamena. Horixe dut fabulagai *Oilarren promesa*n. Paradisu bat zena zementuz ito baitzuten, mila etxe eta beste hainbat dorre egiten zituztela, zaborte-giak eta autopista, zentro komertzialak eta harrobiak, modurik antiestetikoenean. Eta oraindik ez dira gelditu, beste hiru mila etxe egitekotan baitira bertan, ustezko demokrazia ustel honetan.

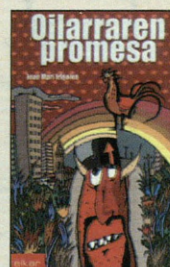
ALBERTO ELOSEGI

egileari galdezka

Joan Mari Irigoien aurreneko nobela

1976an ikusi zuen aurrenekoz argia *Oilarren promesa*-sak, Joan Mari Irigoienek idatzitako

lehen nobelak. Arrakasta izan zuen garai hartan errealismo magikoko ukitu nabarmenekin Franco eta francozaleen diktadurapean nekazal giroko herri batek bere nortasuna mantendu nahian, bizirik irauteko egiten duen borroka kontatzen duen narrazio honek. Hogeita hamar urte pasa eta gero berriro plazaratu da, goitik behera berrituta, Joan Mari Irigoienek aurrekoari zati handiak kendu eta berri batzuk erantsi baitizkio. Donostiatik oso gertu zegoen Altza herria, *Oilarren promesaren* egilearen jaioterria. Eta herri horri suertatu zitzaion narrazioan Azpil izena daramanak jasaten duen suntsiketa, azkenean herri izatea ere ukatu ziotelarik, bertako handimandien

Oilarren
promesa

Joan Mari Irigoien

ELKAR

148 orrialde
11 euro

interesak medio, aldameneko hiriburuak irentsi zuenean eta uholdeka bereganatzen ari zen etorkinentzako etxebizitza erraldoi zatarrez erabat desitxuratu. Zementu eta hauts, hauts eta zementu, hilerri erraldoi kareztatu baten itxura hartu zuela Azpilek dio nobelako pasarte batek. Baina baita azpildar guztiek ez zutela burua makurtu ere. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Pitxer		Metalen erakarle		Suge handia		Mahai joko		Kaltzio oxidoa
	Ke-bideak		Igarobidea		Astinaldi		Islandia		
	➤		▼		▼		▼		▼
	Abaoa	➤							
	Ur kirol mota								
Beldurtiak	▼	Pisu txikikoak	➤ ▼				Erbioa	➤	
Astroa		* DEITURA					Hunoen errege		
➤		▼			Sugetzarra	➤	▼	Bokala	➤
					Pl. arrantza tresna			Ekialdean, zoaz	
* IZENA	➤			Ohorea	➤ ▼			▼	
Intsektu mota				Aluminioa					
➤				Maitasun	➤ ▼				Moila, nasa
				Joan den urtean					
Iskanbila	➤		▼			Gabarra txikiak	➤		▼
Gogorra						Begira			
➤				Artsenikoa	➤ ▼		Barazki mota	➤	
				Oxigenoa			Bokala		
Modu atzizkia	➤		➤ ▼			▼		2	➤
		Bazterra							

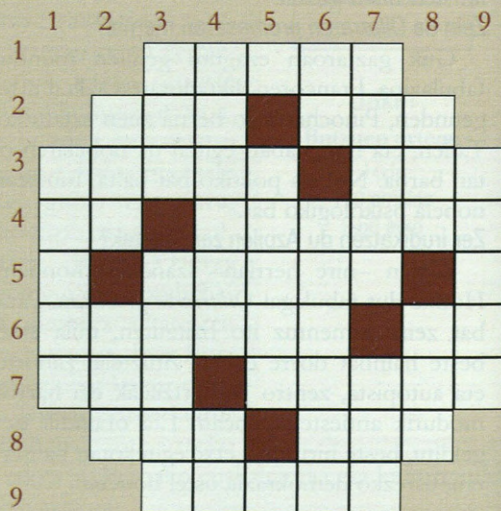
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gizaseme. 2.- Bizkaieraz, sobera. Euskal sindikatu abertzalea. 3.- Ibar. Mendebaldean, zen. 4.- Noren atzizkia. Ondo pasa. 5.- Mila, zenbaki erromatarren arabera. Jaurtigaia. Röntgen. 6.- Izanak. Bi. 7.- Galdetzaile bat. Eztena. 8.- Alkohol edari. berrogeita hamabi. 9.- Adi ezak!

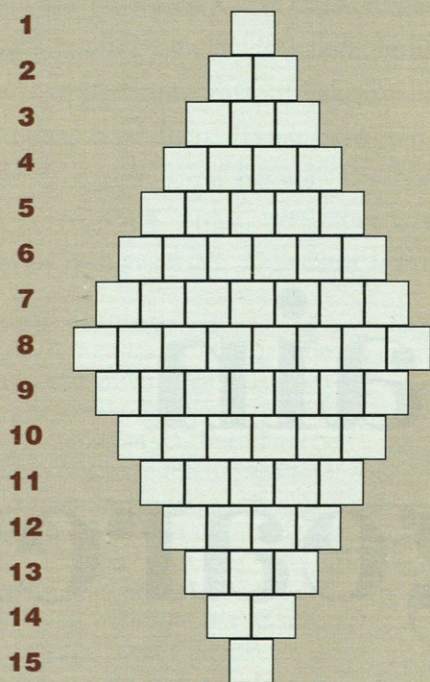
GOITIK BEHERA

1.- Leku honetan. 2.- Behar, egiteko. Ez du entzuten, sor. 3.- Su bizi. Elementu kimikoa. 4.- Igaro, pasa. Naizen hau. 5.- Kontsonantea. Bizkaieraz, nolatan. Kontsonantea. 6.- Alkoholen bukaera. Sexu arra. 7.- Toka, nazazu. Partitiboaren atzizkia. 8.- Bi ken bat. Hiru. 9.- Emakume izena.

Piramide bikoitza

Goiti eta beheiti letra bat gutxiago edo gehiago du
asmatu beharreko hitzak.

1. Lehenengo bokala
2. Jainko egiptoarra
3. Garai, aldi
4. Gipuzkoako ibaia
5. Hostoa
6. Kolore mota
7. Bidalia
8. Nafarroa beheko herria
9. Frantziako hego-mendebaldeko lurraldea
10. Italiako familia noblea
11. Eguratsa
12. Biba!
13. Su bizi
14. Ez eme
15. Röntgen

Soluzioak

[illegible]

Kike Amonarrizzen umorea

Tronpa

Patxiku Txiki eta familia Cavarcenora joan ziren igande pasa. Elefanteen lautadara iritsi, autoa aparkatu eta argazki kamera digitala eskuetan, gurasoak eta Patxiku hesira inguratu ziren. Hirurak, besoak hesian jarrita, animaliei begira zeudela, aitari –prostatara arazoak zirela medio– kristoren txizagura jarri zitzaion.

Harkaitz handi baten babesera baztertu eta bragetatik isipua atera orduko, inpen-
tsan, elefante gazte bat azaldu zen arrokaren
atzealdetik. Eskuartean zeukan trepetatxoari
begiratu eta honela esan zion ironikoki:

- Motel, motel! Hik kristoren egarria pasa beharra daukak, txitxarrillo pelagiko horrekin!

Kanguruen arazoak

Kanguru arra jauzika dabil batetik bestera. Bat-batean geratu, eta sabel inguruan hazka-hazka hasi da amorrazioz. Atzera, saltoka ekin dio, baina berehala geratu da, hazka lanarekin jarraitzeko.

Bi jauzi gehiago eman, geratu eta sabeleko patrika zulotik kanguru kumea atera du lepatzeko azaleatik helduta. Magalean ahuspeztan eta egundoko ipurdikoa eman ondoren, errietan hasi zaio:

- Azken aldia, gailetak eta biskuitak jaten dituzula, dena apurrez betetzen duzu eta!

Anti euskaldunak

Etimologiak, ezusteko galantak ematen ditu. Hona –primizia gisa ARGIaren irakurleontzat–, jatorri euskalduna duten lau hitz, beraien benetako esanahiarekin.

Antigona: Galtzak erabili zituen lehen feminista euskalduna.

Antibes: Zergen aurkako aldarria egin
zuen lehen hiri frantziarra.

Antilope: Lope Agirrekoaren aurkako animalia errege zalea.

Antillak: Bizi-bizirik dauden Karibeko
irlak.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

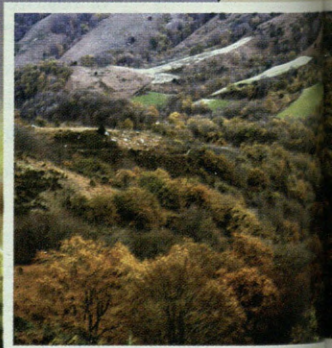
ANDONI OTAMENDI

MIKEL ZARAUTZ

ARGAZKIAK: ANDONI OTAMENDI

Itsasu (Lapurdi)

Mondarrain herensugearen beldur

Lapurdiko bailara eder honen nondik norakoak ezagutzeko aukera izan dugu. Gure imajinarioan, ikuspegi hain murrizta dugun Hegoaldekoontzat, urrunegi dagoen parajea da Itsasuko hau, nahiz eta etxetik hurbil izan. 750 metro dituen Mondarrain edo Arranomendira iritsiko gara ibilbide luzexka egin ostean. Lehenago, Artzamendi tontorra zapaltzeko gure sasoi punttua frogatu behar izan dugu. Itsasu herriaren gainean kokatuta dauden bi mendi horiek, garai batean, Errolanen armada pasatzen ere ikusi zuten. Guk, ordea, artzainen bordak, hegaztiak eta kontu zaharrak izango ditugu ibilbidean lagun.

Euskal mitologiak ongi ezagutzen duen mendia da Mondarrain. 750 metroko altuerarekin XII. mendean Nafarroako Erreinuko gaztelu baten gune izana da, bere harresi eta guzti, XVI. mende hasiera arte. 1941. urtean, oraindik, gazteluaren aztarna batzuk ikus omen zitezkeen.

Ezpeletan jasotako legendak dienez, bazen pasabide bat Mondarraingo gaztelua eta Eiheroxarre eta Jauregia etxeak batzen zituena. Baita mendian dagoen kobazulo batera irten zitezkeen bidea ere. Tamalez, sugez josita egoteak bertara sartzea ezinezko egiten omen du.

Lamien kokalekutzat ere jo izan da mendi eder hori eta badakizue, lamiak non, orrazi kontakizunak han. Baina orraziak gain, Belaskabieta baserriko etxeakoandreak 1946an zioenaren arabera, artzain bat kobazuloan bertan gelditu omen zen. Nonbait, barrunbe handiko gelak izan Mondarrain haitzuloak, eta bertara joaten bide ziren aterpe bila artalde osoak. Lamiak pilatutako urre ugariak ere ba omen daude...

Errolanharria deitzen zaio

Mondarrain bidean
Artzamendi
tontorretik pasa behar
da. 926 metroko
altuera duen tontor
horretan antena eta
izotzezko bola
dirudien
zirkunferentzia handi
bat ikus daitezke.

Ezpeletako Hartsugaina baserriaren ondoan dagoen harrizarrari. Dioteenez, Errolanek berak, Mondarrain menditik Ezpeleta herria suntsitzeko ahaleginetan botatako harkaitza da. Azken uneko irristada batek, ordea, xedea burutzea oztopatu zion. Gaur egun ere,itsu-itsu eroritzen toki berean omen dago harri hura, heroiaren atzaparren arrasto eta guzti. Halaxe kontatu zuen, 1942an, Hartsugaina baserriko Manex Daliak, behintzat.

Itsasu herriko Laxia auzoan, zubia igaro ostean utzi dugu autoa.

Mondarrain zuzenean igo nahi izan bagenu ez genuke zubirik gurutzatuko eta aurrera jarraituko genuke. Itzulera bertatik egitea proposatzen dugu. Ibilbide luzeagoaren aldeko hautua egin dugu. Botak jantzi eta errepidean gora hasi gara. Berehala, eskuinean, belarrezko bidexka bat ateratzen da. Bertara jauzi egingo dugu eta altuera irabazten hasiko gara. Berrero eskuinera hartu ostean; haritz, gerezi, gaztain eta urki baso baten ondoren ezkerreari eutsiko diogu.

Burutuko dugun ibilbidea ulerterraza da. Bailara luze bat erdian, ezkerretik Artzamendi igo, aurrera jarraitu altuera jaitsiz, beste muturrean buelta hartu eta Mondarrain mendira igo, ondoren itzulera egiteko.

Altuera pixka batekin, ekialdean, Mondarrain mendia ikus daiteke, dagoeneko. Artzainen bordak, astoak, ataka bat... Bide politean goaz aurrera eta seinaturalurik egoteaz gain, altuera hartu behar dugula jakinda, erraz joango gara. Kontuz ibili, bidean ikusten ditugun muinoak gure lehenengo helburua den

Behera egingo dugu norabidea aldatu gabe. Errepideko zatitxo bategin ostean, hoge minututan GR-10 bidexka hartuko dugu ezkerreara. Mehatzeko lepoaren ondoren, pista bikoizketa batean ezkerreara hartuko dugu. Iguzki mendiaren azpian Vauxeko lepora iritsi gara, ibilbidean bi ordu eta laurden egin ondo-

Ibilbidean hainbat animalia
topatuko ditu ibiltariak.
Saiek, adibidez, paraje
horietan hegan ibiltzeko
aukera izaten dute.

Jaitsiera bidea hartu ondoren, harkaitz inguru hauetan gertatu zen kondaira gogoratu dugu. R. M. Azkuek jaso zuen Mondarraingo elezahar hau. Hemen inguruan dagoen kobazuloan gertatu zen. Inork ez daki nola, baina herritar guztien larritasunerako zazpi buruko sugetzar bat atera omen zen leize honetatik. Herensuge deitu zioten. Mamutzarrak urtero neska gazte bat hari emateko agindu zuen, hori egiten ez bazuten inguruko herri guztiak hondatuko zituela eta inor bizirik ez zuela utziko.

Eguna iritsi zenean, leizearen sarreran utzi zuten neska, zuhaitz bati lotuta. Begiluze asko beste zuhaitzetara igo ziren ikuskizuna ondo jarraitzeko, baina lurrean ez zen inor gelditu neskari laguntzeko. Kontuak horrela, artaldearekin eta txakurrarekin han inguruan zebilen artzain bat hurbildu zitzaion gatzeari eta, han lotuta ikustean, askatzea erabaki zuen zer gertatzen zen galdetu ostean. Bat-batean izugarrizko hotsak entzun ziren leize barruan. Neskak aldentzeko eskatu bazion ere, arriskuaren berri eman ez, artzainak erregearen alaba askatzen jarraitu zuen. Herensugea azaldu zenean xaxatzeko agindua eman zion bere zakurrari eta honek sekulako borrokaaren ondoren akabatu egin zuen herensugea. Artzainak zazpi buruetako mihiak moztu zituen eta baita erregearen alabak

zeramatzan zazpi gonazpikoei zatitxo bana kendu ere. Eta alde egin zuen.

Bien bitartean, zuhaitzetan igo-tako begiluzeak handik jaitsi ziren eta haietako azkarrenak sugearen zazpi buruak moztu eta zaku batean gorde zituen. Gero erregeari eraman zizkion animalia beldurgarri hura berak hil zuela esanez.

Hitz emana betez, erregeak ezkontza prestazeko agindu zuen.

Ospakizunaren bezperako bazkarira artzaina ere azaldu zen bere txakurrarekin. Inor ez zen ohartu ordea, hura han zegoenik. Bazkaria-

ren azken aldera, artzainak erregearen platera ekartzeko agindu zion zakurrari.

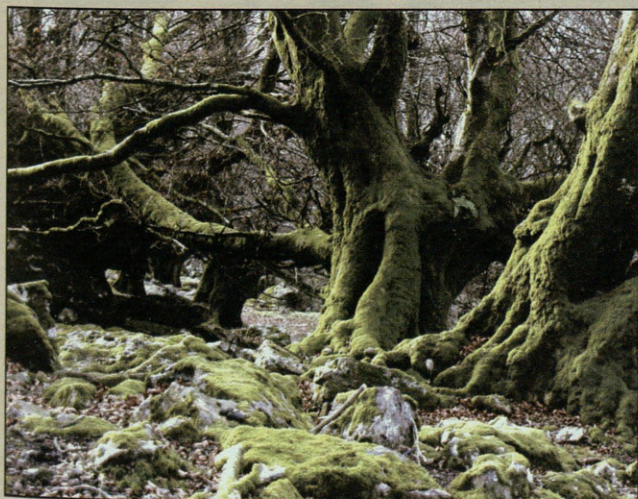
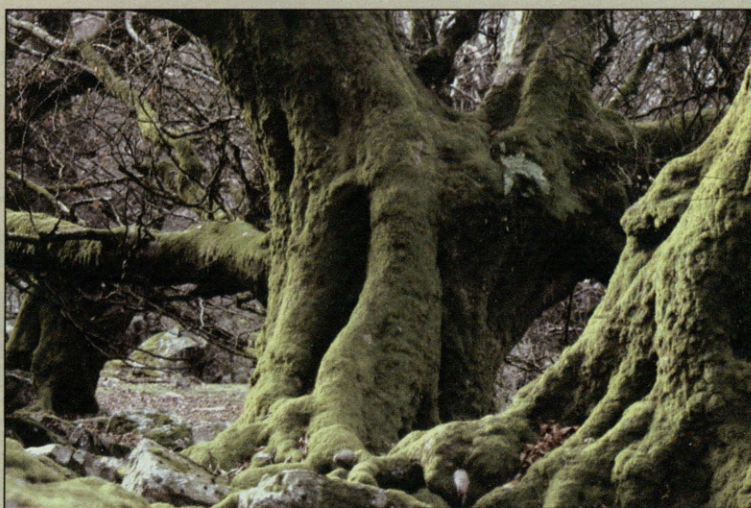
Han zeudenak aho zabalik geratu ziren eta erregeak, arras haserreturik, zakur hura lotzeko agindu zuen. Orduan artzainak, zegoen lekutik jaikiz, zakurra berea zela eta bera izan zela herensugea hil zuena adierazi zuen. Hango zalaparta izugarriaren ondoren, denek eman zuten nork bere iritzia. Eta senargaiak herensugearen zazpi buruak erakutsi bazituen ere, zerbait falta zitzailela aldarrikatu zuen artzainak. Bere zorrotik mihiak atereaz, printzesa-

ren zazpi gonazpikoen puska banatan gorderik eduki zituela erakutsi zuen.

Printzesak bere salbatzailea ezagutu zuen, eta itxuratiak burua makurtuta atera behar izan zuen. Esan beharrik ez dago, printzesa artzainarekin ezkondu zela eta herrialde hartan ez zela beste herensugerik inoiz azaldu.

Herensugearen beldurrik ez izan arren, Laxiara lehenbailehen iristeko gogoz errepidera iritsi gara ordu laurden batean. Bihurgune baten ondoren ezkerrera, egurrezko atexka bat pasa ostean joango gara basorantz. Berrito asfaltoan, Garroa baserria ezkerretara utzita basorantz bidea hartu beharko dugu berrito, eskuinera. Azken ezusteko polit bat izan dugu, bertan. Pare pare saiak ikusi ahal izan ditugu. Lau ordu eta erdiren buruan hasitako tokian gaude. ■

Haitzak, gereziak, gaztainak eta pagoak osatzen dute, Laxia auzotik Mondarraineraino ko bidea.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

ONDARE UNIBERTSALA

Pazko Uharteko monolitoek zainketa berezien premia dute

PAZKO UHARTEKO ESTATUAK gaixorik daude eta ez da harritzekoa, zahartzen ari dira. Gazteenek 500 urte inguru dituzte eta zaharrenek 900 inguru, urte askotxo higadurari aurre egiteko neurriak hartzen ez badira, eta arazoaren

aurrean, estatua hauek pelikula ikusezin batez janztea erabaki du UNESCOk.

Monolito ezezagun hauek arroka bolkaniko oso porotsu batean eginak izaki, euria egiten duenean ur kantitate handiak xukatzen dituzte eta eguzkiak jotzen duenean

agudo lehortzen dira. Bustitze-lehortze etengabeko hau izugarri txarra da haitz mota honentzat eta ziklo bakoitzeko zertxobait desegiten da.

Orainsu, monolitoak silizez osaturiko material sintetiko batez gogortzea proposatu du Maar Denkmalflege erakunde alemaniarrek. Berniz mineral hau monolitoen materialaren oso antzekoa da eta ez litzateke apenas antzemango. Oraingoan, asmoa besterik ez da, monolitoen jantzi berezi honek laborategietan frogatu ugari gaintitu behar baititu monolitoei eman aurretik. Azterketak emaitza onak ematen baditu, bost bat urte eta hamar bat milioi euro beharko dira lanak burutzeko. **I**

ENERGIA EOLIKOA

Frantzia, energia garbietan duen atzerapena ekidin nahian

TOTAL petrolio konpainiak bost haize errota ipini ditu Frantziako iparraldean dagoen Mardyck-en, horietariko bat

Osasuna

JABIER AGIRRE

Zergatik zure organoak ez eman?

ABENDUAREN 3A gauza askoren oroigarri gertatzen da. Egun horixe eskaini zion Elizak Xabierko Frantziskori, eta santu euskaltzalearen oroimenez-edo Euskararen Eguna ospatzen dugu azken urteotan. Baina horrez gain, eta 1967ko abenduaren 3an Barnard kirurgialariak aurreneko aldiz bihotzeko transplante bat egin zuela gogoratzeko, Atcore elkarteak eta Bihotz Bizi erakundeak, elkarrekin, Bihotzaren Astea izeneko egin dute.

Atcore elkarteak da Euskadiko Bihotz eta Biriketako Transplantatuak biltzen dituen, eta Bihotz Bizi erakundeak, berriz, gaixotasun kardiobaskularren prebentziorako eta gaitz horien informazioa zabaltzeko eratu den elkarteak. Erakunde batek nahiz besteak helburu komunak dituzte neurri handi batean, eta horrexegatik aurten batera antolatu dute Bihotzaren Astea, "jendeak, bihotzeko eta odol hodian gaitzen arazoak jabetu eta bizi aztura osasungarriak eskura ditzan".

Gaitz kardiobaskularrak prebenitzea premia handiko kontua da, patologia horixe baita geure gizartean heriotzarik gehien eragiten duena. Eta bihotzeko transplantea, duela urte gutxi arte, gauza bitxi samarra eta ia ezinezkoa zen bitartean, gaur egun EAEn urtero 15-20 pertso-

nari transplanteatzen zaie bihotz berri bat. Horregatik, Atcore eta Bihotz Bizi elkarrekin Euskal Herriko herritarrek animatu nahi dituzte, beren organoak eman ditzaten.

"Orain, birziklatzea hain modan dagoela-eta, zer birziklapen hoberik balio ez duten organoak ematea baino, beste pertsona batek erabil ditzan?". Eta ez daukagu kexatzeko arrazoirik, izan ere dohaintza edo emaitzei dagokienez, EAEn milioi biztanleko 40 emaitzei gora baitaude, Espainiako batez bestekoa 33koa den bitartean, eta Europar eta AEBetan, 20-33 artean dagoen bitartean. Dena den, zifra horiek oso eskertzeko modukoak izan arren, beti dago hobetzeko modua, eta aurtengo kanpainaren helburua horixe da: emaitze gehiago lortzea.

erraldoia, General Electric enpresa iparamerikarrak egina. Argazkian ikus daitekeen moduan, dimentsio izugarriak ditu: 95 metroko altuera eta 104 metroko beso-luzera. Tamaina ikusgarria badu ere, produzituko duena ez dirudi horrenbestekoa

zentral nuklear batekin alderatzen bada: azken honek batez beste 900 MW produzitzen ditu eta gunea 12 MW-ra helduko da (gutxi gorabehera, 15.000 lagunek kontsumitzen dutena). Nolanahi ere, gune honen bidez, energia garbien azpiegiturretan duen atzerape-nari aurre egin eta lortu beharko litzuzkeen kopurueta-ra heltzeko bidea ipintzen hasi da Frantzia. Aurki, Fruges-eko Artois muinoetan Europako parke eolikorik handiena eraikiko dute: 124 errota izango ditu. I

OSASUNA

Erretzaile kopurua behera Frantzian

FRANTZIAKO erretzaile kopurua 1,8 milioitan jaitsi da, 1999 eta 2003 artean, Osasunaren Aurrikuspen eta Hezkuntzarako Institutuak egindako inkesta baten arabera. Aurrekaririk ez duen jaitsiera honen arrazoi nagusia tabakoaren gaineko zergen igoeran datza. Joan den urteko azaroan eta abenduan 3.085 pertsona galdekatuak izan ziren eta emandako erantzunak estrapolatuz 1999an 15,3 milioi erretzaile zeuden bitartean, 2003an 13,5 milioi baino ez zeudela ondorioztatzen da, hau da %12 gutxiago.

Azterketa honetan ere, oso datu esanguratsua da emakumeak eta 15-25 urte bitarteko gazteak izan direla erretzeari gehien utzi diotenak. Eta hauen artean bitarteko ekonomiko umilak dituztenak izan dira azpimarragarrienak, hauen kasuan zigarroak garestitzeak ezinezko egin baitu beren ekonomia sostengatzea.

2004ko hasieran ikerlariek Frantziako populazioaren %30, gutxi gorabehera, tabako menpekoea izaten segitzen duela estimatu dute, nahiz eta hauetatik %66k datozen hilabeteetan erretzeari uzteko duten borondatea adierazi duten. Azkenik eta gogorapen gisa, esan Frantzian detektatzen diren minbizien %30 tabakoarekin zerikusia duela. I

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Izerdialdi berriak

NEGUAREN BIHOTZEAN gauden honetan sinestezina dugu aroa, beroegia, argiegia... Urte hau hasi aurretik ikusi nituen loretan lehen mimosak eta haien ondoren sanjose loreak, txikoria-belarra edo pixa-belarra, haltzak, irasagar japoniarrak, hurritzak, sahatsak... Elorri beltzak ere lorebegiak puztuta, lehertzeaz daude beheetan. Izerdialdi berria hemen da.

Izerdi berria enborrean eta adarretan gora hostoetara iristeko sustrai berriak hedatu ditu landareak. Lurretik ura eta elikagaiak hartu eta iaztik metatutako erreserbekin batera izerdi hazkurrisua osatuko du. "Mama gozoa" eskuera, hostoak eta loreak zabalduko dituzten begiak gogoz haziko dira. Atzera bueltarik ez duen bideari

ekin dio landareak. Aurtengoa bezalako urtean, ordea, otsailaren hasieran izerdia mugituta, arriskua latza da. Plian-plian tolestuta kolore guztietako izotzak biltzen dituen maindiertzarra zain da, irriño maltzuraren ertzean baba dariola, lurra erabat berotu aurretik azken erromeriatan jela-txikizioa zabaltzeko.

Guk berriz, izerdiari begiratu behar diogu. Hostoa galduta duten landareak aldatzeko sasoi aproposa da, baina ez luzerako. Sustrai berriak hazi aurretik landaketak egitea komeni da, baldin eta landareak bizitoki berrian bizimodu berria kaxkar xamar, ezinean, hastea nahi ez badugu. Landaketetan bezalaxe txertaketak egiteko sasoi ona da izerdialdi berriaren hasiera hau. Mentua eta mentuoina ongi itsasten eta mentuak lehenengo puja indarrean eman dezan lagunduko du izerdi honek.

Inausketarako garaia ere haxe da. Adarrak kenduz egiten dizkiegun zaurien ebakiondoak azkar baino lehenago orbaingutako ditu landareak izerdi berriaren emanarekin. Inausketan kendutako kimu, adar eta aldaxkak landare gehiago sortzeko erabili nahi izanez gero ingurumari haxe bera aprobetxa. Sustrai berriak luzatzeko sasoi denez erraz itsatsiko dira eta uda parte beroenean ur pixka batez lagunduz gero hemendik urtebetera nonahi landatzeko moduko landareak izango dira.

Bada bai zer egina izerdialdi berrian, geure izerdi berria eragiteko adina behinik behin bai.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Ikuskizunak

ALOÑA IPINTZA

ANTZERKIA

GERNIKA-LUMO

♦ otsailak 20
Lizeo Antzokia

20:30

Bar de lágrimas

Granadako (Andaluzia) Los Ulen antzerki taldeak *Bar de Lágrimas* antzezlanak aurkeztuko du. Umorea nagusi duen obrak tabernia batean biltzen diren hainbat pertsonaien bizitza kontatzen du. Taldekideak izan dira antzezlanak idatzi dutenak eta beraien hitzetan, egun bizi den globalizazioaren eta goseteen ondorioak pairatzen dituzten gizakiak dira protagonistak. Zorigaiztokoen ahotsa izanik, injustiziari, fanatismoari, tiraniari, arrazakeriari, tratatu txarrei... buruz diharduen lanaz gozatzeko aukera izango du ikusleak. Sarrerak 8 euro ordaindu behar dira; gazte txartela dutenek, berriz, 6 euro.

HITZALDIAK

♦ otsailak 12 DONAPALEU

Amikuze

20:30etatik 23:00etara

Junes Casenave Harigile idazleak *Aroa Gure Kulturaren* lelopean hitzal-

dia eskainiko du, Manex Gogoan taldeak euskaren normalkuntza prozesuan lagundu asmoz antolatutako hitzaldi zikloaren baitan. Casenave Harigilek lan ugari plazaratu du. Besteak beste, pastoralak idatzi ditu, bibliaren

itzulpen osoa ere egin du eta hizkuntza gaiei dago-kionean, berriz, hiztegiak eta gramatikaren arloa jorratzen duten lanak argitaratu ditu.

♦ otsailak 18

IRUÑEA

Ateneoa

19:30

Miguel Delibes prosa taldeak Thomas Mann alemaniarraren *Herioa Venezian* obrari buruzko hizketaldia eskainiko du. Mannek Literaturako Nobel Saria jaso zuen 1929an. Saioa Isabel Blancok eta Jose Luis Allok zuzenduko dute.

KONTZERTUAK

♦ otsailak 12

GASTEIZ

Jesus Guridi kontserbatorioko Areto Nagusia

20:15

Pariseko *Ensemble Arcema* laukoteak saioa eskainiko du Musika

Elektroakustikoaren X. Jardunaldia dela-eta. Claude Delangle taldekidea saxofoiarekin ari-tuko da, Jean Geoffroy perkusioarekin, Bertrand Chavarria gitarrarekin eta Jose Luis Campanak musika elektronikoa eskainiko du. Besteak beste, *Zamba*, *Mara-Mara*, eta *New York contrepoint* obrak joko dituzte.

ERAKUSKETAK

♦ martxoaren 13a arte

DONOSTIA

Koldo Mitxelenako Ganbara

XIX. mendeko karikaturak erakusketan Bigarren Karlistaldian egindako karikaturak biltzen dira. Garai horretako aldizkarietan argitaratu ziren lan horiek.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeitun egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Asteon

paperezko pantaila txikia

Topagunearen eta hainbat bazkideren ekimenez sortutako Herri Komunikabideak Kooperatiba Elkarteak otsailaren 26an aurkeztuko du hurrengo egunetik aurrera astero banatuko duten *Asteon* astekaria. Telebistari buruz ariko den argitalpenak 75.000 aleko tirada du eta doan banatuko da.

ENPRESA SORTU BERRIAREN baitan zazpi bazkide bildu dira dagoeneko eta horiekin lehen pausok ematea erabaki dute. Bazkide horietako bat Topagunea bera da eta beste seiak herri aldizkariak: *Goiena*, *Anboto*, *Maxxicatzan*, *Barren*, *Aiurri* eta *Bierrik*. Zazpigarren batek ere baiezkoa eman berri du: Usurbilgo *Noanuk*. Horiek, *Asteoneko* bazkide egiteko pausoa oraindik eman ez duten Topaguneko zenbait bazkideekin batera, 60.000 ale banatuko dituzte beraien herri aldizkarien azpiegitura aprobetxatuz. Beste 15.000 aleak bestelako banaketa sistemen bidez zabalduko dituzte. Batez ere hiriburuetan egingo dute banaketa berezia (Iruñea, Bilbo eta Gasteiz) hiriotan herri aldizkariak banaketarako egokierarik ez dutelako eta Iparraldera ere heldu nahi dute lehentasunez. Asmoa 75.000 aleko kopuru horretatik urtea bukatzerako 100.000ra heltzea da.

Asteon argitaratzearen helburu bakarra ez da telebistari buruzko argitalpena abian jartzea. Badu herri aldizkarien azpiegiturretan eragiteko intentzioa. *Asteon* astero banatzeko produktua da eta herri aldizkari asko ez dira astekariak, hamabostekari edo hilabetekari baizik. Jaxone Mendizabal kudeatzaileak azaldu digunez, "*Asteon* hilean behin banatzea herren geratzea litzateke. Ez du zentzurik. Astekari ez direnek eta bazkide ez izanda ere, eska diezagukete *Asteon*. Doan jasoko dute astekaria, baina beraiek egin beharko diote aurre banaketa kostuari. Bestetik, hilean behin aldizkaria ateratzen duenaren eta astero *Asteon* argitaratzen duenaren helburua aldizkaria asteko maiztasunera igarotzea litzateke. *Asteon* banatzeko prestatu duten azpiegitura aprobetxatu beharko lukete herriko aldizkariarekin beste hainbeste egiteko". Herri aldizkariak bestela ere bizkarrean zama astunak dituztela aitortu digu Mendizabalek, baina produktua kalean ikusitakoan aldizkari gehiago bazkide egiteko animatuko direla uste dute.

2004ko aurrekontua 1.200.000 eurokoa da;

ONINTZA

IRURETA

Argazkiak:

Iñigo Azkona

Asteonen 0. alearen azala eta Abadiño erredakzioan lan taldea lehenengo zenbakia prestatzen.

erdia, publizitatetik eta beste erdia erakunde publikoetatik eskuratuko dute.

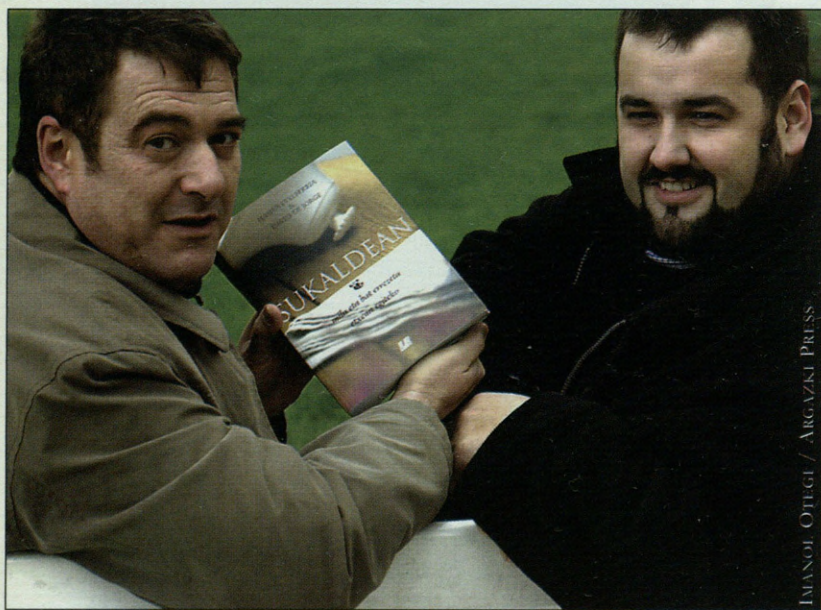
12 kate programazioan

Astero 48 orrialde koloretsu jasoko ditu irakurleak etxean, euskaraz eta doan. Astekari tematikoa da, telebista baitu gai bakartzat eta informatiboa, entretenigarria, erabilgarria eta kritikoa izan nahi du. Hiru atal nagusi ditu astekariak. Lehenengoan magazina, erreportaiak, elkarrizketak, albiste laburrak eta komikia aurkituko ditugu, besteak beste. Bigarren atalean generoka bilatuko dizkiote tripak telebistari: telesailak direla, zinema dela... Kolaboratzaileen iritzi artikulua ere atal honetan egongo dira. Hirugarren atala telebista programazioa da. Euskal Herrian ikusten diren hamabi kateren programazioa agertuko da, euskara hutsez aritzen diren tokian tokiko telebistak barne. Telebistaren amaraunean Euskal Herriaren erreferentzia hartuko dute kontuan eta bertako profesionalak, euskal herritarrek izango dute lehentasuna. Baina, esate baterako, Madrilera ere joko dute, han ere Euskal Herriko hainbat aktore, aurkezle eta bestelako lanean ari baita. Jasone Osoro zuzendariak adierazi digunez, "Euskal Herrikoa erreferente izanik ETBren buletina izateko arriskua izan dezake *Asteonek*, eta hortaz kontziente gara. Horregatik saiatuko gara oreka bilatzen eta *Asteonen* lekua izango dute telebistako profesionalak orohar: bai Estitxu Fernandezek eta baita, esaterako, Manuel Fuentesek ere".

Hamar langile eta hamaika kolaboratzaile

Abadiñon prestatu dute egoitza bederatzi langileko taldearentzat —hamargarrena Hendaian arituko da—. Bi maketatzailerik, hiru erredaktore, zuzentzailea, publizista, banaketa arduraduna, kudeatzailea eta zuzendaria dira. Kolaboratzaile taldea ere mardula dute; hona horietako batzuk: Ane Muñoz, Aitzpea Goenaga, Xabier Zabaleta, Asier Arrieta, Pako Aristi, Jon Artano, Julen Gabiria eta Itziar Madina. ■

Mila eta bat errezeta etxeko sukaldean egiteko

IMANOL OTEGI / ARGAZKI PRESS

David de Jorge

Sukaldari profesionala izandakoa da, Pedro Subijana, Hilario Arbelaitz, Michel Guérard eta Martin Berasategi izan ditu maisu, besteak beste.

La joven cocina vasca eta *El mercado en el plato* liburuak argitaratu ditu beste batzuekin batera.

Orain, Martin Berasategi eta Andoni Luis Aduriz-en jatetxeentzat kudeaketa lanak egiten ditu.

Hasier Etxeberria

Betidanik etxean sukaldean aritutakoa da. Gastronomía telebistara eraman du, baita sukaldari ospetsuak ere.

Gastronomiari buruzko hiru liburu argitaratu ditu bakarrik eta lagunduta: *Sukaliztegi partikularra*, *Erabateko sukalde* eta *Gipuzkoako gastronomía*.

Euskalduna zara? Sukaldean aritzen zara? Bada, hartu liburu hau.

Sukaldean (mila eta bat errezeta etxean egiteko) liburua horrela saldu digu Hasier Etxeberriak, liburuaren egileetako batek. David de Jorgek eta berak argitaratu berri duten liburu mardularen filosofia horixe da, etxeko sukaldarako errezetak prestatzea, gure betiko produktuekin. Sukaldeko lana batzuentzat zigor bihurtu da, baina egileek ez dituzte hauek gogoan, etxeko txokorik ederrenean plazera bilatzen dutenak baizik.

ONINTZA IRURETA

BABAK SALTSA nola jarri asmatzeko euskarazko liburutara jotzeko arazoak ikusten zituen Hasier Etxeberriak. Simone Ortegaren liburu eta Paul Bocuse-rena izan ditu erreferentzia, biak gazteleraz. Euskaraz badira sukaldaritzari buruz idatzitako liburuak (bereak tartean), baina "partzialak" Etxeberriaren ustez. Bi urte eta erdiko lana aurreikusi arren, David de Jorge sukaldaria animatzea lortu zuen eta errezeten bidaia hasiera eman zioten. Hasier Etxeberria liburuaren kontzeptua zehazteaz arduratu da, nolako sukaldaritzaz egin, nolako errezetak aukeratu... Sukaldarien joera –gauza zailak eta exotikoak egitea– bazter batean utzi asmoz fiskal lanak bete ditu Etxeberriak. Errezeten ardura De Jorgeren esku egon da hein handi batean. Harenak, Etxeberriarenak eta bien ingurukoen errezetak bildu dituzte liburu honetan.

Liburu zintzoa

Hala dio Etxeberriak, liburu zintzoa dela. Plater on bati ezaguna zitzaguna gaitzitzea eskatzen diote eta aitortzea zintzotasuna, ekonomikoa izatea... Etxeko sukaldean egiteko errezetak dira, gehienak bi egileek urteetan zehar prestatutakoak eta dastatutakoak. Hitz anpulosoak dela uste duen arren "ondoriozko sukalde" deitu diote

Mila eta bat errezeta ARGIAN

Datorren astetik aurrera Hasier Etxeberriak eta David de Jorgek egindako liburuaren edukiaz gozatzeko aukera izango dugu orriotan. Astero-astero liburuaren egileek "mila eta bat" errezeta horietatik aukeratutako plater bat eta sukaldarako gomendio bat izango ditugu irakurgai. Irakurtzeaz gain, sua piztea gomendatzen dizuegu eta zein goxoa atera zaizuen adierazi nahi badiezue egileei, hona beraien helbide elektronikoa: sukaldean@free.fr

bildutakoari. Hurbiletik ezagutu dituzte sukaldeak eta sukaldariak, asko ibili, ikusi eta irakurri dute eta egindako bide horren ondorioa da liburuak. "Amek egin izan duten sukaldeak da, gure garaietara egokituta, bidean ikusi ditugun gauza onenekin". Sukalde egokitua dela azpimarratu du Etxeberriak, mikrouhin labeari, eltze espesari muzinik egin gabe. Ezin esan daiteke sukaldaritzak tradizionala denik.

Arretaz jan nahi duenarentzat egin dute liburuak eta ez "komunera joango balitz bezala jaten duenarentzat". Plazera baita Etxeberriaren ustez zer jango duzun pentsatzea, erostea, egitea, zerbitzatzea eta jatea. Denetariko platerak dira, dena dela, gustuz egitekoak, baina baita ihes egitekoak ere, erraz-errazak.

Plutonetik etorritako errezetak

Satanbelarretan beratzen utzitako itsastrikuaren gibelaz betetako txinaurri marinatuen errezeta ez dago liburuan eta ez liburu lodikotean sartzen ez zelako, bi egileek modu horretako sukaldaritzak urruti ikusi nahi dutelako baizik. Sukaldari mundua ezagutzen dute bai Etxeberriak bai De Jorgek eta haien jarreraz kokoteraino daudela aitortu dute: "Beren burua pentsalari sakon moduan agertzen dute, Descartes moduan. Ezagutzen ditugu eta badakigu ez direla Descartes. Jarrera adanistikoa ere badute, haiek baino lehen inor egon ez balitz bezala eta hori ez da egia. Beti egon dira sukaldariak eta etxeetan zer esanik ez. Sukaldariaren pose magnifikoa hori ez zaigu gustatzen, nahiz eta sukaldari denak ez diren horrelakoak". Jatetxeetan txorakeria asko ikusten dela dio Etxeberriak, gauza on askoren alboan, noski. Funtsezkoaren ondoan, ordea, alferrikakoa edo anekdota aurkitzen omen da. Sukaldaritzak liburuetan ere gabeziak ikusten dizkie sukaldari hauei. Liburu partzialak argitaratzen dituzte edo "Nire sukaldeak" modukoak. Azken honen moduko liburuetak errezetek etxean egiteko ez dutela balio dio Etxeberriak.

Labeari puntua hartzen

Liburuak prestatzen igarotako bi urte eta erdiko jardunaren ondoren bikain atera zaizen errezetaren berri kontatzeko eskatu diogu Etxeberriari. Ez digu bat bera ere bota. Errezeta bikainen artean bikainena baino, labea zuen gogoan. Sukaldeko lankideak labea erabiltzen erakutsi dio, tenperatura eta iraupena kontrola-

tzen, urari begiratzen... lehen ondo erretzen zuen arkumea orain askoz hobeto ateratzen omen zaio. De Jorgek erakutsi dion beste kontu bat ere aipatu digu, baita gure etxean probatzeko aholkatu ere; tenpura du izena. Ia beti erabiltzen den irina-

rrautzetatzearen orde ez erabil daiteke. De Jorgek goi mailako sukaldaritzatik ekarri du tenpura eta jakiak goxoagoak, arinagoak ateratzen dira. Milatik gora errezetetan perbertsioren bat ere sartu dute, eta ogitartekoen zerrendara zuzendu gaitu Etxeberriak. Liburu honen aurkibidean badago norbaitek probatu duenaren seinale: txokolatea oliba olioarekin. Labean edukitako ogiari eta txokolateari olio gordina isurtzeko diote egileek eta gatz pixka bat bota ondoren, ogitartekoa dastatu dezakegu.

Liburuan ez galtzeko modua

Aurkibidea prestatuta dagoen moduan pentsatu dituzte errezetak ere. Etxean erabiltzen diren ohiko produktuak zerrendan jarri dituzte, hala nola, arroza, pasta, arrainak, lekariak... eta produktu bakoitzeko errezeta sorta prestatu dute. Errezeta kopuruak produktuaren arabera zehaztu dituzte. Oilaskoa adibidez, asko jaten den produktua da eta beraz, haren errezeta dezente prestatzen saiatu dira.

Bi aurkibide ditu liburuak. Bata produktukakoa da. Aza, garbantzuak edo oilaskoa baduzu etxean, hitz horien bila abiatu eta bakoitzarekin egiteko moduko errezetak aurkituko dituzu. Bigarren aurkibidea multzokakoa da. Afari bat prestatu behar baduzu eta ez badakizu nondik hasi jo bigarren aurkibide honetara. Arrainen bat prestatzeko gogoa baduzu arrainen atalera abiatu eta hor arraina oinarri duten errezeta guztien zerrenda aurkituko duzu. Bi aurkibideez gain, hainbat gomendio ere badatoz tarteak liburuan: Arrautza nola egosi? Adreilua bezain gogorra gelditu den izozkia nola ekarri bere onera? Arrautza nola frijitu? "Gauza hauek galdetzeak ere lotsa ematen digu, baina ondo egitea inportantea da", dio Etxeberriak.

Mugurdiak, ziazerbak eta abokata

Liburuak goitik behera euskaraz dago, baina makina bat aldiz etena egin behar izan dute terminoak euskaraz nola jarri asmatzeko. Batzuetan ez dute euskarazko ordezkorik aurkitu eta asmatu egin behar izan dute, adibidez ttotto beroa deitu diote *hot dog*-ari. Besteetan, egunero erabiltzen ez diren euskarazko izenekin aurkitu dira: mugurdia (franbuesa), alberginia, kuia... Nahiz eta termino ezezagunak izan, euskarazkoa dagoenean hala jartzea erabaki dute, azken finean, ikasi beste erremediorik ez dagoela-eta. ■

- ✓ Lur argitaletxea
- ✓ 798 orrialde
- ✓ 1.087 errezeta
- ✓ Prezioa: 30 euro

Erabiltzekoa

Ez dauka irudirik liburuak. Datu base bat da, sukaldean olibo zikintzekoa.

Itzulpenak

Gaztelaraz argitaratuko da laster eta frantsesekoa ere egingo dutelakoan dira. Ingelesera itzultzeko ahalegina ere egingo dute, batik bat Estatu Batuetan saltzeko.

Gaitza, kartzela eta mendekuan harrapatua

Entzutegi Nazionaleko Espetxe Zaintzako epailearen aginduz atxilotu dute Manu Azkarate. Preso honek duela 12 urte gaixotasun larri baten ondorioz baldintzapeko askatasuna lortu zuen. Orain, Donostiako Ospitalean dago.

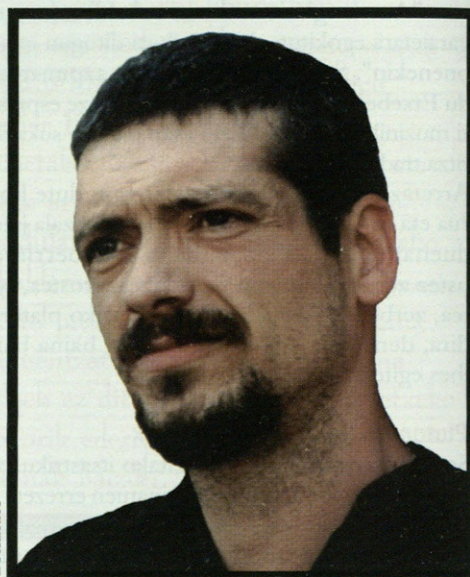
ALOÑA IPINTZA

URTARRILAREN 14AN atxilotu zuten Manu Azkarate tolosar preso ohia Martutenen gizarte laguntzailearengana joan zenean. Madrilgo Entzutegi Nazionaleko Espetxe Zaintzako Javier Gomez Bermudez epailearen aginduz atxilotu zuten. Honek argudiatutakoaren arabera, Azkarate baldintzapeko askatasunean egonda gizarte laguntzailearengana joan behar zuen hilero eta ez zuen hori egin. Bestetik, epailearen ustez ez da aurkizteko moduan egon.

Urtarrilaren 16az geroztik Donostiako Ospitalean dago. Atxilotu bezain azkar gose, egarri eta botika greba hasi zuen presoak, eta bi egun beranduago bere egoera oso larria zela-eta ospitalera eraman behar izan zuten. Medikuek pneumonia eta biriketaren odol-isuria zituela baieztatu zuten epe laburrean. Bere neska-lagunak, Itziar Arratibelek, etorkizuna "beltza" ikusten duela dio. Atxilotetaren ondoren, abokatuak aurkeztutako helegiteari erantzunaz, Gomez Bermudez epaileak "gaixotasuna ez kartzelaratzeko arrazoia ez dela" ebatzi zuen.

92. artikularen babesean

Azkarate 1986an atxilotu zuten 51 urteko kartzela zigorrarekin, ETAko kidea izateagatik hainbat ekintza leporatuta. Sei urtez gaixotasun arazoengatik hainbat ospitaletan egon ondoren, Madrilgo Carabanchelen zegoela ospitalera eraman zutenean familiak bertako Manuela Carmena epaileak baldintzapeko askatasuna onartzea lortu zuen 60. artikularen babesean, orain 92. dena. Jone Goirizelaiak, Azkarateren abokatuak, azaldutakoaren arabera "erabaki hori saihesti nahian Badajozeko espetxera eraman zuten. Baina, han ere, bertako zaintza epaileak fiskalaren oniritziarekin Carmenaren erabakia berretsi zuen". 1992an, Badajozeko espetxean zegoenean, baldintzapeko askatasunarekin aske geratu zen.

ETXERAT

Manu Azkarate Donostiako Ospitalean dago; Pneumonia eta biriketako odol-isuria ditu.

Azken 12 urteetan medikuen kontrol zehatzak behar izan ditu tolosarrak. Javier Hernandok, presoaren medikuak, azaldu duenez Azkarateren gaixotasuna berezia eta arriskutsua da: "Kontrol oso zehatza behar du. Etxean egon den bitartean arazoa nolabait kontrolatu ahal izateko neurriak hartu ditugu. Baina, gaixotasun hau larria eta sendaezina da eta Azkaratek egun duen arriskua duela 12 urte zuenaren berdina da". Kartzelan egoteak gaixoarengan izan dezakeen kaltea ere aipatzen du "ez diote behar adinako kontrolik egingo, eta ezustekoren bat gertatzen bazaio garaiz iristea zailagoa da. Zaila da erabaki berri hau arrazoitzea".

Atxilotzeko agindua

Goirizelaia abokatua helegitearen bidez, Gomez Bermudez epaileak tolosarra atxilotzeko erabilitako argudioak gezurtatzen dituen hainbat frogak aurkeztu saiatu da, Azkarate askatzeko eskatuz. Gizarte laguntzaileari egin beharreko bisitak egiten zizkiola aipatzen du: "Arrazoi ezberdinengatik agian ez zen zehaztutako egunean joaten, baina epe laburrean azaltzen zen Martutenen. Batzutan osasun arazoek bultzatzen zuten etxean gelditzera. Zehazki azaroaren 24an azal-

du ez izana leporatzen dio, baina abenduan bi aldiz egon zen behin egon ordez". Batetik, aurkitzeko moduan zegoela dio, egun horietan epaiketa batean izan baitzen eta banketxean ere hainbat mugimendu egin baitzituen, besteak beste. Hala ere, Azkarateren abokatuaren ustez larriena epaileak gaixotasuna kontuan izan gabe, beste argudioak aurretik jarri izana da, une honetan Azkarateren bizitza "arriskuan egonda ere". Bestetik, epaileen eskuduntzen inguruko gora-beherak salatu zituen helegitean Goirizelaiak: "Badajoz-eko Espetxe Zaintzako epaileari zegokion atxilotzeko agindua ematea eta ez Madrilgoari. Hala ere, helegitearen ebazpenean Gomez Bermudezek ukatu egiten du hori azalpenik eman gabe". "Babesgabetsun" egoera ere salatu du Goirizelaiak, Espainiako Auzitegi Nazionalak irekitako espedientearen berri ez zitzaialako eman eta, ondorioz, "defentsa eskubidea urratu delako. Gainera guk aurkeztu ditugun frogak ere ez dakigu onartu ote dituzten edo ez". Epailearen erantzuna jaso ondoren, alegazioak aurkeztuko ditu abokatuak eta beste irtenbiderik eduki ezean "baldintzapeko askatasuna eskatuko dugu berriro, Azkaratek baldintza guztiak betetzen baititu".

Azkarateren egoera salatu eta askatasuna eskatzeko aldarrikapenak Eusko Legebiltzar-raino helarazi ditu Goirizelaiak. Ez legezko proposamena aurkeztu zuen eta onartua izan ondoren Giza Eskubideen Batzordean eztabaidatu da. "Duela 12 urte bezala, batzorde honetan orain ere tolosarra aske egon behar dela erabakitzea da nire helburua".

Manuren Azkarateren aldeko plataforma

Herritarrek zein erakunde publiko eta pribatuak, Eusko Jaurlaritzak, besteak beste, Azkarateren askatasuna eskatzu ekimen ugari bultzatu dituzte. Tolosan, Martuteneko espetxean eta Donostiako Ospitalean hainbat kontzentrazio egin dira.

Tolosarrekin, *Manu Azkarateren aldeko plataforma* osatu dute. Bultzatzaileek "kasu honen larritasuna ikusirik berehala lanean hasteko beharra" ikusten dutela aitortu dute. Kideen artean, sindikatuak, kiroleko, kazetaritzako, zuzenbideko, osasungintzako... hainbat ordezkari daude. Taldeak eskualdeko manifestazioa egiteko eta sindura bilketa bat hasteko asmoa azaldu du.

Udalak ere Azkarateren askatasuna eskatzu Tolosa Bizirik plataformak eta PPk aurkeztutako bi mozioak onartu zituen. PPko zinegotziek presoaren "azken hamaika urteetako jokaera eta bere osasun egoera" kontuan izanik baldintzapeko askatasuna eskatzen zuen mozioa aurkeztu zuten, gero erabaki horretan atzera egin zuten. Goirizelaiak esandakoaren arabera "Iturgaitz, Maria San Gilen aldetik eta baita Moncloatik ere telefono deiak jaso" zituzten. "Manuren bizitza arrisku larrian dagoela aitortu ondoren eta

Odolaren zirkulazio arazoak

Gibelaren inguruan dagoen Porta zainean duen kabernoma (tumorazio antzeko zerbait, baina ez da txarra) da Azkaratek duen gaixotasuna. Gaixotasun hori duten pertsonen odolaren zirkulazioarekin arazoak izaten dituzte. Odolak zailtasunak izaten ditu bihotzera bidean, kabernomak oztoko garrantzitsua baitira zeregin horretan. Arazoa areagotu egiten da, gainera, sabeletik behera dauden zainen kasuan; odolak presio izugarria duenez hipertentsioa sortzen da.

Oztoko horiek saihesteko, odolak beste zain batzuk zeharkatzen ditu bihotzera iristeko. Bidean barizeak sortzen dira eta hemorragiak izateko

arriskua dago. Hala ere, arazorik larriena gaixoak biriketan enboliak izateko duen arriskua da. Bat-bateko heriotza eragin dezake enboliak.

Gaixotasunaren konponbiderik errazena kabernoma hori kentzea da. Azkarateren kasuan, ordea, ezinezkoa da. Batetik, oso toki txarrean dago kokatua tumorea. Bestetik, Porta zaina oso zain garrantzitsua da, beraz horren lana egingo lukeen zubi bat jartzea ezinezkoa da.

1992an espetxetik atera ondoren, konponbide gisa filtro bat jarri zitzaion Porta zainean eta sabeleko zainetatik bihotzera zubi egin zioten. Hala ere arriskua saihetsezina da.

kalean egoteko eskubidea duela onartuta erabakia mantendu egin behar zuten. Hor ere hipokresia eta beldurra dago. Horrek biktima eta jarrera ezberdinak daudela adierazten du", dio Goirizelaiak.

Etixerat taldeak, berriro, Udalaren jarrera salatzeari beharrezkoa dela dio. "Plataforma batek mozioa aurkeztu arte Udalak ez du ezer egin. Azkarate tolosarra da eta herritar bezala bere eskubideak ditu eta defendatu egin behar dira". Atxilotetaren balorazioa ere egin du taldeak: "Madrilgo eta Parisko gobernuak euskal errepublikari politikoaren aurka indarrean duten mendeku eta gorroto politikaren ondorioa da". ■

Herritarrek eta erakunde publiko zein pribatuak ekimen ugari egin dituzte Azkarateren askatasuna aldarrikatzeko. Eskuineko argazkian Tolosako Udalak egindako udalbatzarra; behekoan Donostiako Ospitalearen sarreran LAB sindikatuak egindako kontzentrazioa.

IMANOL OTEGI/A. P.

IMANOL OTEGI/ARGAZKI PRESS

«Nafarroa Bai koalizioak 60.000-70.000 boto lortuko du»

Txentxo Jimenez

Nafarroako Parlamentuan Aralarrek dituen lau lege-biltzarkideetako bat da. Nafarroa Bai koalizioaren erditze prozesuaren nondik norakoen lehen lerroan aritu da. Gai hori eta Batasunak egindako proposamena hartu ditugu ardatz gisa. Akordio ezaren argudioak jarri ditu mahaiaren gainean. Politikaren lehen lerrotik aldentua zegoen azkenotan, baina mikrofonoaren aurreko bere jardunak politikan iaioa dela adierazten du.

XABIER LETONA

Argazkia: Mikel Saiz

Juan Antonio deitzen da, baina txikitatik datorkio Txentxo eta hala sinatzen du berak ere. Jaenen jaio zen duela 46 urte eta 10 urterekin etorri zen Berriozarrera. Han aritu zen metalurgian 18 urtez; 13 urtez, halaber, 79tik, HBko zinegotzia izan zen bertako udaletxean eta 6 urtez HBko liberatu gisa aritu zen. Nafarroako ezker abertzaleko ibilbide historikoa jarraitu duenak bazuen bere berri.

Diario de Noticiasen idatzi berri duzun artikuluan, Batasunak Nafarroa Bai egin dion akordio deialdia propagandistikoa dela irudikatzen duzu.

Ez, ez da horrela, Aralarrek oso serio hartzen du Bergarako proposamena, eta bertan batzen diren bi printzipio nagusi, autodeterminazioarena eta gatazka bortitza elkarriketa eta negoziatioaren bidez konpondu behar direla, Aralarrek onartu egin ditu...

Baina ez nabil Bergarako proposamenaren edukiez, aipatu artikuluan Batasunak Nafarroa Bai egin dion proposamenaz ari zara, botoa koalizioarentzat eskatuko lukeela honek Bergarako espirituaz bat egingo balu...

Bai, horretan bada propaganda kutsua. Nafarroa Bai sortzea korapilotsua izan da eta Batasunarekiko beste akordio bat are korapilotsuago litzateke. Akordio horiek lortzea konplexua da eta ez dira lortzen proposamena Anaitasunan eginez edo hitz handiak erabiliz, sukalde lan serioa eskatzen dute. Zilegi da hori egitea, bakoitzak bere esparru politikoa zaindu behar duelako, bana deialdi horiek akordioak bilatzera baino, gehiago datoz haien barne egoerak asetzera.

Tira, aurrera begira agian bai, baina hauteskunde hauetarako ez duzula elkarlan posiblerik ikusten.

Zaila zela jakinda ere, guk ahalegina egin nahi izan dugu aukera hori gauza zedin, eta Batasunak egindako propo-

samen batzuk Nafarroa Baira eramateko konpromisoa hartu genuen bertan eztabaida zitezten. Batasunak, ordea, bide hori erre egin zuen Anaitasunako proposamenarekin. Ezker abertzale ofiziala bi hilabetez aritu da Baskongadetan bere proposamena lantzen EAJ eta EARekin. Han ez da posible izan eta bi alderdi horiek Nafarroa Bairen barruan ere badira. Dena den, elkarlan hori lehenago edo geroago gauzatu egin beharko litzateke, beraz, berehalako interesak asetzegatik ez dezagun epe ertainera begira lor daitekeena zapuztu.

Nafarroa Baitik erantzun zaio Batasunari bere hiru printzipio nagusiak onartuz gero ateak zabalik lituzkeela. Hitz egiten ari garenagatik, ordea, jakitun zarete hori ia ezinezkoa dela.

Guk hasieran aipatu genuen zerrendak blindatua izan behar zuela, eta esan nahi genuen ezin dugula zerrendaren aukera Espainiako legalitatearen esku utzi. Batasunak ulertu behar du bera dagoen egoeran dagoela eta ezin duela koalizioan alderdi gisa parte hartu; baina eragozpen hori gainditzeko eta elkarlanean aritzeko modu ugari leudeke, baldin eta Batasunak onartuko balu Nafarroa Bai berez aurrerapen handia dela. Nafarroa Bai eta Batasunaren artean desberdintasun handiak dira: partehartze instituzionala Madrilen, hautatutakoen mintzakidetza izaera...

Duela bi aste 30en bat pertsona eza-gunek, Nafarroa Bai eta Batasunaren arteko akordioa eskatu zuten. Ezker abertzaleko sektore batzuetan behintzat bada gogoia elkarlan hori eman dadin. Gainera Aralarreko zenbait kide ere bada talde horretan, tartean bozeramaile lanetan aritu zirenak.

Ni ere elkarlan hori nahi dutenen artean nago. Baina, jakina, ezin da Nafarroa Bai gisako aurrerapauso handi bat gutxietsi Batasuna hor ego-

"Horregatik ez gara izan Nazio Etabaidagunean, batez ere ezker abertzale ofizialarentzat beharrezkoa den tresna bat delako bere birkokapena egin ahal izateko".

tea posible ez delako. Presio molde horiek oso arriskutsuak dira...

Zergatik?

Bada, akordioak, lortuko badira, elkarriketa, malgutasuna, prestutasuna eta halakoen ondorio izango delako eta ez presioaren ondorio. Presio mota bat izan daiteke komunikabideen bidez etengabe elkarlan eskaintzak egitea horretarako biderik zehaztu gabe; eta beste presio mota bat izan daiteke Aralarreko militanteak erabiltzea presio hori egiteko.

Diozunagatik, talde horrek egindako presioa ez duzue batere gustuko izan. Bai, ez dugu batere gustuko izan.

Beraz, Aralarren ere izango duzue zertaz hitz egin.

Ez, ekimen horretan parte hartu dutenak Aralarreko militante ezagunak diren arren, beren izenean aritu dira eta hala onartu behar da. Baina denok dakigu egoerak irakurtzen.

Aipatu artikuluan, gaur egun egiten ari den galdera bati buruz aritu zinen: "Nafarroa Bai posible bada, zergatik ez antzeko zerbait EAEn?". Artikuluan eman gabeko erantzuna emango al zenuke orain?

Nafarroan posible izan bada, berau

gauzatzeko kudeaketa nagusia Aralarren esku egon delako izan da. Denok utzi ditugu gureak diren ezaugarriak bidean, baina Aralarrek gehien, besteak beste zerrendaburuak eta halakoa baldintza gisa eskatu ez dituelako. EAEn Aralarrek errealitate desberdina bizi du eta nekez mugiarazi zitzakeen EAJ, EA edo Batasuna moduko alderdiak. Bergarako proposamena batez ere EAJri zuzendua zegoen, eta honek ezezkoa ematean, Batasunak

"Akordio horiek (Nafarroa

Bai - Batasuna) lortzea

konplexua da eta ez dira

lortzen proposamena

Anaitasunan eginez edo hitz

handiak erabiliz, sukalde lan

serioa eskatzen du"

bere ahalegina baretu zuen. Ezin da esan EAEn halakorik ez dagoelako Nafarroa Bai txarra denik.

EAekin izandako negoziatioetan ez zirudien bien aldetik ere akordioa lortzeko borondate oso handia zegoenik. EAekin negoziatzen ari ginela, baldintza gisa jarri genuen gurekin nego-

ziatzen ari zen bitartean ez zuela negoziatio lerrorik irekiko EAJrekin. Nik ez dakit EA gurekin hasi ote zen EAJ artega jarri nahian, baina edozein eran baldintza hori bete egin zuen.

Beste gai batzuetan -ezkerreko izaerari buruzkoa, paritatea...-, ordea, ez zen akordiorik izan. Aralarren baitan ere izan da etabaida bat EAekin joatea komeni zen ala ez. Oraingoan ez dira nahiko baldintza izan halako apustu bat gauza dadin.

Aralarrek ez du parte hartzen Nazio Etabaidagunearen foroan. Foroaren ibilbideak posible egingo al luke beste une batean hor egotea?

Guk hasieran egin genuen zenbait ekarpen foro honen ezaugarritzeari buruz, eta ez zitzaigun kontuan hartu: era pertsonalean bakarrik egon zitekeen, zuzendaritza organuan alderdi-takoak gutxi batzuk besterik ez ginen eta beren jendea gehiengo oso handia zen, prozesuan hasiz gero bukaerara arte egon beharra... Horregatik ez gara izan, batez ere ezker abertzale ofizialarentzat beharrezkoa den tresna bat delako bere birkokapena egin ahal izan dezan. Jakina, hori guztiz errespetagarria eta zilegia da. Gu egon izan gara puntualki foroan eta aurrerantzean ere gure behin-behineko ekarpenak egingo ditugu hala eskatzen bazaigu.

Foru hauteskundeetan Nafarroa Baiko indarrek 54.000 boto lortu zituzten. Egingo al zenuke boto aurreikuspena?

Gure hautes sabaia baino dezente gehiago lortuko dugu: 60.000 eta 70.000 boto lortuko ditugulakoan nago. Horrek, epe ertainera, Nafarroaren mapa politikoa aldatuko du.

Diputaturik ateraz gero, zein izango da Uxue Barkosen zeregina Kongresuan?

Bat aterako dugu eta egoera oso berezian bi ere bai, edo diputatu bat eta senatari bat. Diputatu hori beste 350en artean mugitu beharko da. Beraz, Uxue Barkosek gutxi egingo du ikuspegi kuantitatibotik, baina asko kualitatibotik. Nafarroa ofiziala gezurrezkoa dela islatuko du eta egiazko Nafarroaren ispilu zehatzagoa eskainiko du. Horrez gain, harreman mundu bat eraiki ahal izango da estatuko beste nazio batzuekin. ■

LUIS JAUREGALIZO / ARGAZKI PRISA

Ezkerraldeko bi enpresa esanguratsu, Babcock Wilcox eta La Naval –biak ala biak sektore publikokoak– berriz ere krisian daude, eta horri aurre egiteko, berriro plantillak murriztu beharko dituzte aurre erretiroen bidez, nahiz eta sindikatuak, beti bezala, lanpostu guztiak defendatzeko mobilizazioak egingo dituztela iragarri duten.

DANIEL UDALAITZ

Milaka pertsona aurre erretiratu dituzte Babcock-ek eta La Navalek

AZKEN ASTE HAUETAN jende artean zabandu da bi enpresa handi, Babcock Wilcox (BW) eta Sestaoko La Naval, egoera larrian daudela. Biak, bakoitza bere sektorean –kipoko ondasunetan bata eta ontzigintzan sektorean bestea– punta-puntakoak izan dira eta batez ere Ezkerraldean eta Bizkaian, baina hortik kanpora ere bai, dauden beste enpresa txiki askotan enplegua sortu izan dute. Jendeak bi horien arazo berri izan du enpresa handiak direlako, sindikatuaren presioa daukate-

lako eta kalera irteten direnean prentsak horren berri ematen duelako. Beste enpresa txiki eta ertain askok ere arazoak dituzte eta askok plantillak txikitu edo negozioa itxi behar izaten dute, baina ez dute sindikatuaren presio-rik eta ez dira egunkarietan ateratzen, eta beraz, kaltetuak eta haien familiak kenduta, beste inork ezer jakin gabe azken hatsa eman eta hiltzen dira. Are gehiago, bi urterako langabezian gelditzen dira enpresa horietako langileak, langabeziako sorospen exkax bat bes-

terik ez dutela, eta denbora mugagabe langabezian jarraitzeko arriskua- rekin. Enpresa txiki eta ertainek ezin dute inola ere erabili aurre erretiroen sistema.

Etenik ez duen birmoldaketa

Hizketa-gai ditugun Ezkerraldeko bi enpresek azken hogeita bost urteotan hainbat industri birmoldaketa eta plantilla murrizketa pairatu dituzte. Hogeita bost urte horietan BWk 5.000tik gora lanpostu deuseztatu ditu

Enpresa txiki eta ertainetako beste langabetuak

Orain arte sektore publikokoak ziren Babcock Wilcox eta Sestaoko La Naval ontziola krisian daude. Lehendabizikoa berriz pribatizatze bidean da eta bigarrenaren etorkizuna ez dago garbi. Krisialdi horrek berriz ere agerian jartzen du tratatu aldetik inolako desberdintasunak dauden enpresa handien eta txikien artean. Enpresa handiek, sindikatuen eta hedabideen presioari esker, ehunka aurre erretiro lortzen dituzte langileen zati batentzat negoziazio prozesu bakoitzaren bukaeran. Enpresa txikietako langileez, aldiz, ez da inor arduratzen, babesik gabe daude eta milaka langile gelditu dira langabezia azken urteetan, eta gaur egun ere hala gelditzen dira, 65 urte betetzerakoan erretiroa hartu zain.

Ez dirudi bidezkoa denik diru publikoarekin —hau da, langile guztiek ordaindu beharreko zergen diruarekin— langile batzuek

52 urtetik aurrera aurre erretiroa hartzeko aukera izatea eta beste batzuek 45 edo 50 urterekin kalean gelditu eta aukera bakartzat legezko bi urteko langabezia lehendabizi eta langabezia mugagabea ondoren izatea, adin horrekin inork ez baititu lanerako hartzen. Langile horiek 52 urte betetzen dituztenean langabeziako sorospena eska dezakete, baina ez dute Lanbide Arteko Gutxieneako Soldataren (LGS) % 75 besterik jasoko. Gaur egun hileko 460,5 eurokoa da LGS, eta beraz, langile horiek hilean 345 euro bakarrik jasotzen dituzte. Zer egin dezake langile batek langabeziako sorospen ziztrin horrekin? Eta zer egin dezake familiako kargak dituen langileak langabeziako sorospen berorrekin? Egoera horretan izango dira orain langabezia gelditzen diren enpresa txiki edo ertainetako langileak. Bidegabeko patu diskriminatzailea inondik ere!

eta Sestaoko La Navalek, berriz, 3.000 baino gehiago. Lanpostuetako asko 52 urtetik aurrerakoak aurre erretiratuz amortizatu dituzte. BW izan zen adin horretatik aurrerakoak aurre erretiratzeko politikarekin hasi zen lehenengo euskal enpresa, 80ko hamarkadan, hain zuzen ere. Horren atzetik hasi ziren Euskalduna, Sestaoko La Naval, Acenor (gaur egungo Sidenor) eta Bizkaiko Labe Garaiak 52 urtetik aurrerako langileak aurre erretiratzeko politikarekin. Guztiak dira sektore publikoko enpresak, ontzigitza, altzairu berezi edo siderurgiaren sektorekoak. Gauzak horrela, une honetan ere, 2004. urtean, aipatutako bi enpresak plantillak murriztekotan dabilta, hori lortzeko 52 edo 55 urtetik aurrerako langileak aurre erretiratuz.

Gaur egungo egoera

Babcock pribatizazio prozesuan dago 2001. urteaz geroztik, izan ere urte hartan enpresa Babcock Borsing enpresa multinazional alemaniarra eramateko pausoa eman baitzen. Zenbait hilabete beranduago, enpresa hori krisian jausi eta ordainketa etendurak etorri ziren. Hori dela-eta, orain inork ez daki zer gertatuko den BWrekin. BW menpean daukan SEPI (Industria Parte Hartzeetako Espainiako Elkar-tea) erakunde publiko espainiarra BW Duro Felguerari saltzen saiatu zen 2003an, baina sindikatuen gaitzespenari esker azkenean ez zion saldu. SEPIk BW saltzeko beste zenbait ahalegin egin zituen, eta azkenean,

Austriako ATBren Austrian Energy-ri (AE) 100.000 euroren truke saltzeko tratua egin du azken aste hauetan.

BWk 5.600 pertsonako plantilla zeukan 1978. urtean, eta gaur egun, berriz, 750 langile besterik ez ditu. BW berriz erosi nahi duen enpresak 310 pertsonako murrizketa egin nahi du, eta beraz, BWk dagoeneko galdu ditu 5.160 langile azken hogeita bost urteetan. Bere inguruko enpresa lagungarriak ere iritsi zaie murrizketen eragina. Sindikatuek gogor kritikatu dute SEPIren prozesua eta baita prozesu osoan zehar Eusko Jaurlaritzak ez esku hartu izana ere. Langile kopurua murrizteko modua aurre erretiroak egitea izango da oraingoan ere.

Sestaoko La Naval dagokionez, berriz, enpresa ontzigitzako IZAR taldekoa da eta hori ere SEPIren menpe dago. Gaur egun ia geldirik dagoela esan daiteke, lan karga handirik ez baitauka. Japonia eta Koreako ontziolak lanez gainezka dauden bitartean —Europakoak baino askoz ere koste txikiagoarekin— Sestaoko La Naval ontziola euskalduna bezalakoak lan kargarik gabe daude. Bere etorkizuna zalantzan dago, Espainiako Estatu osoan instalazioak daukan IZAR taldeak 5.000 lanpostu desagerrarazteko asmoa baitauka, eta horietatik 400 Sestaoko La Navalen baitaude. Euskal ontziola horrek garai batean 4.000 langile izan zituen, eta gaur egun 1.200 inguru dauka. Beraz, iragarritako murrizketa horrekin, 800 bat langile geldituko dira bertan. Lanpostu kopurua gutxitzeko bidea oraingoan ere 55

urtetik gorako langileak aurre erretiratzeko izango da. Ez dugu ahaztu behar Bilboko erdialdean bertan zegoen 3.000 langile inguruko Euskalduna ontziola historikoa ere itxi egin zutela orain dela zenbait urte, ontzigitzaren sektoreko birmoldaketaren ondorioz.

Bestalde, gogoratu behar dugu Europako ontziolak konponbide bila ari direla Japonia eta Korearen bidegabeko lehiaren arazoari aurre egiteko. Eta Europako ontzigitzaren partzuergoa egin ote daitekeen aztertzen ari dira. Horrek eragina izango luke Euskal Herriko eta Espainiako ontzioletan ere. Sestaoko La Navalek eta Espainiako beste zenbait ontziolak iragarritako lanpostu murrizketa ziur asko Europako ontzigitzaren partzuergoa sortzeko ahaleginarekin lotu beharko da, partzuergoa sortu ahal izateko, lehendabizi oraingo plantillak murriztu behar baitira.

Sindikatuek beti egin ohi duten bezala, oraingo lanpostu guztiei eutsi behar zaiela defenditu badute ere, esperientziak erakusten du sindikatuek ere azkenean onartu egingo dituztela plantilla murrizketak. Edonola ere, iragarri dituzte mobilizazioak eta lanuzteak bi enpresetako zuzendaritzari presioa egiteko. Sindikatuek, alabaina, aldeztu aurretik badakite mobilizazio horiek ez dutela lanpostuei eusteko balioko, eta gehienez ere kalera botako dituzten langileen baldintza ekonomikoak hobetzea lortuko dutela. ■

Kontsumitzaileen hizkuntz eskubideak arautze bidean

Euskal herritarroi euskaraz bizitzeko eskubidea aitortzen zaigun arren, egunerokotasunean geure hizkuntzan aritze-ko oztopo ugariarekin egiten dugu topo. Esaterako, ohiko kasua da saltoki batera joan eta bila gabiltzana gaztelaniaz azaldu behar izatea. Hainbat esparrutan euskaldunoi hizkuntz eskubideak aitortzen zaizkigun arren, ez dago zigorririk legea betetzen ez dutenentzako.

XABIER TELLETXEA
Argazkiak: Ruben Plaza

EUSKO LEGEBILTZARRAK Kontsumitzaileen eta Erabiltzaileen Estatutuari dagokion lege berria onartu zuen 2003ko abenduaren 22an. Aurretiko legea 1981ekoa izaki, eduki batzuk bere horretan jaso eta beste hainbat atxiki zaizkio, besteak beste, kontsumitzailearen hizkuntz eskubideei dagokiena.

Lege berriaren VII. kapituluaren zehazten denez, kontsumitzaile eta erabiltzaileok ondasun eta zerbitzuei buruzko informazioa euskaraz nahiz gaztelaniaz jasotzeko eskubidea dugu. Era berean, Euskal Autonomia Erkidegoan kokatutako enpresa edo establezimenduekin ditugun harremanetan, ofizialak diren bi hizkuntzetako edozein erabiltzeko eskubidea dugu. Lege horretan xedatutakoaren arabera, euskaraz eta gaztelaniaz eman behar dira establezimenduetako erro-
tuluak, oharra, publizitatea eta oro har, jendearek zuzendutako jakinarazpenak. Kontsumitzaile eta erabiltzaileek betetzeko inprimaki edo eredu

ofizialak (aurrekontuak, fakturak...) ere, bi hizkuntzetan eskaini behar dira.

Derrigortasunik ez

Rodrigo Garcia Azurmendi Merkataritza eta Kontsumo sailburuordeak azaldu digunez, aurten hasiko dira legea definitzen. Lehenik eta behin, zirriborro bat egingo dute eta sail horretako sektoreetara zabalduko dute euren alegazioak biltzeko. Era berean, udalekin, Euskaltzaindiarekin eta euskara elkarteekin elkarlanean ariko dira legearen nondik norakoak aztertzeko. Azken zirriborroak kontrol batzuk pasatu ostean, behin betiko dokumentua idatziko dute. Sailburuordeak legea dekretu bidez 2005ean garatzea aurreikusten du. Horrek legea sustatzeko balioko badu ere, ez da isunik ezarriko. Hots, lege hori hizkuntza eskubide baten aitortza da, baina ez du derrigortasunik. Rodrigo Garciaeren aburuz, "euskararen erabilerari aldarrikapen gisa hartu ohi dugu,

eta kasu honetan merkatu balio bihurtzen da. Azken finean, bezeroak erabakitzen du nora joan eta eskaintzen zaion hori gainerakoagandik bereizteko balioko dio kontsumitzaileari. Ikuspuntu horretatik landu da legea".

Legea dekretu bidez garatzean, lehentasunak eta epeak finkatuko dira. Horretarako, merkatariei diru laguntzak eskainiko zaizkie kontsumitzaileak euskaraz arta ditzaten eta establezimenduetako oharrak bi hizkuntzetan jar ditzaten. Lehenik, eskualde euskaldunenetan hasiko dira neurriak hartzen. Era berean, enpresa handiek, interes orokorrekoek eta publikoek izango dute legea betetzen lehentasuna. Sailburuordearen esanetan, "lege hori ezarri delako, gauetik goizera ez dira merkatariek guztiak euskaraz hitz egiten hasiko. Pixkanaka-pixkanaka garatu behar da. Guk lehen diseinu bat egiten dugu, baina bidea herritarrek egin behar dute. Legea betetzeko Administrazioak isunak jartzea ez dugu eskatu behar, ez diogu legea ez betetzearen errua egotzi behar, gure esku baitago bidea garatzea. Hori da erronka nagusia".

Normalizazioan aurrerapausoa

PP eta PSE alderdietako kideak ez daude lege horrekin ados. Kontsumo legeen barruan ez liratekeela hizkuntza eskubideak sartu behar irizten diote eta normalizazio legea berraztertzeke eskaera ere egin dute. Rodrigo Garciak, ordea, Kontsumo Lege berrian zehazturikoa "normalizazioan aurrerapauso garrantzitsua" dela deritzo. Sailburuordeak horrela zehaztu digu eginen eskubide aitortza: "Ez da aldarrikapen huts bat, hutsune bat zegoen".

Hizkuntz Eskubideen Behatokiak begi onez hartu ditu Kontsumo Lege berriak kontsumitzaileei aitortzen dizkien eskubideak. Juan Inazio Har-

Katalunia aitzindari

1998an onartu zitzaizen Kataluniako kontsumitzaileei katalanez artatuak izateko eskubidea. Merkatariei bost urteko epea eman zitzaizen establezimenduetan oharrak bi hizkuntzetan ezartzeko. Epe hori igaro bada ere, establezimendu askotan legea ez dela betetzen azaldu digu Pere Cardús Coordinadora d'Associacions per la Llengua-ko (CAL) bozeramaileak. Elkarre hori legearen jarraipena egiteaz arduratzen da, hain zuzen. Era berean, legea betetzen ez duten establezimenduei salaketak ezartzeko kanpaina bideratzen du. Hala nola, herritarrei euren hizkuntza eskubideak aldarrikatzeko gonbita luzatu, establezimenduetako kartelak katalanez ipintzeko eskaintzen diren diru laguntzen informazioa eskaini eta aholkuak ematen ditu CALEk. Elkarteko bozeramailearen ustez, "asmo onen aitortza besterik ez da lege hori". Izan ere, salaketak ipini arren merkatariek ez baitute isunik jasotzen. "Diputatuen %70 baino gehiago legea onartzeko ados agertu bazen ere, Parlamentua bera da euren legea betetzeaz arduratzen ez den lehena", irizten dio Cardúsek. Arazoari konponbidea emateko asmoz elkarre Hizkuntz Politika Sailarekin bildu bada ere, isunik ez dela jarriko adierazi diote. Hala ere, sail horretako arduradunekin berriro biltzeko asmoa du CALEk, hori baita hain zuzen elkarrearen erronka nagusia, legea betetzen ez dutenak zigortzea.

tsuaga Behatokiko zuzendariaren aburuz, "aurrerapausoa da hizkuntza eskubideen aipamena egitea. Dena den, aurretik dauden legeen garapena baino ez da. Hori kontsumitzaileen legeak esan aurretik Autonomia Estatutuak dio edozein euskaldunek euskara nonahi erabiltzeko eskubidea duela. Lehenago dagoena jaso besterik ez da egin". Behatokiko zuzendariaren aburuz, legeak derrigortasunik ez duenez, hizkuntza eskubideak urratzen jarraituko da.

Behatokia bitartekari lanetan

Behatokian hizkuntza eskubideen inguruko 800.000 kexa jasotzen dituzte urtero, eta horietako asko kontsumitzaileen eskubideei lotuak. Kasu horietan, Behatokia egin ohi da guztiaren kargu. Erabiltzaileak bere kexuaren berri eman eta zenbait kasutan frogak ere aurkeztu ohi ditu. Ondoren, Behatokia merkataritza gune horrekin harremanetan jartzen da eskubideak urratuak izan direla salatzeke eta neurriak har ditzatela eskatzeko. "Bada euskararekiko amorrua ezkatatu ezin duenik, baina oro har harrera ona izaten dugu merkatariekin harremanetan jartzean. Gehiago izaten da zabarkeria kontua, gorroto kontua baino. Erantzuna ere jasotzen dugu neurriak hartu dituztela jakinaraziz eta barkamena eskatuz", adierazi digu Hartsuagak.

Merkatarien artean, berriz, alde bietako harrera izan du legeak. Txurdinagako Merkatarien Elkarre (Bilbo), esaterako, begi onez ikusten du Merkataritza eta Kontsumo Sailak kontsumitzaileen hizkuntza eskubidea aldarrikatu izana. Elkarre horretako denda guztietan aurrekontuak, informazio panelak eta gainerako oharrak bi hizkuntzetan eskaintzen dituzten arren, bezeroarekiko arreta gaztelaniazkoa dela jakinarazi digute. Hori dela-eta, merkatarien nahia Eusko Jaurlaritzak euskara ikasteko diru laguntzak ematea da. Otxarkoagako Merkatarien Elkarre, ordea, ez du iritzi bera. Elkarre horren aburuz, Jaurlaritzak ez luke derrigortu behar inor euskara ikastera, eurak bizi diren eskualdean populazioaren gehiengoa erdalduna delako. Beraz, Jaurlaritzak dendetan euskaraz mintzatzeko eta kartelak euskaraz ipintzeko diru laguntzak ematen baditu ere, elkarre horretako merkatariek ez dute laguntza horietaz baliatzeko asmorik. ■

Babeslea: Tolosako Udala

EUSKARA BIZIBERRITZEKO PLAN NAGUSIA ETA
BATEUSKARARI AKORDIOA ELKARREN OSAGARRI TOLOSAN
IRABAZLE BAKARRA: EUSKARA

Bero-beroan

Eroski eta Consumerren banaketaren teoria politikoa

Eroskiren eta Consumerren banaketaz prentsa ohar bateratua egin zuten bi taldeek eta banaketarena Valentziako kooperatibak bultzatutako erabakia zela zioten, Eroskirekiko gero eta bertikalismo handiagoa ikusten zuela eta bere izaera galtzeko beldur zela. Ez da erraza hala-koetan zer dagoen jakitea, baina Espainiako zenbait komunikazio gunetan, aldiz, zentzu politikoa eman nahi izan zaio erabakiari. Lozenzo Contreras kazetari eskuindar ezagunak gaia jorratzen du *Estrella Digital* egunkari elektronikoan eta galdetzen du ea honek esan nahi ote duen Espainiako gizarteko sektore desberdinetan enpresa eta merkatal erantzun bat ematen hasi den euskal merkatu taldeekiko. Iradokitzen du, halaber, egor-ak horrela jarraitzen badu jarrera hori Kataluniako taldeetara hedada daitekeela.

Nafarroa Bai eta Batasuna, bakoitza bere aldetik

Beren eremuan erreferentzialak diren pertsona ugari, idazkiak sinatu bai ala ez ibili da asteotan Nafarroan. Joan den larunbatean 200 bat pertsonak Nafarroa Bairen aldeko botoa eskatu zuen eta duela bi beste 30en bat pertsonak Nafarroa Bai eta Batasunaren aldeko akordioa eskatu zuen. Azkenean, baina, akordioa ez da gauzatu, eta koalizioa eta Batasunako buruzagien arteko akusazio gogorrak egiten ari dira. Pentsa liteke, gainera, akusazioen tonuak gora egingo duela martxo-ko hauteskundeak gerturatu ahala.

IMANOL OTEGI / ARGAZKI PRESS

Batasuna, ausardia eta arriskua

Azken asteotako gertakizunek iragartzen zuten bezala, joan den udal eta foru hauteskundeetan hartutako bidea errepikatuko dela jakinarazi du Batasunak. "Autodeterminazioari bai" eramango duen boto papera erabili-ko du horretarako. Legez kanpo egonda eta beste indar politikoekin akordioarik lortu gabe, gaur gaurkoz alternatiba gehiegirik ere ez du Batasunak: edo beste norbaitentzat botoa eskatu edo abstenitu edo ofizialki baliogabeak izango diren botoak bultzatu. Bistan da ez duela botoa beste norbaitentzat eskatuko, eta abstentzioa eta botoa eskatu artean, bigarrenak joko politikoa gehiago eskaintzen diola, maiatzean ikusi ahal izan zen bezala. Bere hautesleriarengan konfiantza handia jartzen du neurri honekin, baina hartzen duen arriskua ere handia da, jarduera politikorako baldintza oso zailetan, gainerakoenak bezala kontatuko direlako bere boto ofizialki baliogabeak.

Zer da...

Wall Street-en indizeak

Wall Streeten indizeak (Dow Jones Industrials eta Standard & Poor's 500) dira munduko indize-rik garrantzitsuenak, eta nazioar-teko gainontzeko merkatuen bila-kaera baldintzatzen dutenak. Munduko finantza plazarik garrantzitsuenean, hau da, Wall Streeten, egunero egiten diren negoziazioak adierazten dituzte bi indize horiek. New Yorkeko Burtsan kotizatzen duten 30 balore garrantzitsuenek osatzen dute Dow Jones Industrials ezaguna. Dow Jonesek, 1885ean kalkulatzeko hasi zenetik, Wall Streeteko joeren inguruko informazioa ematen die planeta osoko inbertitzaileei. Indize horrek prezioen batez besteko aritmetikoaren bidez

neurtzen ditu baloreen kotizazioek izaten dituzten gorakada eta beherakadak, dibidenduek eragindako errentagarritasuna kontuan hartu gabe. Standard & Poor's 500ek (S&P 500), berriz, Dow Jonesek kalkulurako erabiltzen duen eredu bera erabiltzen du: prezio aldaketak neurtzen ditu, dibidenduek eragindako errentagarritasuna kontatu gabe, nahiz eta batez besteko aritmetikoa kapitalizazioaren arabera egiten duen. 500 enpresa esanguratsuk osatzen dute S&P 500, eta berau da Estatu Batuetako burtsa kapitalizazioaren zatirik handiena biltzen duena. Aipatutakoez gain, Wall Streeten adierazle gehiago ere badaude: NYSE Composite, Nasdaq eta Amex.

Daniel Udalaiz

Hizkuntz gutxituak kaltetuta Frantzian

FRANTZIAKO ikastetxe eta lizeoetan irakasle izateko egin behar den CAPES azterketako zuzentzaileek gobernuak hizkuntza gutxituen inguruan hartutako erabaki berriak salatu dituzte, gobernuako kideek hizkuntza horiekiko azaldutako mespretxua gaitzetsiz. Gobernuak jarritako baldintza berri horien arabera, orain arte euskara, bretoiera, katalanera eta okzitaniera irakasten zituzten irakasleen kopurua erdira, herenera edo laurdenera murriztuko da. Herrialde osoan hizkuntza gutxietako irakasleak Frantziako %45a baziren, neurri berrien arabera %27a izango dira hemendik aurrera.

LUIS JAUREGIALTZO / ARGAZKI PRESS

EHE eta Azkarraga bildu dira

HAINBAT BIDER bilera eskatu ondoren, azkenean, joan den astean, erdietsi zuen EHEk Azkarraga Justizia sailburuarekin biltzea. Bileraren helburua sailburuari Gernikako epaitegiko egoeraren berri eta EHE abenduaren 20tik Gernikan egiten ari den gose grebaren berri ematea zen. EHE kezkatuta agertu zen Gernikako epaitegiko epaileek eta bertako langileen %83k euskara ez dakitelako. Azkarragak Justizia euskalduntzeko eskuduntza guztiak ez dituela adierazi zuen. EHEk, Jaurilaritzak dituen eskuduntzen arabera, Justizia euskalduntzeko neurri eraginkorrak hartzeko, euskaltzaleak desobedientzia egiteagatik ez zigortzeko eta Madrilan aurrean jarrera irmoa agertzeko eskatu zion Azkarragari.

Salaketa jarri die demoei Auzitegiak

URTARRILAREN 8AN epaituak izan ziren 65 demoen kontra salaketa jarri du Baionako Auzitegiak, Auzitegiak demoei mehatxuak egin izana, epaileak iraindu izana, oldartze bateratuan parte hartu izana eta auzitegiko egoitza hondatu izana argudiatu du salaketa jartzerakoan. Joan den asteko ostegunean lau demo polizia etxera joateko deitu zituzten eta atxilotuak egon ziren hiru orduz. Haiei jakinarazi zieten, urtarrilaren 8an epaitutako guztiei jarriko diete salaketa.

Ingelesez Nafarroako Parlamentuan

ARALARREKO Patxi Telletxea ingelesez aritu zen joan den astean Nafarroako Parlamentuan, Gobernuaren hizkuntz politika salatzeke asmoz. Parlamentuko presidenteak gaztelaniaz edo euskaraz hitz egiteko eskatu zion berehala. Telletxeak bedel lanpostu baterako euskararen ezagutza ez balioestea eta ingelesaren, frantsesaren eta alemanaren ezagutza aintzat hartzea kritikatu zuen modu umoretsuan.

B A T E A

ETAk duela urtebete Andoañen hildako Joseba Pagazaurtunduaeren omenaldiak zalaparta handia piztu du. PPK, PSOEk eta biktimen elkarteek gogor salatu dute Andoaingo EAJ eta EAKo zinegotziek omenaldia ez sostengatzea. Zinegotzi hauek argudiatu dutenez, beraiekin ez da ezertarako hitz egin omenaldiaren prestakuntzaz eta horregatik sostengu eza, ez omenaldia-rekin berarekin ados ez direlako. Eusko Jaurlaritzako Marixabel Lasa eta Txema Urkijo ere bertan izan ziren, baina PPK eta PSOEk oso gogor kritikatu dute Juan Jose Ibarretxe lehendakaria, beren jarreran hipokrisia handia ikusten dutelako, batetik Jaurlaritza biktimen inguruan egiten ari kanpainagatik eta, bestetik, EAJk eta EAK omenaldia sostengatu ez dutelako.

Estatuaren espioitza lanak Euskal Herrian

Carod-Rovira auziak Estatuaren espioitzaren gaia plazaratu du berriz ere kalera. Euskal Herrian alderdiek eta beste erakunde askok ez dute zalantzarik egiten ari zaien espioitzaz. Kontu zaharrak dira baina, esate batera, **Gara** egunkariak joan den igandean gizarteko eragile politiko eta sindikal ugari espioitzarena nola bizi duten azaltzen zuen. EA, EAJ, Ezker Batua, Batasuna, ELA, LAB eta beste eragile askoren kasuak aipatzen diru. **Canarias Ahora** egunkari digitalak Estatuaren espioiek BNG, ERC, EAJ eta EA etengabe nola espionatzen dituzten jakinarazi du, eta Carod-Rovira eta ETArekin elkarrizketa horrela jarraitu zutela eta ez ERCKo satorragatik. Filmetako espioitza lanak gogora ekarri, Kanarietako egunkariak dio bilera guñearen inguruetan hamar etakide armatu zirela bilera babesten, eta harrigarria dela nola ez ziren jarri lanaren jakinaren gainean Frantziako zerbitzu sekretuak eta guztiak atxilotu.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

“Publish what you pay”: garapenak argia behar du

Merkatu kapitalista gardenki kudeatu behar dela uste duen fundazio bat eta munduko miseriak arintzen saiatzen diren erakunde humanitarioak elkartu dira kanpaina berezi honetan: multinazionalak publiko egin dezatela herrialde atzeratuetako gobernuari zenbat ordaintzen dieten.

ANGOLAN 40 urte luzeko gerra ikaragarria bukatu eta gero, Global Witness erakundeak izenburu hau ipini zion hari buruzko bere dossierrari 1999an: “Ezusteko gordina”. Munduko baliabideak, gatazkak eta ustelkeria lantzen dituen Global Witness-ek (“Lekuko Globala” itzul dezakegu libre samar euskaraz) urte luze horietan bankuek eta petrolio konpainiek Estatuari egin-dako lapurreta orokortuan izan zuten zerikusia salatu zuen. Txosten hartan garbi geratzen zen ilunpeko diru mugimenduek nola eraman zuten herrialde bat hondamendiraino; eta agiriaren bukaeran dei egiten zitzaizkien petrolio konpainiei Angolako agintariei ordaintzen zieten dirua publikoki aitortzea: “Publish what you pay”.

Angolari buruzko agiri hori arretaz irakurri zuen garapen bidean diren herrialdeetan lanean ari den zenbait agentek, denetan zabaldua dagoen eritasuna baita agintarien ustelkeria. Eta Gobernu Kanpoko Erakunde gehiagok bildu ziren Global Witnessen kanpainaren itzalera.

“Publish what you pay” kanpaina sostengatzen duten erakunde humanitario eta altermundialisten zerrenda anitza bezain aberatsa da: Attac, Intermon-Oxfam, Human Right Watch edo Amnesty International-en ondoan, Pax Christi, Caritas eta beste hainbat kristau erakunde ageri dira, eta irakurle ghe-

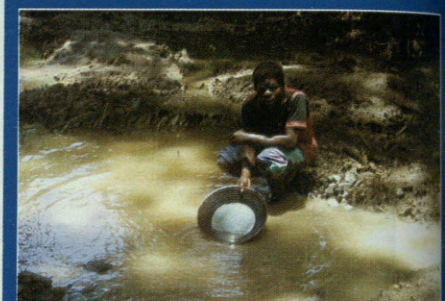
nei ezezagunak egingo zaizkien beste asko ere bai.

Baina kanpainari ukitu berezia eta indarra Georges Soros filantropo hungariar-amerikar aberatsaren fundazioak eman dio. Hona kanpainarekiko bere sostengua zertan oinarritzen duen Georges Sorosen Open Society Institute-k: “Georges Sorosek uste du korporazioek, merkatuen mekanikari begira, hirugarren munduan bere estandarrak hobetzeak epe luzera globalizazioaren eragin negatiboak hobetzeko balioko duela”. Kapitalismoan sinesten duen gizon honen optimismoa ez dute izango beste erakunde sinatzaile askok. Baina kanpainaren inguruan bil daitezke, nonbait.

Txoriak gari artean goseak

Gardentasun estandarrak oso ezberdinak dira enpresentzako herrialde gartuetan eta hirugarren mundukoetan. Kanpainaren helburua, leku guztietan gardentasun osoa izatea da: “Baliabide naturalak Estatuak monopolio gisa hartzen ditu leku gehienetan. Eta horregatik da hain garrantzizkoa herri-tar guztiek jakin dezaten zer egiten den enpresek baliabide horien truke pagatzen dutenarekin”.

Baina ikuspegi moral horrez gain (herritarrek beren baliabideekin zer egiten den jakiteko eskubidea dutela, alegia), herriak bazterketa ekonomiko-

tik ateratzeko estrategiek ere gardentasun hori eskatzen dute. “Publish what you pay” agiriak dioenez “zuk ezin duzu maneiatu neurtu ezin duzuna”. Eta arazo sinple bezain larri honekin egiten dute tala hirugarren munduari karitateaz gain aurrerapenerako laguntza ekarri nahi dioten erakundeek.

Petrolio, gasa eta meatze industriak garrantzizkoak dira garapen bidean dauden 50 herrialdeetan. Horietan bizi diren 3.500 milioi pertsonetatik 1.500 milioi egunean bi dolar baino gutxiagorekin bizi dira. Herrialde horiek jasaten dituzten munduan zorrik handienak dituzten estatuak, eta giza eskubideekiko errespeturik gutxien erakusten dutenak. Afrikari dagokionez, kontinente horretatik egunero sekulako aberastasuna ateratzen badute ere, 300 milioi herritar egunean dolar bat baino gutxiagorekin bizi da, eta beren bizi itxaropena 48 urtez azpira erori da. Haurren heriotza kopuru izugarriak, gosea, milioika heriotza eragin dituzten gerrak, armen zirkulazio beldurgarria... horiek guz-

Goian, Gineako energia ministroa petrolio konpainiako ordezkariarekin, Botswanako diamante meategia eta Georges Soros. Lerroon kontra, Nigeriako Sami Abacha diktadorea. Beste hiru irudietan, urre bilatzailea eta Angolako biztanle txiroak.

tiak, batera edo bestera, lehengaien kontrolrik gabeko esportazioari lotuta daude. Ikusi bestela, adibideok.

Angolan petroliotik datozen diru sarrerek osatzen dute Estatuak dituen diruen %90 (3.000 eta 5.000 milioi dolar artean). Hala ere, dirutza horri buruzko informazioak ezkutuan segitzen du. Zenbait ikerlariren ustez, azken bost urteotan gutxienez urteko 1.000 milioi dolar geratu da Estatuaren kontabilitatekan kanpo. Zifra hori beste honek argitzen du: Nazio Batuek 200 milioi dolarreko laguntza ematen diote munduan haur heriotza kopururik handiena duen herrialde horri.

Antzeko zerbait gertatu da Nigerian: petroliotik dator hango Estatuaren diru sarreraren %90, eta duela gutxi agintetik kendu duten Sani Abacha lehendaka-

riak gutxienez 4.000 milioi dolar ostu eta atzerriko paradisu fiskaletan gorde zuela uste da. Beste hainbeste gertatzen da duela 35 urte arte Espainiaren kolonia izan zen Ekuatore Ginearekin: bere Estatuaren kasik diru guztiak petroliotik datozkio eta horietatik 135 milioi dolar baino gehiago urruneko paradisu fiskaletan ordaintzen zaie hango agintariak.

Ustelkeria hori gardentasunik eza-
ren estalkipean babesten denez, "Public what you pay" agiriaren sinatzaileek petrolio multinazional handiak konbentzitu nahi dituzte beraiek zergetan agintariei ordaintzen dietena publiku dezaten. Izan ere, erakunde humanitarioek herrialde garatuetakoa herriar eta instituzioen artean dirua eta negozio baldintza zuzenagoak

eskatzen dituztenean, hirugarren munduko erregimen ustelei lagundu baizik ez dietela egiten entzun behar izaten dute sarritan. Horregatik nahi dute laguntza eman behar dutenak konbentzitzearekin batera, hartzaileetan ustelkeria kontrolbidean jarri.

Multinazionalak konbentzitzeko argudio saila landu dute "Public what you pay" koalizioak: merkatua epe luzera egonkorragoa bihurtuko duela, multinazionalak ezusteko gogorrak (Suharto diktadorearen erorketa aipatzen dute sarri) saihesti dizkiela, inbertsioak egin dituztenei segurtasun handiagoa eskainiko zaiela... Erregulazio on baten erudia ere erakusten dute: Botswana. Hemengo agintariak eta bertako diamanteak ustiatzen dituen De Beers konpainiak alor honetan garapen bideko herrialdeei bidea erakusten omen diete, konpainiak bere zergak txukun pagatu eta publikatzen dituelako eta Estatuak herriarren garapenean inbertitzen dituelako.

Baina multinazionalak oztupoak erakutsi dituzte: gardentasun politika honetan sartuz gero, estatu horietako agintari askok beste konpainia batzuetara joko dutela, leialtasunik gabeko kompetentzia dela eta abar. "Public what you pay" agiriak, ondorioz, mundu mailan ezarriko den protokolo bat lortu nahi du epe baten buruan.

Geroak erakutsiko du gardentasuna zenbateraino lortu ahal izango den, eta lortzen denak zertarako balio duen. Baina iraganak jada erakutsi du milioika herriarren miseria eta beren agintarien ustelkeria uztarri berean doazela. ■

<http://www.argaia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

TXITXARDIN BELTXA

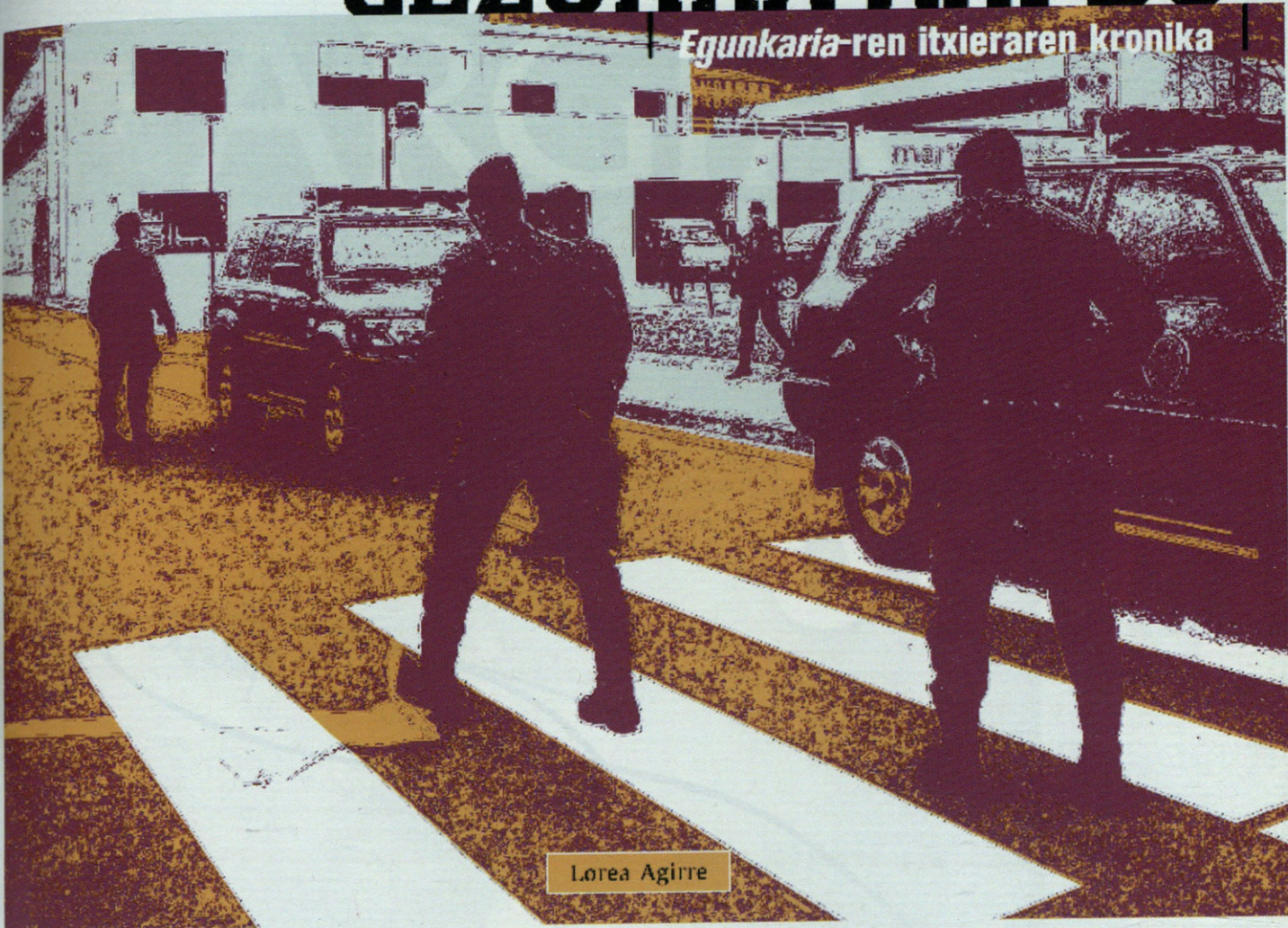
Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria

GEZURRA ARI DU

Egunkaria-ren itxieraren kronika

Lorea Agirre

liburua

Ezaugarriak:

Hitzaurrea: Joxe Azurmendi

Hitzatzea: Iñaki Uria

Idazlea: Lorea Agirre

200 argazki koloreetan

200 orrialdetik gora

Formatua: 270 X 215 mm

Otsailaren **20** an

+ 9 €

Euskaldunok behar dugun **berria**

- Asteartean 8etan autokideen biler
- Tragea lindiketik

Lagun Arco etxe-poliza

Iratxeen utebetetzeko tarta enargaien
Papera gaiti eduki cutera

Lagun Arco etxe-poliza,
"Hain asokoa, ezinbestekoa baitzaizun"

 LAGUN ARCO
SEGUROS - ASEGURUA

Beti zugar pentsatz